

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BİR SOSYAL PAYLAŞIM AĞI ÖRNEĞİ OLARAK FACEBOOK
ÜZERİNDEN SESSİZCE TAKİP ETMENİN ROMANTİK İLİŞKİLER
ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KÜLLÜK

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan İŞÖZEN

Ocak, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BİR SOSYAL PAYLAŞIM AĞI ÖRNEĞİ OLARAK FACEBOOK
ÜZERİNDEN SESSİZCE TAKİP ETMENİN ROMANTİK İLİŞKİLER
ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Ezgi KÜLLÜK
(Y1312.270027)**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan İŞÖZEN

Ocak, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.270027 numaralı öğrencisi Ezgi KÜLLÜK'ün "BİR SOSYAL PAYLAŞIM AĞI ÖRNEĞİ OLARAK FACEBOOK ÜZERİNDEN SESSİZCE GÖZETLEMENİN ROMANTİK İLİŞKİLER ÜZERİNE ETKİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 09.01.2019 tarih ve 2019/1 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 18.01.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Hakan İŞÖZEN	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Asıl Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Asıl Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet Zeki ILGAR	Biruni Üniversitesi	
Yedek Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Engin EKER	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Yedek Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Ebru ÖZTÜRK	Biruni Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Bir Sosyal Paylaşım Ağı Örneği Olarak Facebook Üzerinden Sessizce Takip Etmenin Romantik İlişkiler Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(04/02/2019)

Ezgi KÜLLÜK

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, “Bir Sosyal Paylaşım Ağı Örneği Olarak Facebook Üzerinden Sessizce Takip Etmenin Romantik İlişkiler Üzerindeki Etkisi” ele alınmıştır.

Bu uzun araştırma süresi boyunca, elbette ki birçok kişinin araştırmamda katkısı ve desteği oldu. Öncelikle, çeşitli nedenlerden dolayı iki yıl ara verdiğim yüksek lisans tezime yeniden dönmem için bana sürekli güç veren ve bana benden daha fazla inanan anneme ne kadar teşekkür etsem az.

Uzun bir aranın ardından bana tekrar kucak açan, bilgi birikimi ve deneyimlerini benimle paylaşarak tez çalışmamda yol göstericim olan, pozitif enerjisi ile bu zorlu sürecimde motivasyonumu her daim yüksek tutan sevgili tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Hakan İŞÖZEN’e de bu süreçte verdiği destek için ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, “sanırım bu tezi bitiremeyeceğim” diye düşündüğüm her anda her daim varlıklarıyla güçlendiğim sevgili arkadaşlarıma ve eğitim hayatıma her zaman destek veren, attığım her adımda arkamda dimdik duran aileme sonsuz teşekkür ederim.

Ocak, 2019

Ezgi KÜLLÜK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xiii
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem	1
1.2 Araştırmanın Amacı	5
1.3 Problem Cümlesi	9
1.4 Alt Problemler	9
1.5 Araştırmaya İlişkin Varsayımlar	10
1.6 Sınırlılıklar	10
1.7 Tanımlar	11
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	13
2.1 Sosyal Paylaşım Ağları	13
2.1.1 Tanım ve tarihçe.....	14
2.1.2 Sosyal paylaşım ağlarının gelişimi	16
2.1.3 Bir sosyal paylaşım ağı olarak Facebook.....	18
2.1.4 Sosyal paylaşım ağları ve romantik ilişkilerin gelişimi	21
2.2 Sosyal Nüfuz Etme Teorisi	26
2.2.1 Sosyal nüfuz etme teorisi ve Facebook ilişkisi	28
2.2.1.1 Tanıma aşaması	29
2.2.1.2 Keşfedici duygusal etkileşim aşaması.....	30
2.2.1.3 Duygusal değişim aşaması	32
2.2.1.4 Kararlı değişim aşaması	33
2.3 Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	34
2.4 Facebook Üzerinden İlişki Kurulması ve Sürdürülmesi	38
2.5 Sosyal Paylaşım Ağlarında Gözetleme	42
2.6 Facebook'ta Sessizce Takip Etme	46
2.6.1 Sessizce takip etme ve güvensizlik	51
2.6.2 Sessizce takip etme ve kıskançlık	55
2.6.3 Sessizce takip etme ve gizlilik	60
3. YÖNTEM.....	63
3.1 Araştırmanın Modeli	63
3.2 Evren ve Örneklem.....	63
3.3 Veri Toplama Araçları	64
3.3.1 Kişisel bilgi formu	65
3.3.2 Facebook kıskançlık ölçeği	65
3.4 Verilerin Çözümlemesi	66
4. BULGULAR.....	69

4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	69
4.2 Katılımcıların Facebook Hesaplarının Kullanımına İlişkin Veriler	70
4.3 Katılımcıların Facebook Hesapları ve İlişki Durumunu Belirten Veriler	72
4.4 Facebook Uygulamasının Romantik İlişkiler Üzerindeki Etkisine İlişkin Faktörlerin İncelenmesi	77
4.5 Facebook Kullanımı ve Profil Gözetlemeye İlişkin Veriler Ve İlişki Durumları	92
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	99
5.1 Bulguların Analizi	99
5.2 Sonuç ve Tartışma	119
5.3 Öneriler.....	124
5.3.1 Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler	124
5.3.2 Araştırmacılara yönelik öneriler.....	126
KAYNAKLAR.....	129
EKLER.....	139
ÖZGEÇMİŞ.....	151

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 4.1 : Katılımcılara ilişkin genel özelliklerin dağılımı (N=678).....	69
Çizelge 4.2 : Katılımcıların Facebook hesabına ilişkin kullanım özelliklerinin dağılımı (N=678)	70
Çizelge 4.3 : Katılımcıların Facebook kullanımları hakkındaki tanımlarının dağılımları (N=678)	71
Çizelge 4.4 : İkinci bir Facebook hesabı olan katılımcıların ikinci hesabı kullanım amaçlarının dağılımları (N=92)	72
Çizelge 4.5 : Katılımcıların ilişki durumları ile Facebook kullanım durumlarına ilişkin özelliklerinin dağılımı (N=678)	73
Çizelge 4.6 : Katılımcıların ilişki durumları ile Facebook kullanım durumlarına ilişkin diğer özelliklerinin dağılımı (N=678).....	75
Çizelge 4.7 : Katılımcıların romantik partneriyle tartıştıktan veya ayrıldıktan sonra Facebook'ta bulunduğu aktivitelerin dağılımı (N=678)	77
Çizelge 4.8 : Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının dağılımı.....	77
Çizelge 4.9 : Genel özelliklere göre Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının değerlendirilmesi.....	78
Çizelge 4.10: Facebook hesabına ilişkin kullanım özelliklerine göre Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının değerlendirilmesi	79
Çizelge 4.11: Facebook Kıskançlık Ölçeği puanlandırılmasına göre şu anki ilişkiyle ilgili özelliklerin değerlendirilmesi.....	80
Çizelge 4.12: Facebook Kıskançlık Ölçeği Puanlandırılmasına göre şu anki ilişkiyle ilgili diğer özelliklerin değerlendirilmesi.....	83
Çizelge 4.13: Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili özelliklerin değerlendirilmesi	86
Çizelge 4.14: Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili diğer özelliklerin değerlendirilmesi	89
Çizelge 4.15: Romantik partneriyle Facebook şifresi paylaşma durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili sorun yaşama durumlarının değerlendirilmesi	91
Çizelge 4.16: Cinsiyete göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi.....	93
Çizelge 4.17: İkinci bir Facebook hesabı olma durumlarına göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi.....	94
Çizelge 4.18: İlişki süresine göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi	95
Çizelge 4.19: Facebook'ta ortalama geçirilen süreye göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi.....	96

BİR SOSYAL PAYLAŞIM AĞI ÖRNEĞİ OLARAK FACEBOOK ÜZERİNDEN SESSİZCE TAKİP ETMENİN ROMANTİK İLİŞKİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

Bu çalışmanın asıl amacı, “sessizce takip etme” (lurking) eyleminin romantik ilişkiler üzerinde etkisinin olup olmadığını sorgulamak ve bir sosyal paylaşım ağı örneği olarak Facebook’un bu süreçteki rolünün ne olduğunu anlamaktır. Çalışma, özellikle bireylerin romantik partnerlerini sosyal medyada takip etmek için Facebook’u nasıl kullandıkları üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca, bu araştırma özellikle Facebook’un romantik ilişkilerde oynadığı rol üzerinde duran birtakım akademik tartışmaların konu başlıklarını kapsayan geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bu konu başlıkları, sosyal nüfuz etme teorisi, karşılıklı bağımlılık kuramı, romantik ilişkiler, kıskançlık, güven, gizlilik ve “sessizce takip etme” konu başlıklarıyla ilerlemektedir. Ayrıca, tüm bu kavramların tanımlarına yer verildiği kadar; sosyal ağlar, sosyal medya siteleri ve Facebook’un tarihsel gelişimine de yer verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, büyük bir çoğunluğunun (%91,3) 18-34 yaş aralığında olduğu 334’ü kadın, 344’ü erkek olmak üzere toplam 678 kişiden oluşmaktadır. Facebook kullanımından romantik ilişkilerin nasıl etkilendiğine dair çıkarımlara varabilmek için katılımcılara, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Facebook Kullanımı Formu ve Romantik İlişkide Facebook Kullanımı Formu ile birlikte Facebook Kıskançlığı Ölçeği’nin Türkçe Formu da uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için IBM SPSS Statistics 22 (IBM SPSS, Türkiye) programı kullanılmıştır. Verilerin ikiden fazla grup arası karşılaştırmalarında Tek Yönlü ANOVA, farklılığa neden olan grubun tespitinde ise Tukey HSD ve Tamhane T2 testleri kullanılmıştır. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Ki-Kare testi, Continuity (Yates) Düzeltmesi ve Fisher Kesin Ki-Kare testi kullanılmış ve anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların Facebook kullanım amaçları incelediğinde, “sessizce takip etme” eyleminin Facebook’taki en yaygın eylemlerden biri olduğu görülmüştür. Çalışmada aynı zamanda “sessizce takip etme” eyleminin oranlarının kadınlarda daha fazla olduğu iddia edilmiştir. Fakat yapılan analizler sonucunda, katılımcılar arasında “sessizce takip etme” durumlarının cinsiyete göre değişmediği tespit edilmiştir. Diğer yandan, katılımcıların cinsiyetlerinin partnerlerinin Facebook profillerini takip ettiğini düşünmesi konusunda belirleyici etken olduğu bulunmuştur.

Son olarak, romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetleyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, gözetlemeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < 0,001$; $p < 0,01$). Yine benzer şekilde, romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, Facebook profilini gözetlediğini düşünmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p < 0,001$; $p < 0,01$). Bu durum, yüz yüze bir iletişim olmadan

Facebook gibi sosyal ağlar üzerinden yanlış yorumlanabilecek çok sayıda bilgiye ulaşılabilmesinin kıskançlığa yol açtığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sessizce Takip Etme, Gözetleme, Kıskançlık, Romantik İlişkiler, Sosyal Nüfuz Etme Teorisi, Karşılıklı Bağımlılık Teorisi, Kendini Açma, Stalking, Güvensizlik, Gizlilik.*

THE EFFECT OF LURKING ON ROMANTIC RELATIONSHIPS ON FACEBOOK AS AN EXAMPLE OF SOCIAL NETWORK PLATFORM

ABSTRACT

The main purpose of this study is to investigate whether lurking has an effect on romantic relationships and to understand what is the role of Facebook in this process as an example of social network platform. The study focuses especially on how individuals use Facebook to follow their romantic partners on social media. In addition, this research covers a wide range of topics, especially on the topics of some of the academic debates on which Facebook plays a role in romantic relationships. These topics are follows social penetration theory, interdependence theory, romantic relationships, jealousy, trust, privacy and lurking respectively. Also as much as all the given definitions of these concepts, social networks, social media sites and the historical development of Facebook have been tried to be included.

The sample of the study consisted of 678 people, of which 334 are women and 344 are men, with a majority of them aged 18-34 (%91,3). In order to draw inferences about how romantic relations are affected by Facebook use, the Personal Information Form, the Facebook Usage Form and the Facebook Use Form in Romantic Relationship and the Turkish Form of the Facebook Grip Scale were given to the participants. While evaluating the findings obtained in this study, IBM SPSS Statistics 22 for statistical analysis (SPSS IBM, Turkey) program was used. One-way ANOVA was used in the comparison of more than two groups of data, while Tukey HSD and Tamhane T2 tests were used in the determination of the group that caused the difference. In the comparison of qualitative data, Chi-Square test, Continuity (Yates) Correction and Fisher's exact chi-square test were used and significance was evaluated at $p < 0.05$ level.

According to the findings of the study, when the participants' use of Facebook is examined, it was seen that lurking is one of the most common actions on Facebook. It was also determined that lurking did not change according to gender. On the other hand, it was found that participants' gender was a decisive factor for their partners to think that they were stalking Facebook profiles.

Finally, the Facebook Jealousy average of those who watch Facebook profile of their romantic partners was found to be significantly higher than those who don't watch ($p: 0,001$; $p < 0,01$). Similarly, Facebook jealousy average of those who think that their Facebook partners are stalking on their Facebook profile is statistically significantly higher than those who do not think they are stalking on Facebook profile ($p: 0.001$; $p < 0.01$). This reveals that, without face-to-face communication, access to a large number of information that can be misinterpreted through social networks such as Facebook leads to jealousy.

Keywords: *Lurking, Surveillance, Jealousy, Romantic Relationships, Social Penetration Theory, Interdependence Theory, Self-disclosure, Stalking, Insecurity, Privacy.*

1. GİRİŞ

İletişimin bir bilim dalı olarak ele alınışından beri uzmanlar, günlük ilişkilerden romantik ilişkilere kadar insan ilişkilerinin her yönünü incelemektedirler (Baxter ve Bullis, 1986; Berger ve Calabrese, 1975). Bu alanda bugüne kadar oldukça fazla araştırma yürütülmüştür; fakat özellikle sosyal ağlarda bu ilişkilerin yaşanma olasılığı tahmin edilemeyecek kadar arttığı için, hâlâ insanlar arası ilişkilerin karmaşık dinamiklerini anlama ihtiyacı bulunmaktadır (Rau, Gao ve Ding, 2008). Bireyler, internet ve sosyal medya kullanımlarını ve bu ortamlara bağlılıklarını arttırdıkça, gelişen teknolojinin temel ilişkilerimizdeki etkilerini araştırmak da ciddi bir konu haline gelmiştir. Bu konulara doğru bir şekilde değinebilmek için iletişim ve sosyal bilimler uzmanlarının araştırmalarına hızla gelişen teknoloji dünyasını mutlaka dahil etmeleri gerekmektedir.

1.1 Problem

Geçtiğimiz son on beş yılda internet kullanımı hızla yaygınlaşıp günlük hayatın temel bir unsuru haline gelmiş ve bunun sonucu olarak, yeni teknolojinin insanlık için zararlı olabileceğine dair akademik endişeler de büyümüştür. Birçok akademisyen internetin geleneksel yüz yüze etkileşimlere kıyasla sosyal ilişkilerin zayıf ve verimsiz bir formu olduğu ve bu yüzden olumsuz sonuçlara gebe olacağı (yalnızlık ve bunalım) fikrini geliştirmiştir (Bargh ve McKenna, 2004). Diğer akademisyenler ise buna karşı çıkarak internetin sosyal kazanç elde etme konusunda kullanışlı olduğunu, hatta doğru internet kullanımının sosyal ve psikolojik mutlulukla ilişkili olduğu (Wellman ve diğ., 2001) ve internet üzerinden yaşanan ilişkilerin diğer ilişkilerden öyle ya da böyle herhangi bir konuda farklı olmadığı fikrini savunmuşlardır (Bonebrake, 2002).

Yaşanan teknolojik gelişmelerin bireyler üzerindeki etkilerini sorgulamak, aslında yeni bir olgu değildir. 18. yüzyıldan beri telefon, radyo, sinema ve en önemlisi televizyon gibi her yeni iletişim teknolojisinin popülerleşmesiyle

canlanan ve yoğunlaşan bir eleştiri zaten süregelmektedir (Katz, Rice ve Aspden, 2001: 406). Bu döngüsel mantığı ilginç kılan şey ise çağdaş eleştirmenlerin, Sanayi Devrimi'nden beri toplumun kaybolduğuna, kurtarıldığına veya özgürleştirildiğine dair yüz yıldan eski tartışmayı tekrar ettiklerinin farkında olmamalarıdır (Wellman ve Hampton, 1999). Bu teknolojinin ağ oluşturma, içerik paylaşımı ve iş birliğini ön plana çıkarmasıyla sosyal ağ siteleri hızla internetin en popüler siteleri haline gelmiş ve insanların interneti kullanma amaçlarını ve şekillerini kökünden değiştirmiştir.

Sosyal ağ siteleri, kullanıcılar arasındaki bağlantıları görüntüleyen profil siteleridir. Wellman ve arkadaşlarına (1996) göre, "internet üzerinde sadece bilgisayarlar birbirine bağlanarak bir ağ oluşturmazlar; aynı zamanda bu ağlar insanları da birbirine bağlayarak sosyal ağları oluşturur" (Akt., Durmuş ve diğ., 2010). Kullanıcılar, bu sosyal ağlar içerisinde açık ya da yarı açık bir profil oluşturabilmekte, profil resmi yükleyebilmekte ve yaşı, eğitimi, mesleği, sevdiği müzik, spor, sinema, seyahat ettiği yerler vb. hakkında bilgi paylaşımında bulunabilmektedir. Sosyal ağ siteleri, CMC (computer-mediated communication) biçimlerinin aksine kullanıcıların kimliğinin çoğu zaman belirli olduğu çevrimiçi ortamlardır (Zhao ve diğ., 2008). Yani, kullanıcılar gerçek hayatta tanımlanabilir ve bulunabilirler. Bu ağlarda oluşturulan profiller, sadece bilgileri tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda kullanıcının sosyal ağı kullanım şeklini de bize sunar. Çevrimiçi ortamlarda görüntülenen ilişkiler genellikle çevrimdışı ilişkilere karşılık gelmektedir. Bu nedenle "bağlı ilişkiler" olarak da adlandırılmıştır (Zhao ve diğ., 2008). Tüm bu özelliklere bakıldığında, sosyal ağların oldukça farklı bir sanal topluluk türü olduğu görülmektedir.

Romantik ilişkileri incelediğimizde, hayatımız boyunca dahil olduğumuz tüm ilişkiler arasından belki de en önemlisi olduğunu görürüz. Diğer yandan, romantik ilişkiler, deneyimleyebileceğimiz en karmaşık, zorlayıcı ve tatmin edici ilişkilerimizdendir (Brown, Feiring ve Furman, 1999). Bu ilişkiler tatmin edici olduğu kadar yaşamımızı sürdürmemizde de önemli bir yere sahiptir. Güçlü romantik ilişkiler, bireylere sadece duygusal tatmin yaşatmaz; aynı zamanda bedensel ve ruhsal birçok fayda sağlar (DeSteno, Valdesolo ve Lampe, 2006). Fakat bu faydalar, elbette ki kendiliğinden ortaya çıkmaz. Partnerlerin birbirlerine olan bağlılıklarının artışı ve kaçınılmaz olarak ilişkilerini, kendi

kimliklerinin ve mutluluklarının tamamlayıcısı olarak görmeleriyle zaman içinde ortaya çıkarlar (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998). İlişkideki bağlılık, herhangi bir ilişkinin yürüyebilmesi için her ne kadar zorunlu olsa da, ilişkiye karşı (gerçek veya algısal) bir tehdit oluştuğunda endişe, mutsuzluk, kıskançlık ve güvensizliğe de sebep olabilmektedir (Pfeiffer ve Wong, 1989). Kıskançlığın ilişkilere etkileri üzerinde, uzmanlar uzun süredir çalışmaktadırlar (DeSteno, Valdesolo ve Bartlett, 2006; Knobloch, Solomon ve Cruz, 2001; Pfeiffer ve Wong, 1989). Ancak bu zamana kadar yürütülen araştırmalardan çok azı internetin, özellikle de sosyal paylaşım sitelerinin kıskançlık ve romantik ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

İlişkilerimizin başlangıcı ve devamlılığı dijital dünyaya her geçen gün daha bağımlı hale geldikçe, yaşanan kıskançlık, güvensizlik ve gözetleme davranışlarının fiziksel dünyamızla sınırlı olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya sitelerinin karşı konulamaz popülerliğine rağmen, şimdiye kadar yapılan araştırmalar romantik ilişkilerin dinamiklerini incelememiştir. Dünyada aylık 2.19 milyara ulaşan aktif kullanıcı sayısı ile en büyük sosyal medya sitesi olan Facebook, bu etkenlerin sanal dünyada nasıl bir araya geldiğini araştırmak için en doğru seçenektir (Statista, 2018).

Romantik ilişkiler söz konusu olduğunda, Facebook'un romantik ilişkiler üzerinde derin bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Facebook, gizlilik ayarlarına bağlı olarak, profil sayfaları aracılığıyla kullanıcılarına birçok şey hakkında bilgi sunabilmektedir. Bu profiller, kullanıcılarına istedikleri kişisel bilgilere ulaşma imkânı verir. Bundan dolayıdır ki, istenen bir kişinin yaptıklarını "sessizce takip etmek" (lurking) ve hakkında bilgi edinmek için oldukça uygun bir mekândır (Tokunaga, 2011). Burada önemli olan, sosyal ağlar üzerindeki gözetleme davranışı ile geleneksel gözetleme arasında nasıl bir fark olduğunu anlayıp bunun ilişkiler üzerindeki etkisini kavrayabilmektir. Sosyal ağlar, yalnızca istenen kişi hakkında daha fazla bilgi edinmeyi sağlamakla kalmaz; aynı zamanda o kişinin faaliyetlerini takip etmemizi de kolaylaştırır. Diğer yandan sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirilen bir takip, geleneksel takip etme davranışına göre "daha kabul edilebilir" bir durumdur. Utz ve Beukeboom'un (2011) romantik ilişkiler üzerine yapmış olduğu çalışmada, yaklaşık olarak katılımcıların yarısının, partnerlerinin çantalarını

aramak veya e-postalarını gizlice okumak gibi geleneksel gözleme davranışlarına ilgi göstermediğini ortaya koymuştur. Çünkü, bu tarz davranışların sosyal olarak kabul görmediğini ve kendi içinde bir güven ihlali oluşturduğunun farkındadırlar. Buna nazaran, katılımcıların partnerlerinin sosyal medya profilini gözetleme olasılıkları daha yüksek çıkmıştır. Çünkü sosyal paylaşım siteleri, kullanıcıya güven ihlali yapmadan partnerini izlemenin pratik bir yolunu sunar. Ayrıca, sosyal medyadaki gözetleme, geleneksel gözetleme davranışının aksine, kasıtlı bir davranış değildir. Sosyal medya arkadaşlarının faaliyetleri otomatik olarak kullanıcıların haber akışına gelir ve partnerinin profilinden çıkmaz (Utz ve Beukeboom, 2011). Bu sonuçlar, sosyal paylaşım sitelerinin yapısı gereği, romantik partnerin izlenmesi için sosyal olarak daha makul görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Yine aynı şekilde, bundan yaklaşık on beş yıl önce, insanlar herhangi bir kıskançlık yaşadıklarında yüz yüze bir iletişimde yer almak zorundaydı. Ancak, sosyal ağların hayatımıza girmesiyle beraber kıskançlığın yaşanma şekli de değişmeye başlamıştır. Artık insanlar birbirleriyle e-posta ve anlık mesajlaşma yoluyla kolayca iletişim kurabilmekte ve duygularını bu kanallar aracılığı ile kolaylıkla ifade edebilmektedirler. Dijital çağda, bireylerin sorgulamalarını başlatmaları için Facebook oldukça ideal bir yer olmuştur. Çekilen bir fotoğrafın Facebook'a konulması bile çoğu zaman, Facebook kitlesinin bu fotoğrafın nerede, nasıl ve ne amaçla çekildiğini anlamadan anlamlar üretmesine sebebiyet verebilmektedir. Özellikle güvensizlik yaşayan bireyler, mesajlaşma gibi basit bir şeyden bile farklı anlamlar çıkarabilmekte ve bunu yüz yüze konuşmak yerine farklı entrikalar çevirebilmektedir (Williams, 2012). Bir başka deyişle, yüzü yüze iletişim olmadan, bilginin yanlış okunması çok daha kolay olmaktadır ve Facebook'ta yanlış yorumlanacak oldukça fazla bilgi bulunmaktadır. Bir arkadaşlık teklifini kabul etmek veya etmemek, bir sayfayı veya iletiyi beğenmek, romantik ilişkinin Facebook sayfasında yer almaması gibi örnekler çiftlerin ilişkilerinde kıskançlık yaşaması için başlı başına birer sebep olarak gösterilebilmektedir (Williams, 2012).

1.2 Araştırmanın Amacı

Facebook, sosyal anlamda iletişimde de yeni kavramlar doğurmuştur. Bu ortamda çok fazla zaman geçiren yeni nesil, kendi reel ilişkilerinde birtakım sosyal sorunlar yaşamaya devam etmektedir. Duygusal ilişkilerde çoğu uyumsuzluğun Facebook gibi sosyal medya sitelerinin kullanımından kaynaklandığı belirtilmektedir (Marshall ve diğ., 2012). Bu ortamda eski arkadaş ve romantik partnerlerin bulunması ve hala iletişimde kalınması çoğu zaman ilişkiyi yıpratmaktadır. Facebook üzerinde zaman harcamaya istekli olanların çoğu da diğer kullanıcıları “sessizce takip etmekte” (lurking) ve çevrelerindeki yakınlarının özel yaşantılarını takip etmektedir. Aslında bu ortam her türlü duygu karmaşasına açık bir ortamdır. Psikolojik açıdan incelendiğinde, sosyal paylaşım siteleri, halihazırda oldukça stresli olan romantik ilişki sürecini daha da katlanılmaz hale getirebilmektedir. Bu sebeple bu çalışmanın asıl amacı, romantik ilişkilerin üzerinde “sessizce takip etme”nin etkisinin olup olmadığını sorgulamak ve daha sonra da bir sosyal paylaşım aracı olarak Facebook’un bu süreçteki rolünün ne olduğunu anlamaktır. Çalışma özellikle bireylerin romantik partnerlerini sosyal medyada takip etmek için Facebook’u nasıl kullandıkları üzerine odaklanmaktadır. Bu çalışmada, sosyal paylaşım sitelerinin kullanımından ilişkilerin nasıl etkilendiğine dair çıkarımlara varabilmek için, Facebook kullanımı, kıskançlık, romantik ilişkiler ile ilgili birtakım ölçeklerden oluşan ve internet üzerinden yürütülen bir anketten yararlanılmıştır.

Kıskançlık, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de belirtildiği gibi, insanların doğasında normal sayılan bir duygudur (Freud, 1923). Bu duygu sonucunda da “gizlice takip etme” gibi bir davranış ortaya çıkabilmektedir. Buna bağlı olarak, ilişkiler de bu bağlamda çağımızda ortaya çıkan araçlarla daha farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu boyut da, ilişkilerin sosyal paylaşım ağları araçlarıyla kıskançlık duygusu ve “sessizce takip etme” davranışı gibi kavramların incelenmesini gerektirmiştir. Bu araştırma ayrıca, özellikle Facebook’un romantik ilişkilerde oynadığı rol üzerinde duran akademik tartışmaları kapsayan geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bu konu başlıkları, sosyal nüfuz etme teorisi, karşılıklı bağımlılık kuramı, romantik ilişkiler, kıskançlık, güven, gizlilik ve sessizce takip etme konu başlıklarıyla ilerlemektedir. Ayrıca, internet, sosyal paylaşım siteleri ve

Facebook'un tarihsel gelişimine olduğu kadar, tüm bu olguların tarihsel geçmişine de yer vermeye çalışılmıştır.

Yapılan literatür taraması sonucunda çeşitli çıkarımlar yapılmış, kıskançlık ve “sessizce takip etme”nin (lurking) sosyal paylaşım ağlarından olan Facebook ile ilişkisinin araştırılmasının gerekliliği ortaya konmuştur. Buna bağlı olarak hipotezler araştırma sorularıyla uyumlu bir biçimde şekillendirilmiş ve toplanmış olan verilerle uyumlu olarak düzenlenmiştir. Araştırma sorularını belirlemek için önce ana konuya odaklanılmış daha sonra alt sorularla detaylandırılmıştır. Ana hipotez “Bir Sosyal Paylaşım Ağı Örneği Olarak Facebook Üzerinden Sessizce Takip Etmenin Romantik İlişkiler Üzerindeki Etkisi” olarak belirlenmiş, hatta bu ifade çalışmanın başlığı olarak da kullanılmıştır. Çalışmada bir sosyal paylaşım ağı olan Facebook üzerinden “sessizce takip etme”nin romantik ilişkiler üzerinde etkisi olduğu düşünülmüştür. Hipotezin kabul edilmesi ya da reddedilmesi gerektiğini sorgulamak amacıyla ana hipotez dışında sekiz alt hipotez daha oluşturulmuştur.

İlk olarak “Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olmak kişinin şimdiki romantik ilişkisinde sorunlar yaratır.” hipotezi oluşturulmuştur. Bu hipotezin oluşturulmasında Marshall'ın (2012) çalışmasından yararlanılmıştır. Marshall (2012) bu çalışmada, eski romantik partner ile Facebook üzerinden devam eden arkadaşlık ilişkisinin kişinin ayrılma sonrası uyum sürecine ve kişilerin yeni ilişkilerine etkilerini incelemiştir. Marshall (2012), 464 katılımcıyla yaptığı çalışmasında Facebook üzerinden yapılan “sessizce takip etme” eyleminin daha yoğun stres, daha çok olumsuz duygu yaratmasının yanı sıra, eski romantik partner için daha çok cinsel istek ve daha yoğun özlemle ilişkilendirilebildiğini, aynı zamanda bu kişilerin kişisel gelişimlerinin ilerlemediğini, kendi gelişimleri için daha az şey yaptıklarını belirtmiştir. Sonuç olarak Marshall (2012), eski romantik partner ile Facebook üzerinden devam eden temas veya ilişkinin kişinin gelişimini ve eski ilişkinin etkilerinin azalmasını engellediğini belirtmiştir. Buna dayanarak da yeni ilişkilerin bu yollarla etkilenebileceği çıkarımında bulunulmuştur. Bu çalışmaya paralel olarak mevcut çalışmada, eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olmanın kişinin şimdiki romantik ilişkisinde sorunlar yaratacağı düşünülmüştür.

Çalışmanın ikinci hipotezi, kıskançlığın “sessizce takip etme” (lurking) eylemi ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu iddia etmektedir. Bu iddia, Silva ve arkadaşları (2000) tarafından ortaya atılmıştır. Silva ve arkadaşları (2000) “sessizce takip etme”nin özellikle sanrısız kıskançlıkla alakalı olduğunu iddia etmiştir. Buna ek olarak “sessizce takip edenler”in ortak noktasının kıskançlık olduğunu belirten Mullen, Pathé ve Purcell (2001), çalışmalarında “sessizce takip edenler”le baş etme yöntemleri sunmuşlardır. Yine aynı şekilde, Utz ve Beukeboom(2011) yapmış olduğu çalışmada, Facebook’ta romantik partnerinin başkasına sarıldığı bir fotoğrafı gören kişinin verdiği tepkileri incelemiş ve bu tarz fotoğrafların gözetleyen kişinin bunu ilişkisinde bir tehdit unsuru olarak algıladığı ortaya koyulmuştur. Yapılan bu iddialar ve çalışmalarla uyumlu şekilde, mevcut çalışmada da kıskançlığın “sessizce takip etme” ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu düşünülmüştür. Sonuç olarak, bu durum mevcut çalışmanın analiz sürecinde gözlemlenecek ve ana hipoteze katkısı tartışılacaktır.

Mevcut çalışmada, kadınların erkeklerden daha çok “sessizce takip etme” davranışında bulunduğunu belirten bir hipotez oluşturulmuştur. Bu hipotez oluşturulurken yine çeşitli çalışmalar örnek alınmıştır. Örneğin, Mullen, Pathé ve Purcell (2001) tarafından yapılan çalışmada “sessizce takip etme” oranlarının cinsiyete göre değiştiği belirtilmiştir. Buna ek olarak Tjaden ve Thoennes (1998) tarafından yapılan çalışma bu durumu desteklemiş, hatta çalışma genişletilip cinsiyete göre gözetleme mağdurlarının da farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu çalışmada da belirtilen çalışmalara paralel olarak cinsiyete göre farkların var olduğu düşünülmüştür.

Belirtilen üç hipoteze ek olarak, ikinci bir Facebook hesabı olanların daha fazla “sessizce takip etme” eyleminde bulunduğu iddia edilmiştir. Bu hipotez, toplumun genel olarak insanların ikinci Facebook hesaplarını diğerlerini “sessizce takip etmek” amacıyla kullandıklarını düşünmesinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Buna ek olarak, literatürde bu konuda çıkarım yapılmasına sebep olacak birçok kaynak bulunmaktadır. Fakat, öncelikle ikinci Facebook hesaplarının kullanım amaçlarının neler olduğu iyi anlaşılmalıdır. Hsu (2012), özellikle şirketlerin de yararlandığı bir biçimde farklı dilde yapılan paylaşımlar için ikinci bir Facebook hesabının açıldığını belirtmiştir. Young (2010) ise,

öğretmenlerin ve öğretim görevlilerin kişisel paylaşımları için veya öğrencileriyle iletişim kurmaları ve buna uygun paylaşımlar yapabilmeleri için ikinci bir Facebook hesabı açma ihtiyacında olduğunu belirtmiştir. Bu iki çalışmaya ek olarak Lazar, Kumin ve Feng (2011), yaşam olayları sebebiyle insanların hesap değiştirebildikleri, zamansal ve durumsal farklılıkları yönetebilmek için yeni arkadaşları ve eski arkadaşları için iki ayrı Facebook hesabı açıp yönetebildiklerini belirtmiştir. Bunların dışında hipotezin çıkış noktası olarak görülebilecek Kang, Brown ve Kiesler (2013) tarafından yapılan çalışma, mevcut çalışmaya katkı sağlamaktadır. İkinci Facebook hesaplarının kullanımının kişiden kişiye farklılık göstermekle birlikte genel olarak kişilerin anonim kalmayı tercih etmelerinden kaynaklandığını belirtmiştir (Kang, Brown ve Kiesler, 2013). Kang, Brown ve Kiesler (2013), “sessizce takip etme” eylemine maruz kalan kişilerle yaptıkları araştırmada “sessizce takip eden” kişilerin asıl isimleriyle kullandıkları bir hesaplarının olmasının yanı sıra bir de kurgusal isimlerle oluşturdukları ikinci bir Facebook hesaplarının olduğunu, bu sayede de anonim kalarak gizlice gözetleme yapabildiklerini aktarmıştır. Bunlara ek olarak, diğer çalışmalarda ikinci Facebook hesaplarının daha farklı amaçlarla da kullanılabildiği öğrenilmiştir.

Bir diğer hipotezde, ilişki süresinin “sessizce takip etme” davranışı ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu iddia edilmiştir. Bu iddia Meloy’un (1998) bulgularından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Diğer yandan, Davis ve Frieze’nin (2001) bulguları da bu düşüncüyü desteklemiştir. Yapılan çalışmada, farklı ilişki sürelerine göre “sessizce takip etme” eyleminin de farklılaştığı çıkarımında bulunulmuştur (Davis ve Frieze, 2001).

Bir diğer hipotez, Facebook kullanımı ile kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu iddia etmektedir. Elphinston ve Noller (2011) tarafından yapılan araştırmada Facebook kullanımıyla ilgili farklı boyutlar incelenmiştir. Facebook kullanımı ve Facebook ile ilgili yapılan ihlaller arttıkça bundan romantik ilişkilerin etkilendiği, bu durumun kıskançlık ve tatminsizlik gibi duygulara sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Hatta, Muscanell ve arkadaşları (2013) tarafından Facebook kullanımında dikkat edilmesi gereken gizlilik ayarları nedeniyle ilişkilerde çoğu zaman tartışmaların çıktığı, kıskançlık oranlarını artırdığı, bunun da ilişkileri olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Bunlara ek

olarak Facebook kullanımı ile kıskançlığın bağlantılı olduğunu iddia eden Utz, Muscanell ve Khalid (2015), bunun sadece Facebook ile sınırlı olmadığını Snapchat gibi diğer sosyal medya ağlarının da bu duruma zemin hazırladığını, hatta Snapchat kullanımının Facebook kullanımından daha çok kıskançlığı tetiklediği ve ilişkilere olumsuz etkide bulunduğunu belirtmiştir.

Yaş ile Facebook kıskançlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu iddia eden hipotez ise, Facebook Kıskançlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması olan çalışmadaki bulgulardan yola çıkarak oluşturulmuştur. Demirtaş'ın (2016) yaptığı uyarlama çalışmanın sonucuna göre, Facebook kıskançlığının yaşla negatif yönde zayıf ve anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur.

Son olarak şifre paylaşımının romantik ilişkilerle ilişkisini anlamak amacıyla bir alt hipotez oluşturulmuş ve şifre paylaşımının ilişkiyi olumsuz yönde etkilediği düşünülmüştür. Kurulan bu hipotez, gizlilik ayarlarıyla paralel olarak ilişkilere zarar verebileceği düşünüldüğünden ortaya koyulmuştur. Şifre paylaşımının yapılması gizliliğin sıfıra indirildiği anlamına gelmektedir. Buna istinaden, Muscanell ve arkadaşları (2013) gizliliğin bulunmaması durumunda ilişkilerin olumsuz etkilenebileceğini ortaya çıkarmıştır. Hipotez ise bu bağlamda geliştirilmiştir.

1.3 Problem Cümlesi

Bir sosyal paylaşım ağı örneği olarak Facebook üzerinden “sessizce takip etme”nin (lurking) romantik ilişkiler üzerinde etkisi var mıdır?

1.4 Alt Problemler

Araştırmada belirlenen alt hipotezler net ve sıralı olarak aşağıda liste olarak verilmektedir. Tartışma ve sonuç bölümünde ise, analiz sonuçlarına göre tek tek incelenmiş ve gerekli açıklamalarla reddedilmiş ya da kabul edilmişlerdir.

H1: Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olmak, kişinin şimdiki romantik ilişkisinde sorunlar yaratır.

H2: Kıskançlık ile” sessizce takip etme” (lurking) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Kadınlar, erkeklerden daha fazla “sessizce takip etme” davranışında bulunurlar.

H4: İkinci bir Facebook hesabı olan kişiler, daha fazla “sessizce takip etme” davranışında bulunurlar.

H5: İlişkinin süresi ile “sessizce takip etme” davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Facebook kullanımı ile kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Yaş ile Facebook kıskançlığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Şifre paylaşımı ilişkisi olumsuz yönde etkilemektedir.

1.5 Araştırmaya İlişkin Varsayımlar

Araştırmaya katılan kişilerin ölçeklere verdikleri cevapların içten, doğru ve yansız düşüncelerini yansıttıkları varsayılmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı olan “Facebook Kıskançlık Ölçeği”nin Facebook kullanımı ve kıskançlık birlikteliğini doğru şekilde yansıttığı ve güvenilir olduğu varsayılmıştır. Yapılan uyarılmanın güvenilirliği orijinal ölçekte olduğu gibi yüksek çıkmıştır (Cronbach’s alpha=0,95).

Seçilen örneklemin evreni yansıttığı varsayılmıştır.

1.6 Sınırlılıklar

Bu araştırmada örneklem grubu İstanbul ili ile sınırlıdır.

Araştırma, 2016 yılında surveymonkey üzerinden toplanan veriler ile sınırlıdır.

Araştırma, büyük bir çoğunluğunun (%91,3) 18-34 yaş aralığında olduğu 334’ü kadın, 344’ü erkek olmak üzere toplam 678 kişi ile sınırlıdır.

Araştırma, Facebook kullanıcıları ile sınırlıdır. Facebook kullanmayan katılımcılar veri toplama süreci esnasında doğrudan elenmiş ve bu katılımcıların verileri analize herhangi bir şekilde dahil edilmemiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular, kullanılan ölçekteki maddelerle sınırlıdır.

Katılımcılara ait kişisel bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi anketinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7 Tanımlar

Sosyal Paylaşım Ağı: Sosyal paylaşım ağları kavramı, "...bireylerin sınırlı bir sistemde halka açık veya yarı açık profil oluşturmalarına, kendileriyle ortak noktaları olan kullanıcılara kendilerini ifade edebilmelerine ve kendilerinin ve başkalarının kişi listelerini görüp bu listeler arasında gezinmelerine fırsat tanıyan" bir web sitesi olarak tanımlanmıştır (Boyd ve Ellison, 2007).

Romantik İlişki: Collins'in ergenlerin ilişkileri üzerine yaptığı araştırmadan yararlanarak romantik ilişkinin tanımı şu şekilde yapılmıştır: "Her iki tarafın da kabul ettiği istemli ve devam eden etkileşimlerdir...[ve] fiziksel ifadeler de dahil duygusal yakınlıkla belli olan bir yoğunluğa sahiptirler" (Collins, 2003).

Sessizce Takip Etme (Lurking): "Kullanıcı ile hiçbir şekilde doğrudan iletişime geçmeyerek bilgileri okumak/izlemek" (Pempek, Yermolayeva ve Calvert, 2009) veya takipçilerin diğerlerinin öğrenmelerini gözlemleyerek bilişsel ve sosyal olarak yararlandıkları 'vekaleten öğrenme' süreci" olarak düşünülebilir (Rau, Gao ve Ding, 2008).

Gözetleme (Surveillance): Bu çalışmada, "lurking" kavramı "surveillance" kavramından ayrı olarak ele alınmıştır. "Surveillance" kavramı, bu çalışmada daha çok birinin çevrimiçi veya çevrimdışı davranışları hakkında bilgi edinmek için iletişim teknolojilerini kullanmak anlamında ele alınırken; "lurking" kavramı, sanal ortamlarda aktif olmayıp bu ortamları sadece arkadaşlarını ve üye olduğu grupları gözetlemek amacıyla kullanma durumunu ifade etmektedir.

Sosyal Nüfuz Etme Teorisi (Social Penetration Theory): Altman ve Taylor'un 1973'te kendini açıklama, samimiyet ve bunlarla bağlantılı olarak geliştirdikleri ve "sosyal nüfuz" diye adlandırdıkları bu model, kişilerin yüzeysel ilişkilerinin başlangıcından daha derin ilişkilere doğru ilerleyen gelişimini en kapsamlı açıklayan kuram olarak sunulmuştur (Fisher ve Adams, 1994: 279).

Kendini Açma (Self-disclosure): Kendini açma, "kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kendi isteğiyle başkası veya başkalarıyla paylaştığı, en az iki kişi arasında geçen bir etkileşimi" ifade etmektedir (Greene, Derlega ve Mathews,

2006: 411). Genel anlamda çevrimdışı olarak kendini ifade etme, kişilerin açılacaklarını düşündükleri kişilere karşılıklı olarak ifşa etme şeklidir.

Karşılıklı Bağımlılık Kuramı (Interdependence Theory): Karşılıklı Bağımlılık Kuramı, romantik ilişkilerin alışlagelmiş döngüsünü tasvir eder. Özellikle de çoğu zaman ilişkideki tatminin azalmasına, güvensizlik ve kıskançlığın artmasına sebep olan bağımlılık artışının güçlü romantik ilişkileri nasıl nitelendirdiğini incelemektedir (Kelley, 1979; Thibaut ve Kelley, 1959).

Kişilerarası Elektronik Gözetleme (Interpersonal electronic surveillance): Başka bir çevrimiçi veya çevrimdışı davranış hakkında bilinçlendirmek için iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır Tokunaga (2011).

Stalking: Sosyal ağlarda takip etme eylemi artık o kadar yaygındır ki popüler kültürde “stalking” deyimini ortaya atılmıştır (Lyndon, Bonds-Raacke ve Cratty, 2011). Takip etmenin ilk zamanlarda yarattığı algıların aksine, “stalking” sıklıkla negatif bir çağrışım yaratmadan esprili bir tavırla kullanılmaktadır. “Stalklama” kelimesi, sanal ortam dışında gerçekleşen rahatsızlık verici takip veya dikizlemeden ziyade, sosyal medyayı yoğun olarak kullanan kişileri meraklarını doyuma ulaştırdıkları bir eyleme verilmiş yeni ve popüler bir terimdir (Akmeşe ve Deniz, 2017). Ayrıca “stalking” başlıca duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlıkla bağdaştırıldığından dolayı, araştırmanın kimi yerinde “davranışsal kıskançlık” olarak da tanımlanmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Sosyal Paylaşım Ağları

Son yıllarda birçok bilimsel ve teknolojik gelişme ile birlikte, sosyal ağların hayatımızda oldukça önemli bir noktaya geldiği apaçık ortadadır. Bu dönemi tanımlamak için kullanılan “bilgi toplumu” kavramı, bilginin günümüzde özne konumuna ulaştığını vurgulamak için kullanılmaktadır (Timisi, 2003). Bu bilgi toplumunu şekillendiren en önemli etkenlerden biri, birbirine bağlı sayısız küçük bilgisayar ağlarından oluşan bilgisayar ağlarıdır (Timisi, 2003). Toplumsal paylaşım ağlarının son on beş yılda hızla yayılması ve kullanıcılar tarafından benimsenmesi ile birlikte, bilgisayar kullanımı da oldukça artmıştır. Bugün Batılı ülkelerde neredeyse her evde bir bilgisayar ve internet erişimi mevcuttur. Bilgisayar kullanıcıları zamanlarının çoğunu internet ortamında, özellikle de toplumsal paylaşım ağlarında geçirmektedir (Toprak ve diğ., 2009: 26).

Poster’a göre, günümüzde internet bir iletişim aracı olmanın ötesinde artık toplumsal bir mekândır ve bu mekân, yeni toplumsal ilişki biçimlerinin yaratılmasında aracı konumdadır (Poster, 1997). Ancak 2005 yılından itibaren web 2.0 dönüşümüyle birlikte internet, artık bir sosyal paylaşım ağı konumuna gelmiştir. “Çevrimiçi toplumsal paylaşım ağlarının temel çıkış noktası hem mevcut toplumsal bağların sürdürülmesini hem de yeni bağlantıların kurulmasını desteklemektedir” (Toprak ve diğ., 2009: 26). Bugün toplumsal paylaşım ağları, arkadaş bulma ya da mevcut arkadaşlıkları sürdürmenin ötesine geçmiş ve gündelik yaşamın rutini içerisinde bir alışkanlık, yaşam biçimi haline gelmiştir (Toprak ve diğ., 2009).

Bu bölümde, sosyal paylaşım ağlarının romantik ilişkiler üzerindeki etkisini inceleyebilmek için sosyal ağların kısaca tanımına ve tüm bu olguların tarihsel geçmişine yer verilmeye çalışılmıştır.

2.1.1 Tanım ve tarihçe

Barnes (1954) ilk kez sosyal ağ terimini, “Sosyal ağ, bireyler arasındaki rastlantısal tanışmalardan ailevi bağlara kadar uzanan ilişkilerin bir haritasıdır” şeklinde tanımlamıştır. İnsanlar toplumsal varlıklar oldukları ve hayatta kalmaları için diğer insanlarla ilişki kurmaları gerektiğinden, sosyal ağlar bir şekilde her zaman var olmuşlardır (Coyle ve Vaughn, 2008: 13). “Sosyal ağlarımız bize sosyal bağlar, kaynaklar ve insanların gelişmesi için gerekli kaynakları” sağlar (Henderson, 1977: 185). Boyd ve Ellison (2007), sosyal ağları en basit anlamıyla bireyleri farklı bireylerle sanal uzamda buluşturan web tabanlı hizmetler olarak tanımlar. Bu ağlar, profili esas alarak kullanıcıların kendilerini diğer kullanıcılara temsil etmesine olanak sağlar. Sosyal paylaşım ağlarının birçoğunda, kullanıcılar yeni insanlar ile tanışıp iletişime geçme amacının ötesinde, mevcut arkadaşları ve tanıdıkları ile de iletişimi sürdürme amacı gütmektedirler (Boyd ve Ellison, 2007; Akt: Toprak ve diğ., 2009).

Sosyal paylaşım ağları kavramı, “...bireylerin (1) sınırlı bir sistemde halka açık veya yarı açık profil oluşturmalarına, (2) kendileriyle ortak noktaları olan kullanıcılara kendilerini ifade edebilmelerine ve (3) kendilerinin ve başkalarının kişi listelerini görüp bu listeler arasında gezinmelerine fırsat tanıyan” bir web sitesi olarak tanımlandığından beri var olmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007: 1). Sosyal medya sitelerinin bunun dışında daha farklı amaçları da vardır. Örneğin, “...iş hayatına (ör.Linkedin.com), romantik ilişki kurmaya veya müzik, politika gibi ortak ilgi alanlarında insanları buluşturmaya (ör.MySpace.com) uyarlanabilirler” (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2006: 3). Sosyal paylaşım ağlarının çok fazla kullanım amacı olsa da, genelde sosyal paylaşım ağlarını diğer web sitelerinden ayıran iki özellik vardır. Birincisi, çoğu sosyal paylaşım ağı “...kullanıcının profilini sunma ve diğer kullanıcılarla ilişki ağını görselleştirme üzerine kuruludur” (Gross ve Acquisti, 2005: 2). Bu profillerin içerikleri her ne kadar siteden siteye ve kullanıcıdan kullanıcıya büyük ölçüde değişse de, genellikle yaş, konum, ilgi alanları ve hakkında kısmını içermektedir (Boyd ve Ellison, 2007). Ancak, profili önemli kılan şeylerden biri de sitenin hareketliliğidir. Örneğin, “Match.com veya Nerve and Salon Personals gibi eş bulma sitelerinde profil çok önemlidir ve ilişki ağı yoktur. LiveJournal gibi çevrimiçi günce sitelerinde kullanıcıların çevrimiçi günce girişleri başrol

oyarken profiller ikinci konumda yer alır, ilişki ağları görülür veya görülmez” (Gross ve Acquisti, 2005: 2). İkinci özellik ise, bu siteleri gerçekten sosyal yapan bağlantıların herkesçe görünür olması ve bu ağların kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan birer mekanizma olmalarıdır (Boyd ve Ellison, 2007). Daha detaylı açıklamak gerekirse, çoğu ilişkilerin iki tarafın da kontrolünde¹ olmasını gerektirir. Ancak bu bile sosyal ağ ortamı için gerekli bir şart değildir (ör. Twitter). Diğer yandan, bu sosyal paylaşım ağlarında genellikle kullanıcıların ağlarında görünür olan duyuru panoları benzeri ve “yorum bırakma” olarak adlandırılan, halka açık geri bildirim kanalları vardır (Boyd ve Ellison, 2007). Bu geri bildirim kanalları, geleneksel e-posta veya sohbet (chat) ortamına benzer. Kullanıcılar ayrıca özel geri bildirim kanalları aracılığı ile konuları kendi aralarında tartışabilmektedirler.

Daha yüzeysel olarak ifade edilirse, sosyal ağ siteleri aniden yok olsa bile, insanlar her gün sosyal ağ aktivitelerinde bulunmaya devam edeceklerdir. Çünkü, “bir arkadaşımıza güzel bir filmden bahsettiğimizde, bir komşumuzu çocuğumuzun doğum günü fotoğraflarıyla bunaltdığımızda veya iş yerinde bir dedikodu duyduğumuzda, fikir, deneyim ve bilgi paylaşmak için hemen tanıdıklarımızla irtibata geçmekteyiz” (Hamilton, 2007: 1; akt: Lindner, 2012). Sosyal ağ sitelerinin bu kadar kısa sürede bu kadar çok kullanıcı kazanmalarının sebebi belki de budur. Çünkü süreç bizi buna yönlendirmiştir. Sosyal ağların değeri tam olarak “bu bilgi alışverişlerinin özünü yakalayıp, bağlantılı web sitelerinden oluşan, aranabilir ve genişleyen bir düzleme damıtarak aktarmalarında” yatar (Hamilton, 2007: 1). Ancak çevrimiçi sosyal ağın yeni fenomeni, bu temel insanlık öğretisini tamamen yeni bir boyuta taşımıştır.

Duyuru panoları ve listserv² benzeri çevrimiçi iletişim konsepti internetin ilk günlerinden beri var olsa da “bu iletişim sistemlerinin ticari başarısı, internetin bu sistemleri halka ulaştırmasından” önceye uzanmaz (Acquisti ve Gross, 2006: 38). Sonuç olarak, genişleyen sosyal çevrelerimizi yönetmekte kullandığımız sosyal paylaşım ağları, 15 yıldan daha uzun bir süredir var olmaktadır. Sosyal paylaşım ağlarının tarihi, kısa süredir ortalıkta olmalarına rağmen, çok sayıda

¹ Sosyal paylaşım ağlarında arkadaşlık bağlantısının aktifleşmesi için bir kullanıcının sizin arkadaşlık isteğinizi kabul etmesi veya sizi arkadaş olarak eklemesi gerekmektedir.

² Liste sunucusu olarak da bilinen, otomatik olarak e-posta listesinde birden fazla e-posta adresine mesaj gönderen küçük bir programdır.

kişinin milyoner olmasına ve bundan daha çok şirketin çökmesine yol açmalarıyla, şimdiden oldukça karmaşık ve etkileyicidir.

2.1.2 Sosyal paylaşım ağlarının gelişimi

Aslında sosyal paylaşım ağları, bilinenden daha eski bir geçmişe sahiplerdir. Boyd ve Ellison'ın (2007) oluşturduğu ve sosyal paylaşım ağlarının gelişimini kronolojik olarak inceleyen çalışmaya göre sosyal ağ sitelerinin tüm benzer özelliklerini ilk kez birleştiren site, 1997 yılında kurulan SixDegrees.com'dur (Boyd ve Ellison, 2007). Benzer uygulamalar, uzun zamandır çeşitli flört sitelerinde ve sanal sanal topluluklarda da uygulanmasına rağmen, SixDegrees.com kullanıcılarına profil ve arkadaş listesi oluşturma imkânı vermiştir. Onu diğer uygulamalardan ayıran bir diğer özellik ise kullanıcıların uygulama üzerinden arkadaşlarına mesaj yollayabilmesi ve diğerlerinde başkalarının görmesine izin verilmeyen arkadaş listelerinin üyeler tarafından ziyaret edilebilmesidir (Durmuş ve diğ., 2010). O dönemde evlerde internet kullanımının hızla artmasına rağmen, “çoğu kullanıcının henüz internet kullanan fazla arkadaşı olmadığı ve bu yüzden siteye giriş yaptıktan sonra gerçekten yapabilecekleri çok az şey olduğu” için, SixDegrees.com 2000 yılına gelindiğinde yeterli başarıya ulaşamamış ve rafa kaldırılmıştır (Boyd ve Ellison, 2007: 3). Fakat, SixDegrees.com çevrimiçi sosyal ağ fikrine dikkat çekmekte başarılı olmuştur. Bu modelin üzerine “...yüzlerce sosyal ağ hızla çevrimiçi olmaya başlamış, kimi zaman hızla büyümüş ve böylece hem basının hem akademinin ilgisini çekmiştir” (Acquisti ve Gross, 2006: 38).

1997-2001 yılları arasında ortaya çıkan AsianAvenue, BlackPlanet ve MiGente gibi birçok sosyal ağ sitesi, sanal topluluk arkadaş listesi oluşturma ve arkadaş arama uygulamalarında farklı yöntemler geliştirmişlerdir. Fakat bunlar arasında en çok adını duyuran blog yazımına odaklanmasının yanında kullanıcılarına arkadaş listesi oluşturma imkânı tanıyan LiveJournal (1999) ve Kore'deki sanal topluluk ağı Cyworld (1999)'dür (Boyd ve Ellison, 2007). LiveJournal, arkadaş olarak kişileri kullanıcı sayfasına eklerken izin verme kuralını ve içeriğin görüntülenmesinde gizlilik ayarları özelliğini getirmiştir (Durmuş ve diğ., 2010). Bu siteler her ne kadar başarıya ulaşmış olsalar da kullanım amaçları, SixDegrees.com'a göre daha kısıtlıydı. Bu ilk sitelerin deneyimledikleri başarı,

Boyd ve Ellison'a (2007) göre 2001'de başlayan, yeni bir sosyal ağ dalgasının kıvılcımını yaratmıştır. Bu ikinci nesil sitelerin ilki, 2001'de, insanların mesleki bağlantılar kurmalarına yardımcı olmayı amaçlayan Ryze.com'dur. Ryze.com hiçbir zaman fazla popüler olmamış olsa da, "Ryze'in kurucusu, Friendster, LinkedIn ve Tribe.net gibi geleceğin sosyal ağlarının kurucularını web sitesini tanıttığı ve birbirlerinin kullanıcı alanlarını yok etmeden birlikte var olabileceklerine inandıkları" (Todi, 2008: 3) için sosyal ağ sitelerinin tarihinde köklü bir yere sahiptir. Sonuç olarak, "...Tribe.net ilgi alanlarına hevesli kullanıcıların dikkatini çekecek kadar büyümüş, LinkedIn güçlü bir iş sağlayıcı haline gelmiş ve Friendster aralarından en önemlisi olmuştur..." (Boyd ve Ellison, 2007: 4).

Friendster 2002 yılında Ryze'nin eski üyesi Jonathan Abrams tarafından kurulmuş ve 2004 Ocak ayına kadar 5 milyon kullanıcı ile patlama yaşamıştır (Boyd, 2004). Site, Match.com ile doğrudan rekabet etse de Ryze ile rekabete girmek yerine Ryze'ı tamamlamak üzere tasarlanmıştır. Altında yatan fikir, insanları benzer ilgi alanları olan yabancılarla tanıştırmak yerine, arkadaşların arkadaşlarının daha iyi romantik partnerler olacağı öngörüsüyle arkadaşların arkadaşlarını tanıştırmak olmuştur (Boyd ve Ellison, 2007). Friendster'ın kullanıcı tabanı, genellikle 20'li yaşlarında, sosyal ve cinsel ilgi alanları oldukça farklılık gösteren, şehirde yaşayan eğitimli insanlar olmuştur (Boyd ve Ellison, 2007). Friendster, şu anki popüler sosyal ağlar gibi kullanıcılarına sosyal ağlarını paylaşıp ilgi alanlarını ve sosyal konularını tanımlayan profiller oluşturmalarına olanak vermekteydi (Boyd, 2004). Fakat Friendster, kullanıcı sayısının artmasıyla birlikte birtakım teknik ve toplumsal sorunlarla karşılaşmıştır. Yöneticiler, çözümü sahte Friendster hesaplarını silmekte bulmuşlardır. Amaçları siteyi daha güvenilir kılmak olmasına rağmen yöneticiler, "...en hevesli kullanıcılarının çoğunun faaliyetlerini kısıtladıkları" için temel kullanıcı kitlelerini yabancılaştırmış olmuşturlar (Boyd ve Ellison, 2007: 5). En istekli Friendster kullanıcılarının çoğu bu olaydan sonra teknik zorluklar, sosyal çatışmalar ve kullanıcılarla site arasındaki güvenin sarsılması gibi nedenlerle siteden ayrılmışlardır (Boyd ve Ellison, 2007).

2003 yılından başlayarak sosyal ağ siteleri hızla çoğalmaya başlamış ve kullanıcı sayılarında da inanılmaz artışlar görülmüştür. Hatta bu artış o kadar

etkiliydi ki, endüstri analizcileri ve gazeteciler, 2003'te (sonradan) sosyal ağ devi olan MySpace'in kuruluşunun farkına zar zor varmışlardır (Lindner, 2012). MySpace, genç kullanıcılar tarafından ilgi ile takip edilmiş ve özellikle favori müzik gruplarıyla iletişime geçmek isteyen kişilerin favori adresi olmuştur (Toprak ve diğ., 2009). MySpace'in erken başarısı büyük ölçüde Friendster'ın kullanıcıları yabancılaştırmasından kaynaklanmıştır (Boyd ve Ellison, 2007). Bu kurumsal gelişmeyle birlikte MySpace'in kullanıcı temelini oluşturan üç ayrı topluluk ortaya çıkmıştır: müzisyenler, gençler ve üniversite mezunu şehirli kalabalık. MySpace daha sonra kullanıcılara HTML kullanarak yarattıkları özel arka plan ve tasarımlarla profillerini kişiselleştirme özgürlüğü sunması ve kullanıcı geri bildirimlerine dayalı yeni özellikler eklemesiyle bir gelişme daha kat etmiştir (Boyd ve Ellison, 2007). 2005 yılında News Corporation'ın siteyi 580 milyon dolara satın almasıyla birlikte MySpace, sosyal ağ siteleri arasında egemenlik kazanmış olsa da bu durum fazla uzun sürmemiştir. Mark Zuckerberg'in üniversitelere özel sosyal paylaşım ağı Facebook, 2004 yılında ortaya çıkmış ve sürekli olarak zirveye tırmanışını devam ettirmiştir. Facebook ile mücadele edebilmek için MySpace, MySpace TV ve MySpace Müzik gibi oluşumlarla tamamen eğlenceye odaklanmıştır (Plunkett, 2009; akt: Lindner, 2012). Ayrıca, Amazon.com, Universal Music Group, SonyBMG ve Warner Music firmalarıyla birleşerek kullanıcıların bu etiketlere sahip herhangi bir şarkıyı ücretsiz dinlemesini sağlamıştır (Plunkett, 2009). Fakat tüm bu gelişmeler, MySpace'i sosyal ağ küresinde hayatta tutsa da Facebook'un katlanarak büyümesini yavaşlatmada başarılı olamamıştır.

2.1.3 Bir sosyal paylaşım ağı olarak Facebook

Harvard öğrencisi Mark Zuckerberg, Andrew McCollum ve Eduardo Saver'in da yardımıyla sosyal ağ fenomeni olarak bilinen Facebook'u 2004 Şubat'ında kurmuştur. Zuckerberg'in düşüncesi, "...destansı okul yıllığını dijitalleştirmek ve öğrencilerin birbirlerinin fotoğraflarına bakmakla kalmayıp aynı zamanda flört etme, bağlantı kurma ve etkileşime geçmelerini sağlamak" olmuştur (Hirschorn, 2007:1; akt: Lindner, 2012). Site başlarda sadece üniversite öğrencilerine yönelik olup 2004 yılının sonlarına doğru seçkin okullarda ve 2005 yılının sonlarına doğru da ülke çapındaki tüm üniversitelerde kullanıma girmiştir. Eylül 2006'da ise Facebook, birçok tepkiye maruz kalarak kapılarını

doğrulanmış e-posta adresi olan tüm internet kullanıcılarına açmış ve eğitim dışı kurumları da yanına katarak viral bir büyüme yaşamıştır (Toprak ve diğ., 2009).

Harvard'ın öğrenci yurtlarından birinde doğan Facebook fikri, geçtiğimiz on dört yılda büyük bir patlama yaşamıştır. Aylık 2.19 milyara ulaşan aktif kullanıcı sayısı ile Facebook, internetin gelmiş geçmiş en popüler sosyal ağ sitesi olmuştur (Statista, 2018). 2010'da Facebook, internetin en çok erişilen web sitesi olarak Google'ı dahi geçmiştir.³ Türkiye istatistiklerine baktığımızda ise bugün Facebook, Google ve Youtube'tan sonra gelmektedir (Similarweb, Nisan, 2018). Bu büyüme, "...sadakatleri sayesinde Facebook'a daha sıkı bağlanan anlam dolu bir topluluğun inşa olmasına" ön ayak olduğu için Facebook'un başarısının anahtarı olmuştur (Hirschorn, 2007:1).

Facebook'un başarısı kısmen, kullanıcılarına "yeni sosyal ağlar kurmak kadar, var olan çevrimdışı sosyal ağlarını da ifade edebilme" imkânı tanımalarına dayanmaktadır (Lampe, Ellison ve Steinfield, 2006:1; akt: Lindner, 2012). Bir başka deyişle Facebook, kullanıcılarına okul, iş yeri, şehir veya bölge üzerinden kurulan bir ağ vasıtasıyla aynı ağa sahip üyeler ile iletişim kurmalarına olanak sağlamaktadır (Toprak ve diğ., 2009). Bu sayede, kullanıcılar sitede yabancı kişilerle iletişime geçerek tamamen yeni bir arkadaş grubu oluşturma yükünden kurtulmaktadırlar. Aksine yapmaları gereken tek şey, arkadaşlarının arkadaşlarını olduğu kadar, kendi iletişim ağlarını da sitede izleyerek internet ortamı dışındaki arkadaşlarını bulmaktır.

Facebook'un kullanıcılarının etkileşimlerini destekleyici birçok özelliği mevcuttur. Eylül 2006'da Facebook, kullanıcı ana sayfasına, profil değişikliklerini, yakın zamanda gerçekleştirilecek aktiviteleri ve Facebook arkadaşlarının doğum günlerini gösteren "Haber Akışı"nı⁴ eklemiştir. Bu sayede kullanıcılar, Facebook arkadaşlarının güncellemelerini canlı olarak takip edebilmekteydi. Fakat bu özellik birçok kişi tarafından çeşitli nedenlerle eleştiriye maruz kalmıştır. Bazı kullanıcılar bu uygulamanın oldukça karışık ve

³ Mayıs 2018 verilerine baktığımızda Google, dünyada yine birinci sıradaki yerini korumaktadır (SimilarWeb, Mayıs, 2018).

⁴ Haber Akışı, kullanıcıların sayfasında Facebook arkadaşlarının yaptığı aktivitelerle sürekli güncellenerek bilgi veren bir uygulamadır. Örneğin bir kullanıcı bir resim yüklediğinde, bu kullanıcının arkadaşları bunu kendi sayfalarında haber akışı olarak görebilmektedir (Durmuş ve diğ., 2010).

istenmeyen bilgilerle donatıldığından şikayetçi olurken, bazı kullanıcılar da bu uygulamanın kullanıcı bilgilerine ulaşmayı daha basit bir hale getirmesinden ve her ayrıntının rahatça izlenebilir hale gelmesinden dolayı endişe duymuştur (Toprak ve diğ. 2009). Tartışmalar, ancak geliştiriciler kullanıcılara arkadaşlarının “Haber Akışı”nda hangi bilgilerin görülebileceğini sınırlamalarını sağlayan gizlilik kontrollerini sağladıklarında yatışmıştır. Facebook, böylece sadece uyumluluğunu kanıtlamakla kalmamış, aynı zamanda siteyi kullanıcı dostu kılabilmek için kullanıcılarının geri bildirimlerini dinlemeye niyetli olduğunu göstermiştir. Bir diğer popüler uygulaması ise “fotoğraf” ve “video” uygulamasıdır. Kullanıcılar gizlilik ayarlarına bağlı olarak, diledikleri fotoğraf ve videoların istedikleri kişiler tarafından görüntülenmesini sağlayabilmektedir.

Facebook sürekli evrimleşmekte olduğundan dolayı, bu çalışma için veri toplandığı sırada sitenin altyapısında başka değişiklikler yaşanmış olması şaşırtıcı değildir. 2011 Aralık ayında “Zaman Tüneli”nin tanıtımıyla profil, haber bandı ve duvar eskisinden daha çok bütünleşmiş; kullanıcıları “başlangıçtaki, aradaki ve şimdiki” hikayelerini anlatmaya teşvik eden ve kullanıcıların hayatlarını (mezuniyet, ilişki değişikliği vb. kilometre taşlarını) daha görsel bir şekilde sunabilmelerini sağlayan bir konuma gelmiştir. Bu değişiklik, ilişkilerin Facebook üzerinden ilerletilmesi ve sürdürülmesi isteğinin gittikçe güçlenmesine ortam hazırlamıştır. Ayrıca, kullanıcılar fotoğraf ve video içerisinde yer alan kişileri etiketleyebilmektedir. Böylece yine gizlilik ayarları dahilinde etiketlenen kişiye bildirim gitmektedir. Bu sayede de etiketlenen kişi ilgili fotoğrafa ve videoya ulaşabilmektedir (Toprak ve diğ., 2009). Bunun dışında kullanıcılar, profil sayfalarına “not” bırakabilir, Facebook arkadaşına “hediye gönderebilir”, “anlık ileti” uygulaması ile birbirleri ile sohbet edebilir, profil sayfalarındaki “durum”larını değiştirebilir, “dürtme” özelliği ile Facebook arkadaşını sanal olarak dürtebilir, Facebook üzerinden oyun oynayabilir, “canlı yayın”⁵ yapabilir, “hikaye paylaşımı”⁶ yapabilir, veya Facebook grubu kurup bu gruplara üye olabilirler.

⁵ Yaklaşık 1,5 yıldır aktif durumda olan canlı yayın uygulaması, Twitter’ın satın aldığı ve büyük kullanıcı kitlesine ulaşan Periscope adlı canlı yayın uygulamasına karşı atak olarak ortaya çıkmıştır. Facebook, yaşamış olduğu rekabet içerisinde Mentions isimli canlı yayın özelliğini getirmiş ve bunu ilk olarak “ünlü” kişilere ve IOS

Bu değişimlerin birçoğu Facebook'un rekabet içerisinde hayatta kalabilme çabalarıyla gdlenmiştir. Yine aynı şekilde, Haber Kaynağı ve Haber Bandı, Twitter'ın anında ileti güncelleme formatına bir cevap niteliğindedir. 2007 Mayıs'ında Facebook, Facebook Platformu'nu tanıtarak kullanıcı sayısını ciddi ölçüde arttırmış ve MySpace'i ilk kez geçmiştir (Jung ve Lee, 2011).

Bu meknsal olarak sınırlı evrimii iletişim ağı, kullanıcıların internet ortamı içinde ve dışında katılımlarını güçlendirmektedir. Bu durum kullanıcıları yalnızca arkadaşlarının duvarına yazmak ve profil bilgilerini güncellemek gibi aktif katılıma değil, aynı zamanda "sessizce takip etmek" (lurking) gibi pasif katılıma da teşvik etmektedir. Kullanıcılar "sessizce izlerken" arkadaşlarının sayfalarını ziyaret etmekte ve arkadaşlarının yakın zamandaki aktivitelerinden haberdar olmaktadır; ancak hiçbir şekilde olaya dahil olmamaktadırlar.

2.1.4 Sosyal paylaşım ağları ve romantik ilişkilerin gelişimi

Romantik ilişkiler, bireylerin tüm hayatları boyunca deneyimlediği en yoğun ve karmaşık sosyal bağlardan biridir. Çünkü bu ilişkiler, biliş, duygu ve davranışları içeren karmaşık ve dinamik bir sistemi içerir (Shaver ve diğ., 1988; akt: Atak ve diğ., 2014). Tek boyutlu bir olgu, bir tutum ya da basit bir fizyolojik uyarılma değildir; biyolojik temellere ve işlevlere sahiptir (Shaver ve diğ., 1988; akt: Atak ve diğ., 2014). Bu sebeple, bu terimin tanımlanması bir hayli zordur. Romantik ilişkiler konusunda belki de en kapsamlı açıklamayı Collins (2003) yapmıştır. Collins'in ergenlerin ilişkileri üzerine yaptığı araştırmadan yararlanarak romantik ilişkinin tanımı şu şekilde yapabiliriz: "Her iki tarafın da kabul ettiği istemli ve devam eden etkileşimlerdir ve fiziksel ifadeler de dahil duygusal yakınlıkla belli olan bir yoğunluğa sahiptirler" (Collins, 2003: 2).

Bireyler, muhtemel hayat arkadaşlarıyla olan bu romantik ilişkilere kültürel normlar tarafından belirlenen oldukça gayrişahsi bir seviyeden başlamaktadır.

cihazı sahiplerinin hizmetine sunmuştur. Ancak uzun test aşamalarından sonra bu özellik tüm kullanıcılara açılmıştır. Kullanıcılar kısaca bu özellik sayesinde anlık olarak çekim yapabilmekte ve bunları arkadaşları ile paylaşabilmektedir. Kullanıcılar, ayrıca hemen altında bulunan ikondan canlı yayın paylaşımının kimler tarafından grntlenebileceğini seçebilmektedir (Yılmaz, 2017).

⁶ Facebook'un hikayeler (stories) zelliği, Snapchat ve Instagram'ın "Hikayeler" zelliğine alternatif olarak yaklaşık 1,5 yıldır kullanılmaktadır. Snapchat ve Instagram'ın "hikayeler" zelliğinde olduğu gibi bu uygulama üzerinden de kullanıcılar, 24 saatlik gönderiler oluşturabilmekte ve bunları arkadaş çevresiyle paylaşabilmektedir.

Çiftlerin karşılıklı etkileşimleri arttıkça yakınlık duygusu gelişir ki, bu da bireylere birbirleriyle olan etkileşimlerinin genişliğini, derinliğini ve kendiliğindenliğini geliştirme imkânı sağlar. İlişkilerin kişiselleşmeye başlaması ile birlikte psikolojik veri alışverişleri de başlar. Bu da kendine özgü bir iletişim modelinin evrimine katkı sağlar (Aune, Buller ve Aune, 1996).

Marshall ve diğerlerine göre (2012), ilişkiler sevgi, güven, bağlılık, dürüstlük, tutku ve hoşnutluğun bileşenleriyle ilişkili olmak zorundadır. Bireyler ilişki içerisinde ödedikleri bedelden daha fazla kazanç sağlayacaklarına inandıklarında güven ve samimiyette de artış görülür. Bu durum, çiftlerin ilişkide daha fazla yol kat etmelerine yardımcı olur. Çiftlerin bu kazançlara dair beklentileri büyüdükçe kişisel bilgi paylaşımları da artmaktadır (Aune, Buller ve Aune, 1996). İlişkiler, genellikle samimiyet oranıyla, kişinin kendini iyi hissetmesiyle ve tarafların birbirlerini anlama kabiliyetlerinin gelişimiyle değerlendirilmektedir. Bu da kısmen artan kişisel bilgi ifşasıyla ölçülmektedir (Prager, 1995). Bu tarz ilişkileri tanımlamak için Sidney Jourard, “kendini açma” (self-disclosure)⁷ terimini kullanmıştır (Derlega ve diğ., 1993). İlişki ilerledikçe çiftler kendilerini karşısındakine daha fazla açar ve kendileri hakkında gittikçe daha fazla şeyi açığa vururlar. Bu durum, çiftlerin birbirleri hakkında bildikleri şeylerin daha da derinleşmesine yardımcı olur. Gelişen bir ilişkide, kendini açan kişi sadece sevilmele kalmaz; aynı şekilde o da karşısındakine kendini açarak karşılık verir. Bu kendini açma ve samimiyet öğelerinin hepsi büyük ölçüde mütakabiliyet⁸ fikrine bağlıdır. İşlevsel olarak mütakabiliyet normu, belirli bir tarafa sağlanan, kişinin kendisi hakkında verdiği kişisel bilgi miktarı olarak tanımlanabilir (Jourard, 1959) Bu olgu Stafford ve Canary (2006) tarafından tanımlanmış olan eşitlik teorisi⁹ diye de bilinmektedir. Bu olguya göre kişiler, ilişkiden bir kazanç sağlayacaklarını düşündükleri için bir ilişki istemektedirler. Ancak diğer yandan çiftler her iki tarafın da ilişkinin hem olumlu hem de olumsuz taraflarını deneyimlediğini

⁷ Kısaca, kişinin kendi özel yönlerini başkalarına açma durumudur. “Kendini açma” terimi ilerleyen bölümlerde daha detaylı incelenmiştir.

⁸ Bu kavram, “reciprocity” kavramını açıklamak için kullanılmıştır. Bir başka deyişle, bir şeyin karşılıklı olma durumudur.

⁹ Stafford ve Canary'nin “Equity Theory” olarak adlandırdıkları bu kuram, ilişkilerdeki eşitliğin önemini vurgulamaktadır. Stafford ve Canary (2006), ilişkilerini adil ve dengeli olarak algılayan partnerlerin, ilişkilerinde daha tatmin edici bir deneyim yaşadıklarını ve böylece Eşitlik Teorisi'nin, adaletli algılanmanın mutlu ilişkiler için gerekli olduğunu desteklediğini keşfetmişlerdir.

kabul etmektedir (Johnson ve diğ., 2008). Özellikle, ilişkileri geliştikçe kişiler ilişkiye harcadıkları zaman, enerji ve diğer kaynakların karşı taraf tarafından aynı oranda karşılık bulması beklentisi içine girmektedir (Stafford ve Canary, 1991). Bu karşılıklı ilişkideki eşitlik, genellikle kişilerin birbirleriyle paylaştığı kişisel bilgilerin miktarı konusunda beklenmektedir (Cozby, 1972). Birçok araştırma “kendini açma”nın neden ve sonuçlarını araştırmıştır. Buna göre, insanların kendileri hakkında “sevdikleri ve sevmedikleri şeyler” veya “en çok utandıkları ve en gurur duydukları şeyler” ile ilgili özel bilgileri birilerine açmaya en gönüllü oldukları zaman, “karşılıklı kendini açma” (reciprocal self-disclosure)¹⁰ etkisinin yaşandığı zamanda gerçekleşmektedir (Berg, 1987; Miller, 1990; Reis ve Shaver, 1988). Dahası, kişisel bilgilerin her iki taraftan da eşit olarak paylaşılması söz konusu olduğunda, şahısların daha fazla kişisel bilgi ifşa eden tarafa karşı daha büyük bir sevgi ve beğeni içinde olduğu bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır (Stafford ve Canary, 2006). Bu eşitlik isteği, her birimizde içgüdüsel olarak bulunmaktadır. Somut veya soyut duygusal bir destek olsun, karşı tarafa bir şey verdiğimizde ayısını eşit derecede karşı taraftan da bekleriz. Bu sebeple karşılıklı eşitlik durumu ve kişisel bilgilerinin ifşası, ilişkinin sağladığı memnuniyete ve çekiciliğe bağlıdır (Cozby, 1972).

Romantik ilişkiler bu şekilde geliştikçe sosyal ağların ilişkiye müdahalesi de kaçınılmaz hale gelmektedir. Çünkü romantik ilişkiler sosyal bir boşluk içerisinde var olmazlar. Sosyal paylaşım ağları, diğer her şeyde olduğu gibi romantik ilişkiler söz konusu olduğunda da her aşamasında ilişkiyi etkileyen, ona yön veren ve ilişki sürecinde bazı işlevleri olan önemli bir faktördür (Can, 2009). Romantik ilişkiler yaşandığı sırada, çiftlerin sosyal ağları kullanma alışkanlıklarında da birtakım farklılaşmalar olmaktadır. Örneğin, romantik ilişki başladıktan sonra sosyal ağ ilişkilerinde de kopmalar yaşanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, ilişkinin ilerleyen dönemlerinde çiftler daha az ağ üyesi ile etkileşimde bulunmakta ve bu üyelerin çoğunluğunu da aile üyeleri ile ortak arkadaşlar oluşturmaktadır (Milardo, 1982). Yapılan araştırmaya göre, sosyal paylaşım ağlarında ortak arkadaş sayısının daha fazla olduğu ilişkilerde, çiftler birbirlerine daha fazla bağlanmakta ve ilişkideki istikrar daha fazla olmaktadır

¹⁰ Karşılıklı kendini açma, kısaca birinin kendini açmadaki yakınlık derecesini sohbet arkadaşınınla eşleme eğilimidir. Sosyal Nüfuz Etme Teorisi'nin içerisinde daha detaylı incelenecektir.

(Agnew, Loving ve Drigotas, 2001). Ayrıca, ilişkinin ilerleyen süreçlerinde çiftler birbirleriyle daha fazla zaman geçirmeyi tercih ettiklerinden sosyal ağlarında geçtikleri süre de azalmaktadır (Can, 2009).

Bir çift olmanın gerekliliklerinden biri de her iki şahsın da birbiriyle uyumlu bir varlık yaratacak şekilde sosyal ağlarını entegre yoluna gitmesidir. Çünkü sosyal paylaşım ağları, çiftlerin ilişki rollerine uyum sağlamalarını kolaylaştırdığı gibi ilişkinin lehine olan davranışları ödüllendirip ilişki aleyhine olan davranışları cezalandırarak ilişki bağlanımını artırmaktadır (Lewis, 1975; Milardo ve Lewis, 1985; akt: Can, 2009). Ayrıca sosyal ağ içerisinde yer alan üyeler tarafından romantik ilişki yaşayan bireylerin bir “çift” olarak etiketlenmesi, partnerlerin bir bütün olarak davranmalarında ve ortak bir kimlik geliştirmelerinde kilit bir rol oynamaktadır (Lewis, 1973; Milardo ve Lewis, 1985; akt: Can, 2009). Araştırmalar göstermektedir ki, aile bireyleri yahut arkadaşlar bir ilişkinin varlığını onayladığında ilişkinin içinde bulunan tarafların samimiyet ve yakınlık kurup bunu ayakta tutma ihtimalleri daha da güçlenmektedir (Baxter ve Weidenmann, 1993). Fakat, her çift aile bireylerinden veya arkadaşlarından bu tarz bir onay alacak kadar şansı değildir ki bunun ilişki üzerinde olumsuz bir etki bırakması da muhtemeldir.

Sosyal ağların romantik ilişkilerde nasıl varlıklarını hissettirdiklerini açıklayan iki model vardır: destek modeli ve müdahale modeli¹¹ (Bryant ve Conger, 1999; Milardo ve Lewis, 1985). Destek modeli, romantik ilişkide daha çok “yapıştırıcı” görevi görmektedir. Bu modelde sosyal ağ üyeleri, çiftlerin ilişkilerini meşrulaştırmalarına olanak tanır. Örneğin, herhangi bir etkinliğe bir “çift” olarak davet edilmeleri partnerlerin çift olma duygusunu besleyebilir ve çiftin sorunlarını çözebileceklerine dair destek vererek katkı sağlayabilir (Bryant ve Conger, 1999). Ya da sosyal paylaşım ağlarımızda yer alan arkadaş ve aile bireylerimiz, ilk etapta görülen çekimi ve hoşlanmayı, yeni romantik partneri sosyal çevrelerine dâhil ederek veya yeni birliktelik konusunda olumlu ifadeler kullanarak somutlaştırmaya yardımcı olabilmektedirler. Bu sosyal

¹¹ Sosyal ağların romantik ilişkiler üzerindeki etkisini açıklamak için Milardo ve Lewis (1985) tarafından İngilizce’de “support model” ve “interference model” olarak geçen iki ana model önerilmiştir.

destek bir ilişkinin yürüyüp yürümeyeceği konusunda belirleyici bir unsur olabilmektedir (Lindner, 2012).

Sosyal paylaşım ağlarının üyeleri, çiftin ilişkisini aktif bir şekilde onaylayarak ilişkiyi olumlu yönde etkileyebildiği gibi ilişkiyi onaylamayarak veya ilişkiye karşı çıkarak romantik ilişkinin sonlanmasına da sebebiyet verebilmektedirler (Can, 2009). Müdahale modelinde, sosyal ağ üyeleri, partnerlerin ilişkileri konusundaki memnuniyetsizlik duygularını besleyerek birlikteliklerin bitmesine katkıda bulunabilmektedirler (Bryant ve Conger, 1999).

Bu iki model büyük oranda belirsizlik azaltma, sosyal karşılaştırma, sosyal yaptırım, tekrar sosyalleşme ve öz düzenleme yoluyla işlemektedir. İlişki boyunca hem iyi hem de kötü anlarda, şahıslar genellikle bu stratejileri ilişkilerine çekidüzen vermek için kullanmaktadır (Lindner, 2012). Her ne kadar literatürde bu konuda fazla çalışma bulunmasa da sosyal paylaşım ağları üzerinden aile ve diğer evli arkadaşların çiftlere nasıl davranmaları ve nasıl hissetmeleri gerektiği konusunda bir norm oluşturduğu bulunmuştur (Veroff, Young ve Coon, 1997; akt: Can, 2009). Şahıslar, belirsizlik azaltma stratejisini başkalarının bu konudaki düşüncelerini almak amacıyla romantik ilişkilerindeki problemleri sosyal ağlarındaki üyelerle tartışarak kullanmaktadır. Bu durum, onlara bir bakıma bakış açısı sağlamaktadır. Buna ek olarak, çiftler sosyal karşılaştırma stratejisini kendi ilişkilerini diğerlerinininkiyle kıyaslamak amacıyla da kullanmaktadır. Şayet sosyal ağın üyeleri ilişkilerinde mutlu değillerse, ilişkiyi tasvip ettiklerini ya da etmediklerini dile getirerek şahıslara sosyal yaptırımlar uygulayabilmektedirler. Bunun yanında, eğer üyeler ilişkiyi tasvip etmiyorlarsa tekrar sosyalleşme yoluna gidebilirler ki bu, çifte insanların ve toplumun beklentilerini hatırlatarak vuku bulmaktadır (Lindner, 2012). Sosyal ağlar bu açıdan incelendiğinde, çiftler için normatif bir model oluşturmasının yanı sıra ilişki hakkında bilgi kaynağı işlevi gördüğünü de söylemek mümkündür (Parks ve Eggert, 1991). Bir başka deyişle, çiftler sosyal ağlar üzerinden edindikleri bilgiler ile ilişkilerinde karşılaştırma yapma imkânı bulmaktadır. Romantik ilişki içerisinde olan bireyler, diğer çiftlerin gözlem ve bilgilerini kullanarak sosyal karşılaştırma aracılığıyla ilişkilerini değerlendirebilir veya evlilik ve flört ilişkileri için beklentilerini, davranışlarını ve duygularını bireysel olarak irdeleyebilirler (Can, 2009). Son olarak tüm bu

kavramlar, ilişkideki kişilerin sosyal ağlarında önceden yazılmış olan normları yakından takip etmesi manasına gelen öz denetleme tarafından kuvvetlendirilmektedir. Tüm bu işlevler bir ilişkinin, sosyal ağın geri kalanına kıyasla güçlü ve zayıf yanlarını belirlemede birlikte çalışmaktadır (Bryant ve Conger, 1999).

İnternet üzerinden tüm sosyal ağların birbirleriyle eklemlenmesi, sosyal ağların romantik ilişkilerin gelişimini üzerindeki etkisini incelemeyi oldukça ilginç bir hale getirmiştir. Diğer yandan sosyal ağlar üzerinden müdahale imkânının daha fazla oluşu, romantik ilişkilerin gelişimini daha yakından incelemeye olanak sağlamaktadır.

2.2 Sosyal Nüfuz Etme Teorisi

Sosyal nüfuz etme teorisi (Social penetration theory), bu çalışmada Facebook'un ilişkilerin gelişimdeki rolünü tanımlama noktasında bize bir çerçeve sunmaktadır. Altman ve Taylor'un 1973'te "kendini açıklama" (açma), samimiyet ve bunlarla bağlantılı olarak geliştirdikleri ve "sosyal nüfuz" diye adlandırdıkları bu model, kişilerin yüzeysel ilişkilerinin başlangıcından daha derin ilişkilere doğru ilerleyen gelişimini en kapsamlı açıklayan kuram olarak sunulmuştur (Fisher ve Adams, 1994). Kuramda "kendini açma" davranışı, kişiler arası ilişkilerin gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca kişilerin birbirleri hakkında ne düşündükleri ne hissettikleri, ilişkinin nasıl kurulduğu ve nasıl sonlandırıldığı da bu kuramın ana başlıklarındandır (Altman ve Taylor, 1973).

Tıpkı yüz yüze iletişimde olduğu gibi, Facebook üzerinden de internet aracılığıyla ilişkiler geliştirmek mümkündür. Sosyal paylaşım ağları hayatımıza girdiğinden beri, onlar da günlük alışkanlıklarımızın birer parçası haline gelmiştir (Utz ve Beukeboom, 2011). Facebook üzerinden ilerlediğimizde, kullanıcıların burada kendileri için bir değer yarattıklarını söylemek yanlış olmaz. Çünkü Facebook, kullanıcılarına onların kendi hayatlarını ve düşüncelerini paylaşma imkânı vermektedir. Kullanıcıların yapmış olduğu paylaşımların çevrimiçi arkadaşlarından geri bildirim alması ise, kişide onaylanmışlık duygusu yaratabilmektedir (Rau, Gao ve Ding, 2008).

Sosyal paylaşım ağı, duygusal ilişkileri ifade etmek için de kullanılabilir. Bunun en belirgin örneğini profil fotoğrafları oluşturur (Bowe, 2010; Mansson ve Myers, 2011; Papp, Danielewicz ve Cayemberg, 2012; Utz ve Beukeboom, 2011). Çünkü, çiftler genellikle ilişkilerini Facebook profil fotoğraflarında veya Facebook ana sayfalarında gösterme eğilimindedirler. Yine aynı şekilde, Moreno ve diğerleri de (2011), “bir resim bin kelimeye bedeldir” ifadesinin günümüz sosyal medya kullanımı için oldukça iyi bir ifade olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal paylaşım ağı buna istinaden kullanıcıları, birbirlerini daha iyi gözetleyip değerlendirebilmeleri için daha fazla fotoğraf yüklemeye teşvik eder. Bowe 2010 yılında yapmış olduğu araştırmada, günde 300 milyondan fazla fotoğraf yüklendiğini bildirmiştir. Clark, Lee ve Boyer’in 2007 yılında yapmış olduğu araştırmada ise romantik ilişki içerisinde olan kullanıcıların yarısından fazlasının (%57) ilişkisiyle ilgili fotoğraf yayınladığı sonucu ortaya çıkmıştır (Mansson ve Myers, 2011). Romantik ilişkiyi anlatan bir resim, kullanıcıların arasındaki duygusal yakınlığı bize göstererek ilişkiye değer katmanın herhangi bir yolu olarak tanımlanmıştır. Bu sevgi ve “kendini açma” ifadesi, bir bakıma kullanıcıların ilişkilerinin değerini göstermelerinin bir yoludur (Mansson ve Myers, 2011).

Bugün sosyal ağlar, bireylerin internet ortamından başka kişilerle tanışmalarına olarak tanımaktadır. En çok merak edilen ise Facebook üzerinden sürdürülen bir ilişkinin partnerleri nasıl tatmin edeceğidir. İlişkinin geçtiği her aşamada, bireyler kendileri haklarında daha çok bilgi paylaşmakta ve her aşamada kendilerini tanıtmaya miktarlarına bağlı olarak daha farklı hareket etmektedirler.

Darvell ve diğerleri (2011), insanların internet üzerinden farklı şekillerde iletişim kurduklarını kanıtlamıştır. Bu noktada, ilişkilerin nasıl geliştiğini ve çözüldüğünü anlamak büyük önem taşır. Altman ve Taylor (1973) sosyal nüfuz etme teorisinde ilişkilerin aşamalarını ve her aşamada bizleri nelerin beklediğini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu teoriye göre, ilişkiler yüzeysel paylaşma düzeylerinden daha derin bir paylaşma düzeyine doğru ilerlemektedir. Bu aşamalar dört başlık altında toplanmıştır: tanıma aşaması (orientation), keşfedici

duygusal etkileşim aşaması¹² (exploratory affective exchange), duygusal değişim aşaması (affective exchange), kararlı değişim aşaması (stable exchange). LaSalle'e (2004) göre, bu dört aşamayı kısaca şu şekilde tanımlanmıştır:

1. Tanıma Aşaması: İnsanların kendileri ile ilgili temel bilgileri başkalarına “göstererek” bir ilişki geliştirmeye başlamaları için bir yoldur. Oryantasyon aşaması garip gelebilir; çünkü konuşmanın başlaması için yeterli paylaşılmış bilgi yoktur.

2. Keşfedici Duygusal Etkileşim Aşaması: Altman ve Taylor (1973), bunu insanların konuştukları bireyin kişiliğini daha iyi anlamaya başladıkları bir aşama olarak açıklar. Bilgi artık temel aşamayı geçmiş ve daha ayrıntılı hale gelmiştir.

3. Duygusal Değişim Aşaması: İlişkinin daha samimi hale geldiği aşamayı ifade eder. Konuşmanın değişmesi daha fazla kişisel bilgi içerir ve çiftlerin sohbeti, bu değişim ile daha rahat bir hale gelir.

4. Kararlı Değişim Aşaması: İlişkinin en güçlü olduğu son aşamadır. Hayatın tüm yönleri hakkında konuşmak için aralarında tam bir açıklık (openness) vardır. Kişiler aralarında konuşmayı daha fazla kişiselleştiren deyimler geliştirirler.

2.2.1 Sosyal nüfuz etme teorisi ve Facebook ilişkisi

Sosyal paylaşım ağlarındaki iletişim ile Altman ve Taylor'un sosyal nüfuz etme teorisindeki iletişim arasındaki benzerlikler ve farklılıkların daha iyi anlaşılabilmesi için, bundan sonraki aşamada sosyal nüfuz etme teorisinin (social penetration theory) derinlemesine bir incelemesi yapılacaktır. Bu bölümde, sosyal nüfuz etme teorisinin her aşamasında neler olduğu ve özellikle sosyal paylaşım ağlarından biri olan Facebook'un bu noktalarda nasıl kullanıldığı tarif edilecektir.

¹² Özen ve Gülaçtı'nın (2010) sevgi kuramları üzerine yapmış olduğu çalışmada, “exploratory affective exchange” aşaması, “tanımaya yönelik duygusal etkileşim aşaması” olarak ele alınmıştır. Bu çalışma dışında da Sosyal Nüfuz Etme Teorisi'nin aşamalarını anlatan başka Türkçe bir kaynak bulunamamıştır. Fakat bu terim İngilizce kaynaklarda “exploratory affective exchange” olarak geçtiğinden dolayı Türkçe'ye “keşfedici duygusal değişim aşaması” olarak çevrilmiştir.

2.2.1.1 Tanıma aşaması

Tanıma aşaması (orientation), kişinin biriyle yeni tanıştığında kazandığı deneyimin ilk adımını ifade eder (Altman ve Taylor, 1973). Bu aşama, bireylerin karşısındaki kişiyle ilgili gördükleri ve duydukları şeylerden yola çıkarak, kişiliğinin neye benzeyebileceği ile ilgili ilk yargıları yapmalarına olanak tanır. Bundan yaklaşık yirmi beş yıl önce, etkileşimin bu türü internet bağı olmadan daha yaygın şekilde bulunabilirdi. Bugün ise, ilk bağlantılar, bireylerin çevrimiçi olarak partner arayabildiği bir sosyal paylaşım ağında kurulabilmektedir. Bu ağlar, kullanıcıların birbirleriyle ilişki kurmalarına olanak sağlamak amacıyla, ön etkileşimler esnasında kullanıcılara kendini karşılıklarına açma (self-disclosure) imkânı sağlamaktadır (Farrugia, 2013). Çevrimdışı bir ortamda flörtleşme, kişilerin birbirlerini tanımaya istekli olduğunu ifade etmek için kurdukları bir temas eylemidir. Geleneksel olarak, ilişkilerin sevgi, güven, bağlılık, dürüstlük, tutku ve tatmin bileşenleri ile ilişkili olması gerekir, şimdi ise ilişkiler çok daha fazlasıyla ilişkili olmak zorundadır (Marshall ve diğ., 2012).

Facebook, bireylerin ilgilerini çekebilecek gruplara katılmalarına olanak tanır. Bu gruplar, aynı zamanda gruba dahil olan kişilerin profil fotoğraflarına erişimini sağlar. Bir profil fotoğrafını çevrimiçi olarak görmek, odanın karşısındaki bir kişiyi görmek ile karşılaştırılabilir. Kişi orada karşısındakinden etkilenip etkilenmediklerine karar verebilir. İlk çekim noktasından itibaren Facebook, sadece birkaç tık ile kullanıcıların bireyi arkadaş olarak ekleyebilmesine, mesaj göndermesine veya dürtmesine (poke) olanak tanımaktadır. Kullanıcıların çevrimiçi olarak birbirleriyle tanıştığı veya birbirlerini görmesine olanak tanıdığı bu aşama, kişilerin ilişkilerini benzersiz bir şekilde geliştirmelerine olanak tanır.

Tokunaga (2011), yeni kurulan ilişkilerin ilk ya da orta aşamalarının daha çok başkaları hakkında daha fazla bilgi edinmekle geçtiğini söylemektedir. Tokunaga (2011) ayrıca, kişilerin “kendilerini açma” düzeyinin çevrimiçi veya çevrimdışı ortamlardaki ilişkilerinde bir sonraki aşamaya geçmelerine nasıl yardımcı olabileceğini tartışır. Kullanıcılar, çevrimiçi ortamlarda kişisel bilgilerini göstererek diğer kullanıcıların kendisini tanımlamasına olanak sağlar (Gershon, 2011). Gruplar ve ilgi alanları gibi tanımlayıcı faktörler, bir ilişkinin

başlamasına olanak sağlayabilir. Diğer yandan, kullanıcının veya eşinin kendisini ne kadar açığa vurduğuna (kendini açmasına) bağlı olarak, bireylerin güvensizliği ilişki istikrarında doğrudan bir faktör olarak yer alabilmektedir (Marshall ve diğ., 2012).

“Kendini açma” (self-disclosure), “kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kendi isteğiyle başkası veya başkalarıyla paylaştığı, en az iki kişi arasında geçen bir etkileşimi” ifade etmektedir (Greene, Derlega ve Mathews, 2006: 411). Genel anlamda çevrimdışı olarak kendini ifade etme, kişilerin açılacaklarını düşündükleri kişilere kendilerini karşılıklı olarak ifşa etme şeklindedir. “Kendini açma”, yakınlık ve bağlılık gibi sevgi bileşenlerini güçlendirir ve bir ilişkinin gelişimi için önemlidir (Park ve diğ., 2011).

Park, Jin, ve Jin (2011), sosyal paylaşım ağlarının kullanıcıların fotoğraf paylaşımı, durum güncellemeleri, paylaşımlar ve mesajlarla etkileşim kurmalarına olanak sağladığından bahseder. Facebook’taki bilgi paylaşım eylemi de bir çeşit “kendini ifade etme” (açma) şeklindedir. Buna karşılık, kullanıcılar bu materyali yorumlayarak, beğenerek veya paylaşarak karşısındakinin “kendini ifade etme” şekline karşılık verirler. Bazı kullanıcılar ise bu “kendini açma” şekline karşılık vermezler, onun yerine kendisiyle ilgili paylaşım yapmayı tercih ederler (Park, Jin and Jin, 2011). Eğer paylaşıma cevap veren kişi, kendisiyle ilgili bilgileri karşısındakine paylaşmayı seçerse, bu durumun paylaşımı yapan kişinin “kendini açma” şeklini daha fazla tetikleyecektir. Sonuç olarak çevrimiçi veya çevrimdışı bu “kendini açma” şekilleri, kişilerin yeni kurdukları bir ilişkiye fayda sağlayabilecek bilgi paylaşımları yapmalarına olanak sağlamaktadır.

2.2.1.2 Keşfedici duygusal etkileşim aşaması

Keşfedici duygusal etkileşim aşaması (exploratory affective exchange), sosyal nüfuz etme teorisinin ikinci aşamasıdır. Bu aşama, ilişkinin “tazeliğinin” yok olduğu, çiftlerin birbirlerine karşı daha rahat oldukları ve bireysel kişiliklerin ortaya çıktığı aşamadır. Kişiler, bu aşamada tanıma aşamasına göre daha rahattır; fakat yine de karşısındaki kişiyi kırmama konusunda oldukça temkinlidirler (LaSalle, 2004). Bireysel karakterler ortaya çıkmaya başladığında, çiftler ilişki içerisinde kişiliğini daha fazla ortaya koymaya başlar.

Kişilerin kendilerine özgü bu davranışları daha belirgin hale geldikçe de ilişkide anksiyeteye yol açabilir. Altman ve Taylor (1973), bu aşamada ortaya çıkabilecek gerginlik nedeniyle, pek çok ilişkinin keşfedici duygusal etkileşim aşamasının ötesine geçemediğini ifade etmektedir. Çevrimdışı ortamda yaşanan ilişkiler için de sorun oluşturabilecek bu özellikler, aynı şekilde çevrimiçi ortamda gelişen bir ilişkiyi de engelleyebilmektedir. Bunun yanı sıra, çevrimiçi ortamda bir ilişki geliştirmeyi uman kişiler, hoşlandıkları kişinin çevrimiçi ortamdaki ilgi alanlarını merak etmeye başlayabilir. Sosyal paylaşım ağları, bir ilişkinin başlangıcında, bir başka kişiyi daha iyi tanımak ya da uzun mesafeli bir ilişkiyi sürdürmek ve geliştirmek için, çevrimiçi olarak başka bir kişiyle etkileşimde bulunmanın harika bir yoludur (Tokunaga, 2011).

Çevrimdışı ortamda “sevgi gösterisinde bulunmak”¹³ ile çevrimiçi ortamda sevgi gösterisinde bulunmak birbirinden oldukça farklıdır. Çevrimdışı ortamlarda çiftler sevgilerini kamusal alanda el ele tutuşarak veya sarılarak gösterirken; çevrimiçi ortamda, ilişkilerindeki bağlılığın genel göstergesi, çevrimiçi olarak ortaya koydukları, gösterdikleri sevgidir (Bowe, 2010; Utz ve Beukeboom, 2011). İlişkilerindeki bağlılıklarını çevrimiçi ortamlarda başkalarına göstermeleri, olası partnerinin fotoğrafını beğenerek, resim göndererek ya da aralarındaki bir şakayı karşısındakinin duvarında paylaşarak ortaya çıkabilmektedir. Bu özellik, kullanıcıların arkadaşlarının çevrimiçi ortama yükledikleri sevgilerini gösterme şekillerini "beğenmesini" sağlar. Facebook'ta bir fotoğrafı beğenmek, kişilerin sanal ortamda karşısındakinin onayladığını gösteren interaktif bir yoldur. Facebook'a yüklenen bir içeriği beğenmek, fotoğrafın altında yer alan beğenme butonuna tıklamak kadar basit bir işlemdir. Ayrıca, kullanıcının önem verdiği biri ile çekildiği bir fotoğrafı yüklemesi, kişinin ilişkisindeki bağlılığı çevrimiçi olarak diğerlerine göstermesinin bir yoludur.

Facebook'taki dürtme özelliği “poke” bile bir çeşit sevgi gösterisi olarak kabul edilmektedir (Bowe, 2010; Marshall ve diğerleri, 2012; Tosun, 2012). Facebook'taki dürtme, çevrimiçi flört etmek için gizli bir yoldur ve kullanıcının

¹³ Bu kavram PDA (public display of affection) durumunu ifade etmek için kullanılmıştır. Kamuya açık bir ortamda, çiftler arasındaki herhangi fiziksel bir temas şeklini açıklamak için kullanılan terimdir.

sayfalarına baktığınızın (gözetlediğinizin) bilinmesini sağlar. Çünkü kullanıcılar dürtüldüklerini ve kimin dürttüğünü belirten bir bildirim almaktadırlar. Diğer yandan, bir kullanıcı olarak karşısındaki kişinin sayfasına ve sevgi paylaşımlarına karşılık verdiğini görmek, o kişi için tatmin edici olabilir (Marshall ve diğ., 2012; Utz ve Beukeboom, 2011). Bowe (2010) çalışmasında, çiftlerin ilişkilerini çevrimiçi olarak paylaşma eylemlerine karşılık vermenin oldukça önemli olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte, yapılan çalışmalarda kadınların çevrimiçi olarak duygularını ifade etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtilmiştir (Mansson ve Myers, 2011; Marshall ve diğerleri, 2009).

Katılımcılar, çevrimiçi ortamda bu paylaşımları yaparak yalnızca biriyle ilişki içerisinde olduklarını değil; başkalarının istemeden ilişkilerine müdahil olmalarını engellemeyi de amaçlamaktadır. Bu gibi çevrimiçi eylemler, çiftlerin ilişkilerini güçlendirirken diğer yandan diğer kullanıcılara ilişkilerini gösterme imkânı da sağlamaktadır (Farrugia, 2013).

2.2.1.3 Duygusal değişim aşaması

Duygusal değişim aşaması (affective exchange), sosyal nüfuz etme teorisinin üçüncü aşamasıdır. İlişkinin bu aşamasında iki taraf da birbirine karşı oldukça rahattır ve konuşma kendiliğinden devam etmektedir. Bu aşamada, konuşma sırasında daha kişisel bilgiler ortaya konulduğu için, bireylerin gerçek kişilikleri daha belirgindir (LaSalle, 2004; Tosun, 2012). Diğer yandan, ilişkinin genel doğasına bağlı olarak çiftler arasında daha net bir bağ vardır ve ilişki içerisinde yaşanma ihtimali olan o garip duraksamalar azalmıştır. Bu aşamada, kişisel ifadeler ve deyimler daha çok kullanılmaya başlar ve çiftler birbirlerine karşı daha samimi duygular geliştirmeye başlarlar (LaSalle, 2004).

Duygusal değişim aşamasında birbirleriyle daha da yakınlaşan bireyler, bir ilişki içerisinde olduklarını başkalarına duyurabilirler (Bowe 2010; Marshall ve diğ., 2012). Bu noktada Facebook'un ilişki durumu ayarı, kullanıcıların ilişki durumlarını paylaşımlarına veya ilişkilerini gizli tutmalarına olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar Facebook uygulaması üzerinden "ilişkisi var", "karmaşık", "bekâr" gibi kategoriler arasından seçim yapabilmektedir. Günümüzde, kişinin çevrimiçi olarak "bir ilişki içerisinde" olduğunu ilan etmesi, ilişkiye olan bağlılığının arkadaşlarına ve ailesine açıklama şeklidir

(Bowe, 2010). Çoğu kişi, yeni bir ilişki içerisinde olduğunu sözlü olarak paylaşmak yerine Facebook gibi çevrimiçi paylaşım ağlarından duyurmayı tercih etmektedir. Bowe (2010) yapmış olduğu çalışmada, ilişkiye dikkat çekmenin, kullanıcının gerçek benliğini göstermesini sağladığını belirtir. Rogers (1951) ise gerçek benliği, gerçekte var olan bir özellik olarak tanımlamıştır. Gerçek benlik, bir bireyin “gerçekte kim olduğunu” karşısındakine gösteren bir özelliktir (Tosun, 2012). Bireyler arasındaki iletişim akışının rahat olduğu bu ilişki aşamasında, gerçek benlik de belirgin olmalıdır. Bununla birlikte, çevrimdışı gerçek benlik, çevrimiçi gerçek benlikten farklı olarak görülebilir (Tosun, 2012). Bireyin “gerçek” yönlerini internet yoluyla ifade etme eğilimi, çevrimiçi gerçek benliği kurmadaki en iyi yoldur (Bargh ve diğ., 2004, Tosun, 2012). Bir sosyal paylaşım ağı olarak Facebook, kullanıcıların kendileriyle ilgili bilgi paylaşımında bulunmalarına olanak tanır; ancak etkili değişimin olabilmesi için kullanıcıların kendilerini çevrimiçi olarak doğru bir şekilde temsil etmesi gerekir. Gerçek benliğin çevrimiçi temsilleri, kararlı değişim sırasında samimi bir ilişkiye dönüşebildiğinden dolayı önemlidir (Gershon, 2011).

2.2.1.4 Kararlı değişim aşaması

İlişkideki ilerleme modelinin son adımı, çiftlerin birbirleriyle en dürüst ve en rahat şekilde konuşmalarına olanak sağlayan kararlı değişim aşamasıdır (stable exchange). Bu son aşamaya az sayıda insan ulaşır. Çünkü bireyler bu aşamada meydana gelen acımasız dürüstlüğün sonucu olarak karşısındakine karşı olumsuz duygular besleyebilmektedir (LaSalle, 2004). İlişki tehditleri ve mahremiyet sorunları bu aşamada en çok yaşanan mücadelelerdendir.

Samimiyet¹⁴, ilişkinin önemli bir parçasını oluşturur. Samimiyet her zaman cinsel terimlerde tanımlanmaz, aynı zamanda ilişki etkileşiminin kalitesiyle de ilgilidir (Rau, Gao ve Ding, 2008). Samimiyet, kişilerarası temasın gelişmesiyle ortaya çıkan yakınlık hissidir (Park, Jin ve Jin, 2011). Rau, Gao ve Ding'e (2008) göre sözel samimiyet, bir ilişkinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çevrimiçi ilişkilerdeki kişilerin, çevrimiçi terimlerle sözel paylaşım ihtiyacına uyum sağlayabildiğini belirtirler. Park, Jin ve Jin (2011) yapmış oldukları

¹⁴ “Intimacy” kavramını açıklamak için kullanılmıştır. Kişinin bir başka kişiye duyduğu samimiyet ve bağlılık duygusunun yanı sıra, kişilerin birbirleriyle en içteki düşünceleri ve hislerini paylaşma arzusunu da içerir.

çalışmada ayrıca, çevrimiçi ortamdaki ilişkiler için samimiyetin gittikçe daha önemli hale geldiği sonucuna varmıştır. Daha yakın bir ilişkide daha fazla etkileşime ihtiyaç duyulmakta ve bunun sonucu olarak da değişimleri destekleyen medya kullanımları daha fazla benimsenmekte ve genişlemektedir (Rau, Gao ve Ding, 2008). Marshall ve diğerleri (2012) yapmış oldukları çalışmada, özellikle kadınların, hoşlandıkları kişi çevrimiçi olarak beğenisini gösterdiğinde çevrimiçi yakınlığı ego şişirici olarak gördüklerinden bahseder.

Bu çalışmada, Altman ve Taylor'un (1973) sosyal nüfuz etme teorisini kullanarak ilişkilerin dört aşamada nasıl geliştiğini anlamak hedeflenmiştir. Bu kurama göre sosyal bağlar değişkendir. Bazı ilişkiler çok fazla gelişir ve ardından büyümeye devam eder. Diğerleri çok arzulanmayan bir hal alır, ya bozular ya da daha az samimi bir seviyede devam eder. Bundan dolayı çevrimiçi ortamda geliştirilen ve sürdürülen ilişkilerde, sosyal paylaşım ağlarının neden olabileceği endişeleri araştırmak büyük önem taşır.

Sosyal paylaşım ağlarını kullanan çiftlerin, sosyal medya kullanımına bağlı olarak, gözetleme (surveillance) ve kıskançlık duygularını daha fazla yaşamaları muhtemeldir. Çünkü sosyal paylaşım ağları, partnerlerinin geçmişini bilmek için kişilerin bilgi toplamalarına olanak sağlamaktadır. Teknoloji ve çiftlerin birbirlerini internette gözetlemeleri, ilişkide çiftlerin arasındaki kıskançlığın yükselmesine sebep olmakla beraber, bu sabit akış ve bilgiye erişim, ilişkideki kıskançlığın artmasını da tetiklemektedir (Utz ve Beukeboom, 2011; Marshall ve diğ., 2012). Ayrıca, çiftlerin önceki ilişkileri hakkında daha fazla fikir sahibi olmalarına izin veren bir tüzel olarak Facebook, direkt olarak sorunlara sebep olabilmektedir (Muisse ve diğ., 2009).

2.3 Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Bu çalışmanın destek noktası, çoğu zaman insan ilişkilerini araştırmada en etkileyici teorilerden biri olarak görülen karşılıklı bağımlılık kuramıdır¹⁵

¹⁵ Karşılıklı bağımlılık kuramı, ilk kez Thibaut ve Kelley'nin 1959 yılında yayınladıkları Grupların Sosyal Psikolojisi (The Social Psychology of Groups) adlı kitapta ele alınmıştır. Ancak bu çalışmada bağımlılık daha çok grup yapısı ve dinamikleri üzerinden incelenmiştir. Daha sonra 1969 yılında kuram daha da genişletilmiş ve 1978 yılında yayınladıkları Kişilerarası İlişkiler: Bir Karşılıklı Bağımlılık Kuramı (Interpersonal Relations: A Theory of Interdependence) adlı kitaplarında, kuramlarını temel alarak duygusal ilişkileri ayrıntılı olarak ele almışlardır (Büyükşahin, 2006).

(Interdependence Theory) (Kelley, 1979; Thibaut ve Kelley, 1959). Söz konusu model, bu çalışmanın romantik ilişki içeriği için temel teorik anlayışı sağlayacak ve bireylerin Facebook kullanımının altında yatan güdülerini anlamamızda rehber olacaktır. Karşılıklı bağımlılık kuramı, romantik ilişkilerin alışlagelmiş döngüsünü tasvir eder. Özellikle de, çoğu zaman ilişkideki tatminin azalmasına, güvensizlik ve kıskançlığın artmasına sebep olan bağımlılık artışının güçlü romantik ilişkileri nasıl nitelendirdiğini incelemektedir.

Romantik ilişkiler zaman içinde geliştikçe doğal olarak daha derin ve ciddi bir hal alır. Bu durum bireylerin birbirlerine kaçınılmaz olarak gittikçe daha çok bağımlı olmalarına sebep olur. Bu bağımlılık, romantik ilişkilerin devam edebilmesi için gerekli olduğundan, yakın ilişkilerin tanımlayıcı bir etkeni olarak düşünülebilir (Le ve Agnew, 2001).

Bağımlılık (dependency), bir bireyin bir başkasına olan güveninin kendinden başka kimsenin algılayamadığı bir şekilde ihtiyaçları karşılama yol açmaktadır (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998). Daha detaylı olarak incelendiğinde, karşılıklı bağımlılık kuramı bu durumu “bireyin ilişkiden elde ettiği iyilik halinin bireyin ‘alternatiflerle karşılaştırma seviyesini’ aştığı noktanın bir fonksiyonu” şeklinde tanımlar (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998: 23; Thibaut ve Kelly, 1959). Başka bir deyişle, bir kişi o an olduğundan daha iyi olamayacağına ve partnerinin belli başlı ihtiyaçlarını karşılayabilmek için eşsiz bir becerisi olduğuna inandığında bağımlılık ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçların başka biri tarafından karşılanamayacağına farkına varılması ise bağımlılığı arttırarak ilişkinin istikrarını muhtemel kılmaktadır (Lindner, 2012).

Karşılıklı bağımlılık kuramı, ayrıca kişilerin ilişkilerini başlatma ve sürdürme nedenlerinin kısmen de olsa, ilişkideki etkileşimlerinden ortaya çıkan faydadan kaynaklandığını söyler (Blau, 1967; Homans, 1961; akt., Rusbult ve Buunk, 1993). İlişkideki karşılıklı etkileşimler sonucu, bu durum kişilere haz ve memnuniyet gibi ödüller sağlayabildiği gibi; stres, acı, utanç gibi bedellere de yol açabilir. İlişkiden elde edilen kazanımlar, ödüller ve bedeller arasındaki farktır. Kurama göre, ödüller ve bedeller arasındaki bu fark pozitif ise, birey ilişkiyi sürdürecektir; negatif ise ilişki sonlanacaktır (Binici ve Hovardaoğlu, 1996; Hortaçsu, 1997; akt., Halat, 2009, s.5).

Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nın üzerinde durduğu bir diğer konu, karşılıklı bağlanımın sonucunda davranış ve güdülerin çiftlerde nasıl şekillendiğidir (Kelley 1979; Kelley ve Thibaut, 1978; akt: Bilecen, 2007). Burada önemli olan, ilişkideki bağımlılık düzeyidir. Bağımlılık düzeyi, ilişki içerisindeki her iki tarafın da bireysel olarak o ilişkiye ne kadar ihtiyacı olduğuyula ve o ilişki içinde olmaktan ne kadar mutlu olduğu ile ölçülmektedir (Bilecen, 2007). Esas olarak, ilişkilerin var olması için bir dereceye kadar bağımlılık gereklidir. Ancak, buradaki bağımlılık kavramını doğru tanımlamak da bir o kadar önemlidir. Gerçek davranışsal bağımlılık, kişinin ilişkisinde deneyimlediği yakınlık derecesiyle ilgilidir, bu da genel anlamda partnerlerin davranışsal ilişkilerinde görülen çift taraflı güçlü bağımlılık olarak nitelendirilebilir (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998; Kelley ve diğ., 1983; akt: Lindner, 2012). Hissedilen bağımlılık ise tam tersine, bireyin kendini olarak partnerine yakın hissettiği ruhsal bir durumu ifade etmektedir (Aron, Aron ve Smollan, 1992). Gerçek bağımlılık, bir ilişkinin başarılı ve istikrarlı bir şekilde sürdürülebilmesi ve ilişkinin yarattığı tatminin artması için hayati önem taşırken; gerçek bağımlılık ile bireyin hissettiği bağımlılık arasında çelişki ortaya çıkabilmektedir. Bu hissedilen bağımsızlık ilişki için zararlı olabilmekte ve genellikle ilişkiden alınan tatminin azalmasına, güvensizlik ve kıskançlığın artmasına sebep olabilmektedir (bkz: Şekil 1). Partnerler arasındaki bağımlılığın derecesi eşit olmadığı takdirde bu sorun daha da karmaşık bir hal alır. Sonuç olarak, daha çok bağımlı olan partner, daha az bağımlı olan partnere göre daha fazla olumsuz duygular deneyimlemektedir (Le ve Agnew, 2001). Bu olumsuz duygular, güvensizlik ve kıskançlığı daha da körükleyerek ilişkinin verdiği tatminin düşüşünü arttırır. Yapılan araştırmalara göre, ilişki içerisinde daha fazla bağımlı olan tarafın kaybedecek daha çok şeyi olmasından dolayı daha kıskanç olması beklenmektedir (Brehm, 1992; Buunk ve Bringle, 1987). Bağımlılıkla kıskançlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda araştırma yapılmıştır. Örneğin, Mathes ve Severa (1981) fazla bağımlı olmayan ve ayrı ayrı başka etkinliklere katılabilen çiftlerin daha az kıskançlık hissettiklerini ortaya koymuşlardır (Demirtaş ve Dönmez, 2006).

Çiftlerin ilişkiye daha çok katkıda bulunması ve bağımlılıklarının artmasıyla birlikte, bilinçdışında var olan tatmin duygusunun kaybedileceğine ve bu

ihtiyaçları karşılamanın başka bir yolu olmadığına dair korkudan kaynaklanan güvensizlik duygusu da artar. Güvensizlik duygusu (insecurity), daha çok eşin ilişkiye bağlılığına yönelik algısıyla ilgilidir ve genellikle ilişkinin sürekli liği ve partnerin geleceğe dair tatmin öngörüsüne dayalı güven sorunları ile ilişkilendirilmektedir (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998). Kıskançlık ise ilişkideki bağlılığı sağlayan ilişkisel sonuçların sürekli liği ile ilgili bir belirsizlik gündeme geldiğinde ortaya çıkmaya başlamaktadır (Demirtaş, 2004). Güvensizliğin oluşması için bağımlılığın olması gerekirken, güvensizlik kendiliğinden bağımlılığı takip etmez. Güvensizlik, daha çok kişi ilişkinin sürekli liğinden emin olmadığında ve yüksek derece bağımlılıkla bağlantılı olarak ilişkiye dair güvensizlik duyguları deneyimlediğinde ortaya çıkmaktadır (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998). Diğer yandan Demirtaş (2004), bağlanmanın güvensizlik duygusu olmadan tek başına kıskançlığa yol amadığından, güvensizliğin ise her ilişkide az veya çok mutlaka bulunduğundan bahseder.

İlişkideki tüm bu olumsuz gelişmeleri, bağımlılık, emin olamama ve genelde kıskançlık veya karşısındakine güvenmeme duygusu şeklinde kendini gösteren, ilişkiden alınan tatminin azalmasına yol açan güvensizliğin birleşimi olarak tanımlamak mümkündür (Berscheid ve Fei, 1977). Lindner (2012), ilişkinin başlangıcından bitişine kadar yaşanması muhtemel olan kıskançlık, bağımlılık ve güvensizlik aşamalarından bahseder. Buna göre kıskançlık, genellikle bir bireyin özgüvenini veya partnerinin olası bir rakibe karşı ilgisinden kaynaklı bir tehdidi takip etmektedir (White, 1981). Kıskançlığın bilişsel ve duygusal olmak üzere iki bileşeni vardır (Lindner, 2012). Bilişsel kıskançlık, genel olarak bir kişinin ilişkisine olan tehdidin farkına varıp kendisine ve ilişkisine gelecek zararları hesapladığı bir durum olarak grlen sadakatsizlik şüphesini barındırmaktadır (Knobloch, Solomon ve Cruz, 2001; Pfeiffer ve Wong, 1989). Romantik bir ilişkide tehdit unsuru olarak grlen bir rakibin ortaya çıkması sonucu kıskançlık yaşanması, en sık grlen durumlardan biridir. Bu durum, özellikle bir kişinin gerçek ya da algısal olarak partnerinin rakibine olan ilgisini öğrendiği veya bundan şüphelendiği anda romantik bir üçgen yaratabilmektedir (DeSteno, Valdesolo ve Bartlett, 2006). Bu kıskançlık genellikle romantik partnerin kişiyi rakibi için reddetmesini ummasından kaynaklı sosyal

dışlanmışlığa bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır (Lindner, 2012). Diğer yandan, bilişsel kıskançlık, sıklıkla duygusal kıskançlığa dönüşen ve neredeyse tamamen içsel bir süreci ifade etmektedir. Duygusal kıskançlık ise, endişe, huzursuzluk, öfke, korku, güvensizlik ve mutsuzluk gibi farklı duyguları barındıran tepkisel bir durumu ifade eder. Duygusal kıskançlık, kendini çoğu zaman güvensizlikle gösterir ve partnerini sürekli gözetleyip sorgulamak gibi davranışları içinde barındıran duygusal bir durumu ifade etmesi bakımından bu çalışma için ayrı bir öneme sahiptir (Pfeiffer ve Wong, 1989).

Konuyu sosyal paylaşım ağları üzerinden incelediğimizde, kullanıcıların çoğu zaman sosyal ağların ilişkilerini hangi yönde etkilediği noktasında fazla düşünmediği görülmektedir. Fakat bu tehditleri ve iletişim sorunlarını detaylı düşündüğümüzde, karşılıklı bağımlılık konusunda iletişim daha farklı bir boyuta geçmektedir. Çatışmalar çıktıkça, karşılıklı bağımlılıkta iletişimsel yaklaşımın öneminin daha dikkat çekici bir hale geldiği söylenebilir (Caughlin ve Sharabi, 2013). Buna bağlı olarak Pusateri, Roache ve Wang (2015), çevrimiçi iletişim ile yüz yüze iletişim yollarının çiftler arasında yaşanan uzun soluklu tartışmalarda birlikte kullanıldığını, entegre bir biçimde ana iletişimi ve karşılıklı bağımlılık durumunu etkilediğini bulmuştur. Buna ek olarak, teknolojik iletişim araçlarının da dahil olduğu bu sürecin, uzun soluklu tartışmaları olumsuz etkileyerek karşılıklı bağımlılık sürecine dahil olan yakınlık ve haz unsurlarına zarar verdiği çıkarımında bulunulmuştur (Pusateri, Roache ve Wang, 2015).

2.4 Facebook Üzerinden İlişki Kurulması ve Sürdürülmesi

Amaç ister ilişki kurmak olsun ister ilişkiyi sürdürmek olsun, günümüzde bireyler öncelikli olarak Facebook'a katılma zorunluluğu hissetmektedir (Lindner, 2012). Çünkü çoğu kullanıcı Facebook üzerinden hayatıyla ilgili tüm detayları, düşüncelerini ve hatta çoğu zaman hissettiklerini paylaşmaktan çekinmemektedir. Facebook da bunu destekleyecek biçimde, kullanıcılarının üyelik sırasında çevrimiçi iletişim ağlarını tanıtmalarına olanak sağlar. Yani kullanıcılar yaşadıkları şehir, okudukları üniversite veya çalıştıkları işyeri gibi ortak alanlar üzerinden tanıdıklarına veya ortak iletişim ağlarına ulaşabilmektedir.

Kullanıcılar, siteye giriş yaptıktan sonra kendilerini tanıtan bir profil oluşturmakta ve sistem tarafından “arkadaşlar” olarak tanımlanan diğer kullanıcılarla açık bağlantılar kurmaya çalışmaktadırlar (Lampe, Ellison ve Steinfield, 2007). Bu noktada, Facebook’ta her zamankinden farklı bir anlamı olduğu için “arkadaş” terimini tanımlamak oldukça önemlidir. Biriyle “arkadaş” olup kişisel profiline ve içeriklerine ulaşabilmek için Facebook, her iki tarafın da onayını gerektiren bir arkadaşlık isteği oluşturmaktadır. Başlangıçta yollanan arkadaşlık istekleri dışında arkadaşlar arasında başka herhangi bir gereklilik veya ayırım yoktur. Burada en yakın arkadaş da sıradan bir tanıdık veya tamamen bir yabancıyla aynı konumdadır (Lindner, 2012). Buna ek olarak, Facebook’ta bir kişiyi arkadaş listesine eklemek, o kişiyi özel alana dahil etmek ile aynı anlama gelmektedir. Diğer yandan, gelen bir arkadaşlık davetini reddetmek veya bir kişiyi “engellemek”¹⁶, o kişiyi reddetmek veya dışlamak anlamına gelebilmektedir (Gülüm, 2009). Facebook üzerinden edinilen arkadaşlar, kullanıcının profilinde gözükmemekte ve kullanıcının bir profilden diğerine gezinmeleri için bir bağlantı oluşturmaktadır (Lampe, Ellison ve Steinfield, 2007). Çoğu zaman bir kullanıcı ilk birkaç bağlantıyı edindikten sonra arkadaş sayısını hızla artırmaktadır. Çünkü, yeni arkadaşlıklar, sürekli artarak ve diğer arkadaşların iletişim ağlarına düşerek başlayan kartopları gibidir (Tong ve diğ., 2008; akt: Lindner, 2012).

Bu ortamda inşa edilen profiller hem toplumsal hem de kişisel (ör. ilişki durumu, ilgi alanları ve zevkler) bilgileri içermektedir. Buna ek olarak, kullanıcılar Facebook ortamında durum güncellemesi yapabilmekte, arkadaşlarının duvarlarına (wall) herkese açık şekilde yorumlar yazabilmekte, ilgi alanlarına ait gruplara katılabilmekte, diğer kullanıcıların görebilmesi için fotoğraf paylaşım etiketleyebilmekte ve “hakkında” kısmında kendileri hakkında birçok bilgi verebilmektedirler.¹⁷ Tüm bu özellikler, kullanıcıların “kendilerini açabilmeleri”ne (self-disclosure) olanak sağlamakla birlikte, kullanıcıların profillerini kişiselleştirmelerine ve kendilerini iletişim ağının geri kalanına

¹⁶ Facebook üzerinden bir kullanıcı engellendiğinde, engellenen kişi o kullanıcıyı artık etiketleyememekte veya zaman tünelineki eylemlerini görememektedir.

¹⁷ Bu özelliklere ek olarak, yaklaşık 1,5 yıldır “canlı yayın” ve “hikâye paylaşımı” yapılabilmektedir. Fakat, bu özelliklerin ilişkiler üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmaya ulaşamadığından dolayı bu araştırmaya dahil edilmemiştir.

benzersiz bir şekilde tanıtılmalarına imkân sağlamaktadır. Pempek, Yermolayeva ve Calvert'in (2009) araştırmasına göre, öğrenciler içerik göndermek için en çok duvarı (wall) kullandıklarını ve duvar gönderilerinin genelde “kendi aralarındaki şakaları” veya “ince esprileri” içerdiğini belirtmişlerdir. Bireyler bunun ötesinde basitçe Facebook'a giriş yapıp “zaman tüneli” üzerinden arkadaşlarıyla irtibatta kalabilmektedirler. Bu sayede, kullanıcılar arkadaşlarının ilişki durumlarını değiştirdiklerini, yaptıkları paylaşımları ve fotoğrafları vs. rahatlıkla takip edip öğrenebilmektedir. Bu durum, bireylerin sürekli arkadaşları hakkında anlık güncel bilgiden haberdar olabilmelerini sağlamakta ve buna bağlı olarak kullanıcıların birbirilerini “sessizce takip etmelerine” (lurking) neden olmaktadır.

Yapılan araştırmaların da gösterdiği üzere, internet ortamı dışındaki ilişkilerin çevrimiçi ortamda ifade edilmesi en yaygın durumdur (Pempek, Yermolayeva ve Calvert, 2009). Yakın toplumsal çevre ile internet üzerinden kurulan iletişim, kişinin çevrimdışı yaşadığı ilişkilerden bağımsız bir şekilde ilerlememektedir. Zhao ve diğerleri (2008), bu tarz çevrimdışı temelli çevrimiçi ilişkileri “bağlı ilişkiler” (anchored relationships) olarak tanımlamaktadır. Bağlı ilişkiler, çevrimiçi ortamda tamamen anonim olmayan kimliklerle kurulan bir toplumsal ilişkiye işaret eder (Sütlüoğlu, 2014). Kısaca, kullanıcı çevrimiçi bir ortamda gerçek ismini, yaşadığı yeri, çalıştığı yeri vs. paylaşırsa bu ortam içerisindeki kişiler ile ilişkileri tamamen bağlanmış olur (Zhao ve diğ., 2008). Bu bağlantılar Facebook'u iletişim uzmanları için oldukça ilginç kılmaktadır; çünkü bu bağlantılar özellikle etki yaratmaya, yaratılan etkiyi sürdürmeye, ilişki yönetimine ve ilişki arayışına işaret etmektedir. Diğer yandan, önceden beri var olan bu internet ortamı dışındaki ilişkilerin çevrimiçi ortama doğru kayması, Facebook'un her türlü ilişkiyi yönetmesine vesile olduğunu vurgulamaktadır.

Facebook'un hayatımıza girmesi ile birlikte, ilişkilerin ilerleyişi ve bitişi de daha farklı bir hal almıştır. Günümüzde ilişkiler artık sosyal ağlarda başlayıp sosyal ağlar ile bitmekte veya çevrimdışı hayatta başlayıp yine sosyal ağlarda bitmektedir. Örneğin, bir ilişkide herhangi bir sıkıntı söz konusu olduğunda, bunu yüz yüze konuşmak yerine, o kişiyi Facebook listesinden silerek veya engelleyerek tepki vermeyi daha çok tercih etmekteyiz. Bununla ilgili Gershon (2010), 5 kişi hariç hepsi üniversite öğrencisinden oluşan ve ayrılık yaşamış 72

kişi ile görüşme yapmıştır. Bu görüşmelerin dışında ayrıca 472 kişiyle anket yapılmış ve katılımcılara “Bir kişiden ayrılmanın en iyi yöntemi nedir?” sorusu sorulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, katılımcılardan sadece dört kişi yüz yüze görüşmenin ideal bir yöntem olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Diğer yandan, çoğu zaman gözümüz ile gördüğümüz ve bildiğimize inanmak yerine, Facebook’ta paylaşılan bir iletiye veya fotoğrafa inanmayı daha çok tercih ediyoruz. Bu durum, zaten oldukça karmaşık ve zor olan ilişkileri, daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir (Demirel, 2015).

Sosyal ağların kullanımının, romantik ilişkiler üzerinde etkisinin olduğu aşikârdır. Fakat, kimi araştırmacılar Facebook’un ilişkiler üzerindeki olumlu yönlerine dikkat çekerken, kimileri ise çoğunluklu olarak olumsuz yönlerine dikkat çekmektedir. Örneğin Whitty (2008), sosyal paylaşım ağlarının insanların iletişim kurması için daha iyi bir yol olabileceğini; çünkü kullanıcıların çevrimiçi olarak gerçek benliklerini yansıtmaya olasılıklarının daha yüksek olduğunu savunmuştur. Whitty (2008)’e göre, sosyal paylaşım ağları tarafından üretilen bu duygu, yüz yüze iletişim olmasa dahi, sevgi ve destek duygularının daha fazla yaşanmasına neden olabilmektedir.

Diğer yandan, Facebook ve diğer sosyal paylaşım ağlarının ilişkileri kötü anlamda etkilediği ve bozulmalarına neden olduğu, oldukça yaygın bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Gershon (2011) yapmış olduğu çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin Facebook’u ilişkilerinin bitmesine neden olan şey olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Ne yazık ki, sosyal ağlar ile iç içe olan kişiler, sosyal ağların arkadaşlık ve romantik partnerleri arasında gerçek problemlere neden olabileceğini zamanla öğrenirler (Tokunaga, 2011). Ayrıca bu çevrimiçi etkinlik, çevrimdışı anlaşmazlıklara neden olan yeni kıskançlık duyguları da yaratabilmektedir. İlişkide yaşanan çevrimiçi bir kıskançlığın dış dünyada da sıkıntılara yol açmasına neden olan Facebook, ilişkilerin ele alınış şeklini de değiştirmiştir. Marshall ve diğerleri (2011), Facebook’ta gerçekleşen “uygun olmayan” hareketlerin çevrimdışı yaşanan ilişkiler üzerinde de olumsuz bir etki yarattığını tespit etmiştir. Ayrıca Marshall ve diğerleri (2011) yapmış oldukları çalışmada, sosyal ağları kullanmaktan kaçınan kişilerin olumsuz deneyimler yaşamasının, kullananlara nazaran daha az olduğunu ispat etmiştir.

Son olarak Facebook, diğer kullanıcıları gözetleme (surveillance) mekânı olarak da kullanılmaktadır (Tokunaga, 2011). Toprak ve diğerlerine (2010) göre, Facebook ortamında her kullanıcı, mikropolitik bir alanda görmenin iktidarına sahiptir. Bir Facebook kullanıcısı, eski ve yeni tüm arkadaşlarının yapıp ettikleri, profil fotoğraflarını, fotoğraf albümlerini, duvarlarında paylaştıkları içerikleri izleyerek arkadaşlarını gözetleyebilme imkânına sahiptir. Burada ironik olan, kullanıcının kendisinin de gözetlendiğini bilmesi durumudur (Toprak, 2010: 16). Sosyal çevresi tarafından “görünür” olmak için çabalayan kullanıcı, diğer yandan sosyal ağlar üzerinden arkadaşlarını “görebilmektedir”. Facebook üzerinden incelediğimizde, “görmek” ve “görünür” olmak fiilleri, bir anda “gözetlemek” ve “gözetlenmek” fiillerine dönüşmektedir (Karaoğlu, 2015).

2.5 Sosyal Paylaşım Ağlarında Gözetleme

Gözetleme (surveillance), önceden sadece uzmanların işiyken artık bireysel olarak herkesin birbirini gözetleyebileceği bir durum haline gelmiştir. Bu çalışmada ele alınan gözetleme, kamu veya özel kuruluşlar tarafından kurumsallaşmış bir gözetlemeden ziyade; bireylerin birbirini gözetleme şekillerini ifade etmektedir. Yeni gözetleme biçimleri, sosyal ağlar üzerinden kolaylıkla gerçekleştirilebilmekte ve artık daha az görünür ya da tamamen görünmezlik niteliği taşıyan araçlarla basit bir şekilde yapılabilmektedir (Karadoğan İsmayilov ve Sunal, (2012). Görünmeden görme gücüne sahip olan iktidar, artık görünüm açısından bir kopyasını sosyal ağlarda inşa etmiştir. Diğer bir deyişle, gözetleme, sosyal ağlar için oldukça avantajlı bir durumdur; çünkü gözetleme işlemi yapan kişinin kimliği çoğu zaman belirsizdir (Elphinston ve Noller, 2011; Marshall ve diğ., 2012).

Sosyal ağlar, insanların birbirlerini takip etmek için kullanabileceği bir gözlem aracı olarak tanımlanmıştır (Andrejevic, 2005). Kişilerin birbirini gözetlenmesi bir zamanlar oldukça önemli bulunurken, günümüzde artık önemini yitirmekte, hatta tam aksine bireyler arkadaşları, sevdikleri veya ilgi alanına giren kişiler hakkında bilgi edinmek için kanuni ve piyasaya sunulmuş olan bu teknolojileri kolaylıkla benimsemektedir. Kolektif Üretim üyelerine göre de, günümüzde gözetleme ve gözetlenmenin anlamı değişmektedir. Artık bireyler,

“röntgenlemenin temelde dayandığı gözetlerken gizlenmek ve bir yanda da gizlenmekten duyulan gerilimin getirdiği haz noktasını geride bırakarak, her an her yerde görünür olmak, gözetlerken de gözetlenmek istemektedir. Bu durum, gözetlendiğinin gözetlenmesinden korku duyarak değil; bunun ayırdında olarak yeni bir tatmin noktası yaratmıştır” (Tüfekçi, 2008:164).

Darvell ve diğerleri (2011) yapmış olduğu çalışmada, sosyal medyanın aktif olarak kullanımının, insanların birbirleriyle etkileşime girme şeklini değiştirdiği ve onları daha meraklı bireyler haline getirdiğinden bahseder. Gözetleme, sosyal paylaşım ağlarının en önemli bir faktörlerinden biridir; çünkü kullanıcılar, arkadaşlarının veya hoşlandıkları kişilerin bilgilerine ulaşmak için çoğu zaman bu çevrimiçi gözetleme sistemini kullanmaktadır. Bunu destekleyecek şekilde Tokunaga da (2011) yapmış olduğu çalışmada, romantik partneri gözetlemenin, Facebook'ta en yaygın ikinci durum olduğunu raporlarıyla belirtmiştir. Araştırmalardan elde edilen bilgilere göre, üniversite öğrencilerin %60'ı, kendileri için önemli olan kişileri kontrol etmek için Facebook sosyal ağını kullanmaktadır (Bowe 2010; Marshall ve diğ., 2012; Tokunaga, 2011). Bir başka çalışmada Elphinston ve Noller (2011), eşlerin birbirlerini kontrol etmek için büyük oranda sosyal ağları kullandığını belirtmiştir. Diğer yandan Utz ve Beukeboom (2011) çalışmasında, romantik partneri Facebook üzerinden takip etmenin sosyal olarak “neredeyse” kabul edilebilir bir yol olduğundan bahseder. Andrejeviç'e (2005) göre ise, gözetleme genel olarak, bireyin partnerinin güvenilmez olduğundan şüphelendiği veya algılanan bir risk olduğunda ortaya çıkar. Ayrıca, bireylerin internet kullanımlarını takip etmek ve bağlılıklarını kontrol etmek için eşlerinin bilgisayarlarına gözetim programı yüklemeleri gibi daha ciddi vakaların da olduğundan bahseder.

Tokunaga (2011) yapmış olduğu çalışmada, romantik ilişkilerde kişilerarası elektronik gözetleme¹⁸ kullanımını araştırmıştır. Kişilerarası elektronik gözetleme, başka bir çevrimiçi veya çevrimdışı davranış hakkında bilinçlendirmek için iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. Tokunaga, sosyal medya sitelerinin arşiv gibi görüldüğünden bahseder. Ona göre herkese açık ya

¹⁸ Tokunaga, İngilizce'de “interpersonal electronic surveillance” olarak geçen bu kavramın Andrejevic (2005) tarafından tartışılan yanıl gözetim (lateral surveillance) kavramı gibi diğer gözetim kavramlarıyla ilgili genel terim olduğunu açıklamaktadır.

da kısmen açık profillerin olması gözetleme yapmayı daha cazip hale getirmektedir. Donath ve Boyd (2004) ise, sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik üzerine yaptığı çalışmalarında, bu sitelerde romantik partnerleri gözetlemenin neden güzel geldiğine dair başka bir açıklama sunmaktadır. Bu açıklamaya göre sosyal medya siteleri, bir bireyin bağlantıları hakkında bize bilgi vermektedir. Örneğin, bir Facebook kullanıcısının arkadaşları, kullanıcının fotoğraflarına mesaj veya yorum yazabilir. Böylelikle, bireyler göndermeyi seçtikleri bilgilerle değil, aynı zamanda arkadaşlarıyla iletişim kurdukları yolları da öğrenebilirler.

Gershon (2010), romantik partnerlerin sosyal medya sitelerinde neden birbirlerini gözetlediğine dair olası bir açıklamada bulunmuştur. Ona göre, Facebook profilleri, kullanıcılarına gelip geçici bilgiler sağlamaktadır. Bu yüzden, kullanıcıların Facebook'ta tatmin edici bir his bulmaya çalışmaları boşuna bir arayıştır. Gershon (2010) bu çalışma ile bazı insanların neden Facebook'ta saatlerce zaman harcadığını açıklayabileceğini düşünmüştür. Pempek ve diğerlerinin (2009) yapmış olduğu çalışma ise, Facebook'un yapısının herhangi bir sorumluluk gerektirmeden paylaşılmış her şeye bakmaya izin verdiğini söylemekte ve birçok kullanıcının zamanını başkalarını gözetleyerek geçirdiğinin altını çizmektedir.

Diğer yandan, romantik partnerlerin birbirlerinin ne yaptığını öğrenmek için gözetlemeyi bir araç olarak kullanması, özellikle bu durum günlük hayatının bir parçası haline geldiyse, ilişkide bazı kötü sonuçlara yol açabilmektedir (Elphinston ve Noller, 2011; Tokunaga, 2011). Elphinston ve Noller (2011) ikilisi yapmış olduğu çalışmada, günlük hayatımız içerisinde Facebook üzerinden bir bilgiye ulaşmanın bu kadar kolay olmasının, kötü sonuçlar doğurduğuna değinmekte ve gençlerin Facebook'taki gözetleme sıklığının romantik ilişkilerinde kötü sonuçlar doğurabileceği sonucunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmalarında, Facebook kullanımının, sağlıklı bir birlikteliğin sürdürülmesini zorlaştırdığını da ifade etmişlerdir (Elphinston ve Noller, 2011). Yine aynı şekilde Tokunaga (2011), gözetleyen kişilerin, karşısındakiyle ilgili yeterli bilgiye ulaşması durumunda, bunu büyük olasılıkla tekrar yapacaklarını ifade etmiştir. Darvell ve diğerlerinin (2011) yapmış olduğu çalışma da bunu destekleyerek, Facebook veya sosyal ağlarda daha fazla zaman geçiren kişilerin, eşlerini daha fazla gözetlediğini ortaya koymuştur. Marshall

ve diğeri (2012), çiftlerin sosyal ağları ilişkilerinde oluşabilecek olası tehditlerle ilgili bilgi toplamak amaçlı kullandıklarına değinmiştir. Gözetleyen kişi, romantik partnerinin Facebook üzerindeki davranışlarını sorgulayarak, paylaştığı durum güncellemesi veya yazılara cevap vererek ilişkisindeki tehditlere cevap verebilmektedir (Tokunaga, 2011). Diğer yandan Facebook sayfalarının gözetlenmesi, romantik ilişkinin varlığını tehdit edecek anksiyete, güvensizlik ve kıskançlığa neden olabilmektedir (Marshall ve diğeri, 2012).

Daha önce belirtildiği gibi, sosyal medya araçları gündelik hayatı, ilişkileri ve alışkanlıkları daha farklı noktalara taşımaktadır. Tokunaga (2011) kişilerarası gözetleme ve inceleme durumunun yeni geliştirilen çabalarla daha da arttığını belirtmiştir. Yaptığı çalışmada bu durumu romantik ilişkiler alanına doğru genişletmiş, gözetlemenin ve sosyal nüfuz etme sürecini demografik bilgiler ve internet kullanımı gibi değişkenlerle incelemeye çalışmıştır. Bu çalışmaya göre, bir Facebook kullanıcısı, kendini çevrimiçi olarak diğer kullanıcılara açarak sürekli olarak sosyal nüfuz etme teorisini kullanmaktadır. Başka bir deyişle, paylaşımları, ifadeleri ve çeşitli sosyal medya davranışıyla insanları etkilemekte, bu yollarla başkalarını kendi hayatına misafir ederek onları sosyal olarak değişime ve etkileşime teşvik etmektedir.

Facebook kullanıcıları, “kendini açma” (self-disclosure) seviyelerini belirlemek için kendi güvenlik ayarlarını kurabilmektedir. Fakat Facebook'ta kendini ifşa etmenin tehlikeli olduğu birçoğu tarafından bilinmesine rağmen; kullanıcılar kamuya açık ağ üzerinde kişisel bilgilerini ifşa etmeye devam etmektedir. Çünkü sosyal ağ sitelerinde kullanıcıların birbirlerini gözetlemesi “kabul edilebilir” ve hatta “teşvik edilir” bir davranış haline gelmiştir. Bu noktada Lindner'e (2012) göre, Facebook gizlilik ayarlarını kullanıcılarına “kasıtlı olarak” karmaşık ve kafa karıştırıcı olarak sunmuştur. Kişisel bilgilerin yalnızca tercihe bağlı ayarlarla gizli yapılması, gözetleme ve gözetlenmeyi daha kolay hale getirmektedir. Potansiyel tehlikelere rağmen sosyal nüfuz etme teorisini bilerek veya bilmeyerek kullanan ve kendilerini herkese açarak etkileşime geçen kişilerin motivasyonlarını incelemek, bu anlamda önemli olabilmektedir.

2.6 Facebook'ta Sessizce Takip Etme

“Sessizce takip etme” (lurking), “takipçiler” (lurkers) ve bunların grup dinamikleri üzerindeki etkileriyle özel olarak ilgilenen ilk araştırmalar, internetin yeni şekillendiği 1990’lı yıllarda, daha çok hüküm süren listserv ve çevrimiçi paylaşım topluluklarına odaklanmıştır (Nonnecke ve Preece 2000; akt: Lindner, 2012). Bugün dahi, internette yaygın olarak var olmalarına rağmen, “sessizce takip etme” kavramı üzerine yapılan araştırmalarda kıtlık yaşanmaktadır. Rafaeli, Ravid ve Soroka (2004) yapmış oldukları araştırmada, bunun sebebinin “takipçi”lerin çoğunlukla görünmez olmalarından ve sanal ortam davranışlarının bilgisayar ortamında izlenmesinin zor olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Belki de 90’lı yıllar boyunca çevrimiçi topluluk araştırmalarının “takipçi”lerle çok az ilgilenip, aktif olarak gönderide bulunanlara odaklanmayı seçmelerinin nedeni de tam olarak budur (Nonnecke, Preece ve Andrews, 2004).

Geçtiğimiz 25 yılda çevrimiçi ortamlarda “sessizce takip etme”yle ilgili birkaç çalışma dışında çok fazla çalışma yayımlanmamış olsa da (Katz, 1998; Nonnecke ve Preece, 2000; Preece, Nonnecke ve Andrews, 2004; Wellman ve Gulia, 1999), topluluklarda “sessizce takip etme”¹⁹ hiç de yeni bir kavram değildir (Ebner ve Holzinger, 2005; akt: Lindner, 2012). İnsanlar doğaları gereği meraklı varlıklardır ve sadece hayatta kalmak için değil, sosyal ihtiyaçlarını tahmin etmek için de çevresini sürekli olarak gözlemlemektedir. Genel anlamıyla gözlemlemenin, bilgi edinmenin en etkili yollarından biri olarak görülmesi bu yüzden rastlantı değildir (Ostroff ve Kozlowski, 1992). Gözleme, toplumun norm, değer ve geleneklerine uygun birer üye olmamızı sağlayacak temel bilgileri de edinmemize yardımcı olduğundan, aynı zamanda sosyalleşmenin bütünleyici bir ögesidir (Ashford ve Cummings, 1983; Saks ve Ashforth, 1997; Soroka ve Rafaeli, 2006; akt: Lindner, 2012). Bu noktada “sessizce takip etme” (lurking) kavramını, ortak bir ağ içinde bulunan

¹⁹ Bu çalışmada, “lurking” kavramı “surveillance” kavramından ayrı olarak ele alınmıştır. “Surveillance” kavramı, bu çalışmada daha çok birinin çevrimiçi veya çevrimdışı davranışları hakkında bilgi edinmek için iletişim teknolojilerini kullanmak anlamında ele alınırken; “lurking” kavramı, sanal ortamlarda aktif olmayıp bu ortamları sadece arkadaşlarını ve üye olduğu grupları gözetlemek amacıyla kullanma durumunu ifade etmektedir.

kullanıcıların merak ve bilgi edinme ihtiyaçlarını gidermek adına gerçekleştirdikleri bir eylem olarak ele almak mümkündür.

“Sessizce takip etme” kavramını tanımlamanın birçok yolu vardır. Takip etme kavramı, basit anlamda “topluluğu düzenli olarak ziyaret edip sessiz kalmak veya çok ender dahil olmak” olarak tanımlanabilir (Rau, Gao ve Ding, 2008: 2760; akt: Lindner, 2012). Öte yandan bazı araştırmacılar, “ait olduğu topluluğa çok az gönderide bulunan” veya “son üç ay içinde hiç gönderide bulunmayan kişi” gibi çok daha katı tanımlar da yapabilmektedir (Preece, Nonnecke ve Andrews, 2004; akt: Lindner, 2012). Binark (2007) ise benzer biçimde “lurk”²⁰ kavramını, internette bir forumun, tartışma grubunun veya sohbet kanalının katılımsız bir gözlemlenmesi olarak ele almıştır. “Lurking” edimi, kullanıcıya listenin ve grubun kültürünü ve ortak pratiklerini öğrenme olanağı vermektedir (Chen ve diğ., 2004; akt: Binark, 2007). Bu ortamlarda kendi kimliğini tanıtmadan bir süre sessizce gözlem yapan kullanıcı, grubun dinamiklerini inceledikten sonra katılım yapıp yapmayacağına karar verir. Pempek, Yermolayeva ve Calvert de (2009) benzer biçimde “sessizce takip etme” kavramını, hiçbir şekilde doğrudan iletişime geçmeyerek bilgileri okumak (izlemek) olarak yorumlamıştır. Rau, Gao ve Ding (2008) ise bu kavramı bir öğrenme süreci olarak ele almış ve kavramı, takipçilerin diğerlerinin öğrenmelerini gözlemleyerek bilişsel ve sosyal olarak yararlandıkları bir “vekaleten öğrenme” süreci olarak ele almıştır. Ancak, izleyici (sessizce takip eden) kısmı görünmez olduğu ve aynı zamanda önceden kişisel olan bilgiler artık gittikçe halka açık hale gelmeye başladığı için internet, takip etme kavramını değiştirmiş ve bu kavram biraz tehlikeli bir hale gelmiştir (Wellman ve Gulia, 1999; akt: Lindner). “Sessizce takip etmek” kelimesinin genelde kötü bir niyetle “pusuya yatmak” anlamına gelen geleneksel bir olumsuz anlamı da vardır (Soroka ve Rafaeli, 2006).

²⁰ Binark (2007), İngilizce’de “lurk” olarak geçen bu kavramı “pusuya yatmak ya da pusuculuk” olarak adlandırmıştır. Bu eylemi gerçekleştiren kişi ise “lurker (pusucu)” olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada ise, lurking kavramı Facebook üzerinden incelendiğinden ve yabancı kaynaklara bakıldığında daha çok “takip etme” eylemi üzerinden ilerlendiği gözlemlendiğinden dolayı “sessizce takip etmek” kavramının kullanılmasının daha uygun olduğu düşünülmüş ve çalışmada bu şekilde yer almıştır.

Bu tür olumsuz çağrışımlara rağmen internet kullanıcılarına göre bu kavramın aşağılayıcı olarak kullanılması şart değildir. Hatta Nonnecke ve Preece'nin (2001) "sessizce takip etme" (lurking) eylemini gerçekleştiren kişilerin neden takip ettikleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, bu kavramın genellikle refleksif olarak "Ah, sadece takip ediyorum." şeklinde kullanıldığını belirtilmiştir. Buna ek olarak, "sessizce takip etmek" kelimesinin internetteki anlamı, bugün baktığımızda daha olumlu bir anlama gelecek şekilde evrilmiştir. Örneğin, Merriam-Webster sözlüğünde "lurking" kelimesi için "inatla beklemek"²¹ diye daha sıra dışı bir tanım önermesi görülebilmektedir. Bu tanıma istinaden "takipçiler" (lurkers), ısrarcı ama sessiz bir izleyici kitlesi olarak da tanımlanabilir (Soroka ve Rafaeli, 2006). Belki de bu değişimin nedeni, "sessizce takip etme"nin kötülükten ziyade, merak duygusuyla güdülenen evrensel bir olgu olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Takip etme olgusunun bu derece "normal" bir hale getirilmesi, takip etmeyi hem daha basit hale getirmiş hem de yaygınlaştırmıştır. Artık internet kullanıcıları yabancılarla dolu çevrimiçi topluluklardansa, kendi Facebook sayfalarında arkadaşlarının o an hayatlarında neler olduğunu takip etmeyi daha çok tercih etmektedirler. Ayrıca, Facebook'un tasarımı da başlı başına takibi teşvik eder niteliktedir. Bir kullanıcı, Facebook'a giriş yaptığında ana sayfasında arkadaşlarının güncellemelerini, resimlerini, gittiği yerleri ve sessizce takip edebilecekleri nice bilgileri rahatlıkla gözlemleyebilmektedir. Bu durum kullanıcılar arasında, arkadaşlarının hayatında neler olup bittiğine sürekli erişebildikleri ve kullanıcıların arkadaşlarıyla konuşmadan arkadaşlarının ruh hallerini, ilgi alanlarını ve görüşlerini sezebildikleri bir ortama gebe olmaktadır (Lindner, 2012).

Facebook'un varlığı için katılım (duvarlara yazma, profili güncelleme, gönderiyi beğenme, yorum yapma vs.) gerekli olsa da, Facebook üzerinde yapılan araştırmalar kullanıcıların genellikle faaliyetten çok gözlemde bulduklarını göstermektedir (Pempek, Yemolayeva ve Calvert, 2009). Sosyal ağlarda takip etme eylemi artık o kadar yaygındır ki popüler kültürde "stalking" deyimini ortaya atılmıştır (Lyndon, Bonds-Raacke ve Crary, 2011). Takip etmenin ilk

²¹ Merriam-Webster sözlüğünde "lurking" kavramı "to persist in staying" şeklinde geçmektedir.

zamanlarda yarattığı algıların aksine, “stalking” sıklıkla negatif bir çağrışım yaratmadan esprili bir tavırla kullanılmaktadır. “Stalklama” kelimesi, sanal ortam dışında gerçekleşen rahatsızlık verici takip veya dikizlemeden ziyade, sosyal medyayı yoğun olarak kullanan kişileri meraklarını doyuma ulaştırdıkları bir eyleme verilmiş yeni ve popüler bir terimdir (Akmeşe ve Deniz, 2017). “Stalk” kelimesi İngilizce’den dilimize geçmiş ve Türkçe karşılığı sözlüklerde “sessizce yaklaşmak, gizlice sokulmak, kol gezmek, sinsice izlemek, ağır adımlarla yürümek, azamete yürümek, sarmak (f.); sap, yaprak sapı, tüy sapı, kadeh ayağı (i.) (Dictionarist, n.d.)” gibi sözcüklerle ifade edilmektedir (Akmeşe ve Deniz, 2017: 24). Bu bağlamda, stalk eylemi siberstalk²² tanımlarında ifade edilen türden bir davranış bozukluğu veya mağduriyet yaratan bir suç eylemini ifade etmekten ziyade, ortak bir ağda bulunanların bir şekilde merak ve bilgi edinme ihtiyaçlarını doyumak adına gerçekleştirdikleri bir iz sürme, takip etme veya dikizleme eylemi olarak değerlendirmek daha doğrudur (Akmeşe ve Deniz, 2017). “Stalker” ise, bilinmeyene ve merak edilene ulaşmak için iz süren bir özneyi ifade eder. Bu açıdan bakıldığında, “lurking” ve “lurkers” kavramlarıyla birbirlerine benzemektedirler.

“Stalking” ve “lurking” kavramıyla ilgili yapılan Facebook araştırmalarında Pempek, Yermolayeva ve Calvert (2009) takip eylemlerinin çoğunluk tarafından sıklıkla sergilendiğinde karar kılmışlardır. Yapılan araştırmaya göre, katılımcıların %69.57’sinin çoğunlukla diğerlerinin profillerine baktığı, %58.70’inin genellikle fotoğraflara baktığı ve %54.35’inin sık sık kendi Haber Kaynakları’ndan arkadaşlarının neler yaptıklarını okudukları belirlenmiştir. Bununla birlikte kullanıcılar Facebook’ta aktif davranışlardan çok, “sessizce takip etme” (lurking) davranışları sergilemeye daha çok eğilimlidir. Facebook’ta çeşitli aktiviteler sergilemeleri için %20’si “oldukça” ve sadece %9’u “çok fazla” derken, “sessizce takip etme” için %45’i “oldukça”, %20’si “çok fazla”

²² İngilizce’de “cyberstalking” olarak geçen bu kavram, “bir kişiyi taciz etmek ya da korkutmak için, örneğin tehdit edici e-postalar göndererek onunla elektronik iletişim yöntemlerinin tekrar tekrar kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Oxford, n.d.; akt: Akmeşe ve Deniz, 2017). Siberstalklama (cyberstalking), “bir sosyal paylaşım sitesinde istenmeyen mesajları yayınlamaktan, mağdur hakkında yanlış veya iftira niteliğindeki bilgileri içeren web sitelerini kurmaya, mağdurun banka hesapları gibi kişisel bilgilerine erişmeye çalışmaya kadar herhangi bir eylemi içerebilmektedir” (Akmeşe ve Deniz, 2017).

demmiştir (Pempek, Yemolayeva ve Calvert, 2009). Bu istatistikler Facebook'ta “sessizce takip etme” eyleminin en yaygın aktivite olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bunun belki de en büyük sebebi ise, bireylerin hiçbir gönderide bulunmadan neredeyse sonsuz bir sosyal bilgi akışı elde etmeleridir.

Facebook'un yapısı gereği, kullanıcılar diğer kullanıcılar ile aktif bir eyleme geçmeden onların hayatlarında neler olup bittiğini en ince ayrıntılarına kadar bilebilmektedir. İşin ilginç yanı ise, “sessizce takip etme” (lurking) eylemini gerçekleştiren kişiler, kendi sayfalarının da aynı şekilde “takip edildiği”nin farkındadır. Bu durum kullanıcıların kendi profillerini gözden geçirmelerini ve gönderilerini, kendilerinin oldukça seçici ve en arzulanabilir hallerini öne çıkaracak şekilde ayarlamalarını gerektiren, Facebook'ta kendini tanıtmının hiper-farkındalığını önermektedir (Mendelson ve Papacharissi, 2010; akt: Lindner, 2012). Başka bir deyişle, izi sürülüp “sessizce takip edilen” özne, kendinin diğer “stalker”lar tarafından da izlendiğinin farkındadır ve bunun bilincinde olarak benliğini sürekli yeniden şekillendirip izini sürenlerin eline teslim etmektedir (Akmeşe ve Deniz, 2017). Bu olgu, bireylerin birbirlerinin duvarına yazı yazma ihtimalinin, birbirlerine özel mesaj gönderme ihtimallerinden iki kat daha fazla olduğunu da gösteren Pempek, Yemolayeva ve Calvert'in (2009) bulgularıyla ispat edilmiştir. Bu da işaret etmektedir ki şahıslar, ilişkilerini herkese açık alanda sahnelemeyi bilhassa tercih etmektedir. Muhtemeldir ki bu iletişimin Facebook'un herkese açık alanında gerçekleşmesinin sebebi, kullanıcıların Facebook'u “gözetleyen” insanların bu kelime alışverişini profil sayfalarında görecekleri umuduyla ilişkilerini herkesin görebileceği şekilde dile getirmeleridir. Pempek, Yemolayeva ve Calvert'a (2009) göre Facebook bu yolla kullanıcılara, profillerini yaratırken ve diğerlerini gözlemlerken [kendi] yapımlarının yapımcıları ve yıldızları olma şansını vermektedir (Lindner, 2012).

Son olarak, daha önce de belirtildiği gibi, gerçek hayattaki takip etme eylemi ile sanal ortamdaki takip arasında belirli benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Her iki ortamda da gözetlenen taraf gözetleyen kişinin tanıdığı bir komşusu, sevdiği veya nefret ettiği biri, eski romantik partneri, tanıdığı bir ünlü olabileceği gibi hiç tanımadığı veya bir anda dikkatini çeken sıradan biri de olabilmektedir. Sonuç olarak, iki mecrada da “stalk” eyleminin özünde

gözetlenenin gözetleyen için hedef konumunda olması vardır (Akmeşe ve Deniz, 2017). Diğer yandan, sanal ortam ve gerçek hayattaki “stalk” eylemi karşılaştırıldığında sosyal ağlardaki stalklama eyleminin daha “kabul edilebilir” ve “masum” bir eylem olarak görüldüğü söylenebilir. Burada gerçekleştirilen eylemin daha çok, merak duygusunun tatmini, kıskançlık, kıyaslama ya da ilgi duyulan kişiye dair bilgiye ulaşarak onunla temasta bulunma fırsatı elde etme gibi amaçlara yönelik olduğunu söylemek mümkündür (Akmeşe ve Deniz, 2017). Gerçek hayattaki “stalklama” ise, daha çok birini gizlice takibe almayı içeren takıntılı bir durumu ifade etmektedir. Burada gerçekleştirilen eylem, gözetlenen kişinin bilgisi dışındadır. Oysaki gelen son güncellemelerle beraber, gözetlenen kişiler çoğu zaman kimler tarafından gözetlendiğini bilebilmektedir. Örneğin, Facebook, Whatsapp, Instagram gibi uygulamalar üzerinden kullanıcılar, bilinçli olarak kendisini gözetleyen “stalker”ı takipte tutmak için izler bırakabilmektedir. Kullanıcı, bu uygulamalar aracılığıyla sosyal ağında veya telefonunda kayıtlı kullanıcılara göstermek istediklerini paylaşabilmekte ve kimlerin hangi saatte durum mesajına baktığının geri bildirimini alabilmektedir (Akmeşe ve Deniz, 2017). Buradaki en can alıcı nokta ise, gözetlenen tarafın gözetlendiğine dair edindiği geri bildirimleri takip ederken, kendisinin de bir “stalker” a dönüşmesi durumudur.

2.6.1 Sessizce takip etme ve güvensizlik

İnsanların ilişkilerinde tehdit unsuru olarak gördükleri durumları doğrulamak için sosyal ağlardan romantik partnerlerini “sessizce takip etme”lerinin (lurking) sebebi güvensiz ve kıskanç olmaları mıdır, yoksa bu ağlar üzerinden rutin şekilde “sessizce takip etme” eylemini gerçekleştirmeleri onları güvensiz ve kıskanç mı yapmaktadır? Yapılan kimi araştırmalar, “sessizce takip etme” eyleminin romantik ilişkideki güvensizlik ve kıskançlık eğilimleriyle bir araya gelerek bu duygulara sebep olarak veya bu duyguları arttırarak romantik ilişki için oldukça ciddi sonuçlar doğurabildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, güvensizlik hisseden bireylerin güvensizlik hissetmeyenlere kıyasla takip etme eylemine daha yatkın olduğu bulgularıyla kanıtlanmıştır (Lindner, 2012).

Güvensiz hisseden bireylerin partnerlerinin profillerini, duvar yazışmalarını ve arkadaş edinmelerini daha çok inceledikleri belirlenmiştir. Bu bulgular,

Attridge, Berscheid ve Sprecher'ın (1998) bireyde ne kadar güvensizlik duygusu varsa o kadar az güven duygusu olduğu savlarıyla aynı doğrultudadır. Tüm bu davranışlar bizi güvensizlik hisseden bireylerin ilişkilerini sürdürmede Facebook gibi sosyal ağlara daha çok önem yüklediği sonucuna götürmektedir. Başka bir deyişle, kullanıcılar partnerlerinin kendilerinden saklıyor olabilecekleri bilgilere ulaşabilmek için Facebook'a büyük bir yer ayırabilmektedir. Bu durum, Lindner (2012)'in yapmış olduğu çalışmada, 'Neden partnerinizin duvar yazışmalarına bakıyorsunuz?' sorusuna verilen cevaplardan bazılarında görülebilmektedir: "Ne hakkında konuştuklarını ve şüphe uyandıran bir şey olup olmadığını görmek için", "Hiçbir konuşmasının uygunsuz olmadığından emin olmak için", "Söylenmesi gereken her şeyi bana söylediğinden emin olmak için". Bu çalışmanın sonucuna göre, bu denekler için Facebook, iletişim kurmak gibi sıradan bir araç olmanın daha ötesinde bir anlam ifade etmektedir. Onlar daha çok Facebook'u romantik partnerlerinin kendilerine dürüst olup olmadığından emin olmak ve belki de yapmamaları gereken bir şeyi yaparken yaparken yakalamak için kendilerine özgü bir şekilde kullanmaktadırlar (Lindner, 2012). Bu bağlamda, bireylerin Facebook'a bağlı olarak romantik partnerleriyle kavga etme veya ayrılma sıklığının da güvensizlik duygusuyla bağlantılı olması şaşırtıcı değildir. Bireyler, partnerlerini Facebook üzerinden "sessizce takip ederek" (lurking) güvensizliklerini daha da beslemekte ve bu tarz ağlar üzerinden tartışmaya sebebiyet verebilecek kaynaklara rahatlıkla ulaşabilmektedir. Bu durum da kavgalara ve kaçınılmaz olarak ayrılıklara sebep olabilmektedir. Bir başka deyişle, kıskançlık veya güvensizlik duygusu yaşayan bir Facebook kullanıcısı, duygularını çevrimiçi olarak ifade edebilmekte ve bu da çoğu zaman ilişkide tartışmalara neden olabilmektedir. Çevrimiçi ortamda tartışmak sadece gözlenen durumu kötüleştirmemekte; aynı zamanda gözetleyen kişinin güvensizliğini de ortaya koymaktadır (Papp, Danielewicz ve Cayemberg, 2012).

Elphinston ve Noller de (2011) yapmış oldukları çalışmada, ilişkide yaşanan olumsuz durumlar sonucu ortaya çıkan güvensizlik ve kıskanç duygularının gözetleme/takip etme gibi doğrudan bağımlılık yapan davranışlara sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Bu tür bir kaygı durumunda, çiftler arasında güçlü bir kıskançlık bağı vardır (Elphinston ve Noller, 2011; Tokunaga, 2011). Ayrıca

kişinin özgüven eksikliği hissettiği durumlarda, kişi sosyal ağlarda güvensizlik ve kıskançlık konusunda daha fazla sıkıntı yaşamaktadır (Utz ve Beukebom, 2011).

Yapılan diğer araştırmalara göre ise sosyal ağlar, kullanıcıların ilişkilerinde kıskançlık ve güvensizlik duyguları yaşamalarına neden olur. Darvel ve diğerleri (2011), Helsper ve Whitty (2010), Tokunaga (2011) yapmış oldukları çalışmada, sosyal ağlar üzerinden “sessizce takip etme”nin (lurking) direkt olarak çiftler arasında güven problemine sebebiyet verdiğini ortaya koymuşlardır. Marshall ve diğerleri de (2012) yapmış oldukları çalışmada, sosyal ağları kullanmaktan kaçınan kişilerin olumsuz deneyimler yaşamasının, kullananlara nazaran daha az olduğunu ispat etmiştir. Marshall ve diğerleri (2012) bu çalışmada ayrıca, Facebook sayfalarını gözetlemenin, duygusal ilişkinin varlığını tehdit edecek olan daha fazla kaygı, güvensizlik ve kıskançlığa sebep olabileceğini ortaya koymaktadır.

Gershon (2011), romantik ilişkiler ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin ilişkilerinin bitmesine Facebook’un neden olduğunu iddia ettiklerini belirtmiştir. Bu tür senaryolar, Facebook kullanmanın strese ne kadar çok sebebiyet verebileceğini göstermektedir. Kullanıcıların romantik partnerlerinin Facebook aktivitelerine bu derece saplantılı olması, partnerinin davranışlarına güven duymadığının bir göstergesi olmakla beraber, ayrıca partnerinin diğer Facebook kullanıcıları ile olan ilişkilerinden doğan kıskançlığı da yansıtmaktadır. Williams (2012), Facebook’un romantik ilişkiler üzerindeki etkisini incelediği çalışmada farklı Facebook grupları ile incelemeler yapmış ve Facebook’un ilişkiler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymuştur. Burada elde edilen en değerli bulgu, bazı grup üyelerinin ilişkilerinde yaşadıkları tüm problemleri Facebook’a atfetmesi durumudur. Araştırmaya katılan deneklerden biri durumu şu şekilde özetlemiştir: “Facebook gelmeden önce erkek arkadaşım ve ben asla güven problemi yaşamamıştık. Ancak son üç dört ayda neler olduğu ile alakalı saplantılı hale geldiğimi ve kendime olan güvenimin dibe vurduğunu gördüm.” Facebook’un bireylerin kendine olan güvenleri üzerindeki etkileri başka grup üyeleri ve kullanıcılar tarafından da paylaşılmaktadır. Bu kullanıcılara göre, Facebook’ta gizli mesajlar aldatmaya götürür, ilişkileri mahveder ve güvensiz hissetmelerine sebep olur.

Bir başka görüşe göre ise, partneri ile aynı Facebook sayfasını paylaşan kullanıcılar, saklayacak hiçbir şeylerinin olmamasından dolayı birbirlerine daha fazla güven duyarlar. Bu görüş açısına göre eğer ilişkide gerçekten bir güven varsa bunu herkesin görebileceği şekilde söylemek gerekmektedir (Williams, 2012). Bu araştırmalardan da anlaşıldığı üzere, Facebook kullanımının güvensizliği ve kıskançlığı arttırdığı ve partnerini daha fazla gözetleme ihtiyacı doğurduğu görülmüştür (Muisse ve diğ., 2009).

Güvensizlik aynı zamanda davranışsal kıskançlıkla²³ da (stalking) ilişkilendirilmiştir. Pasif takip sırasında elde edilen bilginin, bireyler (gerçek veya tahmini) tehdit unsurlarını doğrulayacak bulgulara ulaştıkça güvensizliği beslemesi ve bunun sonucunda bireylerin daha çok bilgi elde etmek için Facebook'ta "stalk" davranışı sergilemeleri muhtemeldir (Lindner, 2012). Fakat elbette ki, merak ve bilgi edinme ihtiyacını doyumak isteyen kullanıcıların, belirtilen davranışsal kıskançlıkları sergilemeleri sadece Facebook'a özel bir durum değildir. Kıskanç partnerler ilişkilerin var olduğu süre boyunca şüphelerini veya korkularını doğrulamak için partnerlerinin arkasından gizlice hareket etmektedirler. Facebook ve genel olarak sosyal ağlarla ilgili belki de yeni ortaya çıkan şey ise, bu tür bilgilere ulaşabilmenin kolaylığı ve bu bilgilerin aynı zamanda herhangi bir şeye kaynak olmaması ve işaret etmemesi durumudur (Walther ve Burgoon, 1992; Yum ve Hara, 2006). Örneğin, Facebook'ta görülen bir yorum veya bir resim tamamen zararsız olabilir, ama önceden kıskançlık ve güvensizlik yaşamış bir partner için bu "kanıt" suçlama aracı olmakta ve korkuları gerçeğe dayalı olsa da olmasa da başka şüphelere sebep olabilmektedir. Marshall ve diğerleri de (2012), yapmış oldukları çalışmada kıskançlık ve kişinin ilişkiye olan güvensizliğinin, ihanet korkusuyla ortaya çıkabileceğinden bahseder (Marshall ve diğ., 2009). Güvensizlik yaşayan bireylerin içinde, partnerinin bağlılığının azalmasıyla ilgili bir korku vardır ve bu durum da kendi içinde bir endişe kaynağı olabilmektedir.

Yapılan başka bir araştırmaya göre ise, ilişkide yaşanan güvensizlik, kıskançlık duygusundan veya eşinin önceki sadakatsiz davranışlarının bilinmesinden de

²³ Lindner (2012), yapmış olduğu çalışmada "Facebook stalking" kavramını İngilizce'de "behavioral jealousy" olarak geçen kavram ile bağdaştırdığından dolayı kimi yerde davranışsal kıskançlık olarak tanımlanmıştır.

kaynaklanabilmektedir (Darvell ve diğ., 2011). İlişkideki bağlılık oranları cinsiyet üzerinden incelendiğinde, sosyal ağlar üzerinde çok sayıda arkadaşa sahip olan erkeklerin ilişkideki bağlılıklarının daha az olduğu görülmüştür (Marshall ve diğ., 2012). Daha az bağlılık gösteren bu erkekler ise, karşısındaki partnerinin ilişkiye olan güvenlerini kaybetmelerine neden olabilmektedir. Burada yaşanan güvensizlik duygusu da partnerinin ilişki içerisinde özgüven kaybı yaşamasına neden olabilmektedir. (Marshall ve diğ., 2012).

Tokunaga da (2011) yapmış olduğu araştırmada, kronikleşen bilgi edinme hastalığından dolayı, geçmişte bir çeşit sadakatsizlik yaşayan kişilerin bu deneyime dayanarak kıskançlık yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Eğer bir ilişkide güven eksikliği varsa, orada kıskançlığın görülme olasılığı da daha fazladır. Özellikle, bir kişi eğer partnerini çevrimiçinde başka bir kişiye sevgi gösterisinde bulunurken gözlemlerse, kıskançlık davranışının ortaya çıkması daha da muhtemeldir. Bu gibi durumlarda da kişinin romantik partnerini gözetlemesi kaçınılmaz bir durum haline gelmektedir (Darvell ve diğ., 2011; Marshall ve diğ., 2009; Utz ve Beukeboom, 2009). Bununla birlikte, Darvell ve arkadaşlarının (2011) yürüttüğü bir araştırmaya göre, ilişkideki bu korku ve güvensizliğin, güven kazanmak için çabalayarak azaltılabildiği mümkündür.

2.6.2 Sessizce takip etme ve kıskançlık

Kıskançlık, birçok bilim insanı tarafından yorumlanmıştır. Fakat, insan doğasını anlamak için çok çabalayan ve psikoloji dünyasında çığır açan Freud, bu bilim insanlarının öncülerinden kabul edilebilir. Freud, kıskançlığın herkeste olduğu kanısındadır ve kıskançlıkla ilgili yaşantıların çocukluk döneminde bireyde yerleştiğini, yetişkin yaşamlarımızda da bu oluşumlarla yüzleştiğimizi iddia etmiştir (Pines, 1992a). Fakat kendi söylemlerini doğrudan iletmek gerekirse, farklı kavramlarla da ilişkilendirerek konu hakkında daha detaylı bilgi verdiği söylenebilir. Freud (1923) kıskançlık, paranoya ve eşcinselliği incelediği makalesinde bu üç kavramın nevrotik mekanizmalara sahip olduğunu iddia etmiştir. Aynı zamanda kıskançlığın hüznün gibi duygusal içerikli bir durum olduğunu ve normal sayılarak kabul edilir olduğunu belirtmiştir. Freud, kıskanç olmadığını belirtenlerin bu duyguyu ciddi bir şekilde bastırıldığını ve bilinçaltına

ittiğini ifade eder. Ciddi bir biçimde kıskançlık hissine sahip olan kişilerinse, analize girmesi gerektiği ve kıskançlık durumlarının aşamalarına göre yoğun ya da farklı içeriklerde olabileceği belirtilmiştir (Freud, 1923).

Kıskançlık konusundaki birçok tanım, kavramı benlik saygısına ya da ilişkiye tehdit olarak ele almıştır (White, 1981; Sharpsteen, 1995). White (1981), yetersizlik duyguları yüksek olan kişilerin gerçek ya da hayali bir rakibin var olması durumunda bunu benlik saygılarına daha büyük bir tehdit olarak algılayacaklarını belirtmiştir. Yapmış olduğu korelasyonel çalışma ile de iki cinsiyet için de partner olarak yetersiz hissetmenin kıskançlık ile olumlu yönde ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Sharpsteen (1995), aynı konuyu deneysel olarak ele almıştır. White (1981), ilişkiye ya da benlik saygısına olan tehditlerin bağımsız bir biçimde kıskançlık üzerinde etkili olacağını belirtirken, Sharpsteen (1995) hem ilişkiye hem de benlik saygısına yönelik toplam tehdidin kıskançlık olasılığını artırdığını bulmuştur. Ayrıca her iki tür tehdit de araştırmanın katılımcılarında kıskançlıkla bağlantılı olan öfke, üzüntü, korku gibi duyguların yaşanma olasılığını artırmıştır. Araştırmacı bu sonuçlardan hareketle konunun bağlanma kuramına bağlı olarak incelenmesinin önemini vurgulamış ve farklı içsel çalışan modellere sahip olan bireylerin (benlik ve diğerleri modeli) benlik saygısına ya da ilişkiye yönelik farklı tehditler algılayacaklarını ve farklı biçimlerde tepki vereceklerini belirtmiştir.

Melamed (1991), aynı konuda yapmış olduğu çalışmada romantik kıskançlık üzerinde benlik saygısının yanı sıra nevrotik kişilik özelliğinin de belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Mead (1977) ise, kıskançlığın kökünde tümüyle kendine saygıyı tehdit eden bir tehlikeye verilen tepkinin yattığını öne sürmektedir. Cinsiyetle ilişkisini incelediği çalışmada ise, kadınların daha güvensiz olmaları nedeniyle erkeklerle karşılaştırıldığında daha kıskanç olduklarını belirtmektedir. Bu güvensizliğin ise kişisel eksikliklerinden değil, toplumdaki görece güçsüzlüklerinden kaynaklandığını belirtmektedir (Mathes, 1992; akt: Demirtaş, 2004).

Aslında romantik kıskançlık, ortaya çıkış şekline ve nasıl başa çıkıldığına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirilebilir. Örneğin kıskançlık, kişileri ilişkilerini tehdit eden bir durum karşısında, ilişkilerini sahiplenmeleri adına harekete geçirebilmektedir (Harris ve Darby, 2010). Buunk ve Dijkstra

(2006) da, aşkın bir simgesi olarak yorumlanabilecek tepkisel kıskançlığı, olumlu bir ilişki olgusu olarak kabul edilebileceğini savunmuştur. Buna istinaden de romantik kıskançlığı, tepkisel, sahiplenici ve kaygılı olmak üzere sağlıklı olandan sağlıksız olana doğru sıraladıkları üç grupta ele almışlardır (Tortamış, 2014). Tepkisel kıskançlık, romantik partnerin sadakatsizliğini temel alan duygusal bir tepkiyi ifade eder. Endişeli kıskançlık, kişinin romantik partnerinin sadakatsiz olabileceği korkusunu ifade eder. Üçüncü kıskançlık türü ise, partnerinin başkalarıyla olan ilişkilerini kontrol etmeye çalışmanın yanı sıra partnerin davranışlarını da gözetleyen sahiplenici kıskançlıktır (Utz ve Beukeboom, 2011). Utz ve Beukeboom (2011), tepkisel kıskançlığın ilişki içerisinde meydana gelen gerçek bir tehdide karşı verilen bir tepki olarak ortaya çıktığından bahseder. Ancak, ilişkide gerçek bir tehdidin olmaması durumunda endişeli ve sahiplenici kıskançlık da yaşanabilmektedir. Attridge (2013) ise yapmış olduğu çalışmada, tepkisel kıskançlığı iyi; sahiplenici kıskançlığı ise kötü olarak nitelendirmiştir. Araştırma sonucu, iyi olarak nitelendirdiği tepkisel kıskançlığın ilişki yakınlığı ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu ve ilişki yakınlığı arttıkça tepkisel kıskançlığında aynı doğrultuda arttığını ortaya koymuştur.

Ancak romantik kıskançlık her zaman ilişki üzerinde olumlu etkiler bırakmamaktadır. Yapılan araştırmalar sonucu, kıskançlığın sağlıksız bir boyutta yaşandığında ilişkideki olumsuz faktörlerle doğru orantılı olduğu (Buunk ve Dijkstra, 2006) ve evlilik sorunları ile boşanma nedenleri arasında önemli bir yere sahip olduğu da inkâr edilemez (Pines, 1992; Amato ve Rogers, 1997). Sosyal ağların yoğun olarak kullanılmasının sonucu olarak, çiftlerin birbirlerine daha fazla kırılması veya birbirlerinden daha fazla nefret duyması çok da şaşırtıcı değildir. Romantik kıskançlık, çiftlerde ilişki veya eş hakkında olumsuz düşünceler yaratabilmektedir (Elphinston ve Noller, 2011). Bu olumsuz düşünceler de ilişkide kaygıya sebep olmaktadır. Bu durum, çiftleri birbirlerine daha az güven duymasına ve buna bağlı olarak ilişkideki tatminlerinin de azalmasına sebep olur (Elphinston ve Noller, 2011; Marshall ve diğ., 2012). Ayrıca, bu tarz olumsuz düşüncelere sahip olan bireyler, özgüven eksikliği hissederek, ilişkilerinde değer görmediklerine inanma eğilimi gösterirler (Marshall ve diğ., 2012). Buna ek olarak, Elphinston ve Noller (2011) bireyin sosyal paylaşım ağlarında daha önce olumsuz bir deneyime sahip

olması durumunda, tatmin edici bir ilişki sürdürebilmesinin de oldukça zorlaştığında bahseder.

Kıskançlık, bir arkadaş veya önemli bulunan bir kişinin dahil olduğu bir olayın tetiklediği tahrik edici bir duygudur. Kıskanç bir romantik partner, karakterini duygusal tepkilerine bağlı olarak çok hızlı bir şekilde değiştirebilir. Aşırı tutku ve sevgi, kişide daha büyük bir kıskançlığa neden olabilmektedir (Marshall ve diğ., 2012). Ancak tüm araştırmacılar, kıskançlığa bu şekilde yaklaşmamaktadır. İlişki faktörleri ve karakter özellikleri de kıskançlık duygusunun ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Kıskançlık aynı zamanda güven eksikliği ve özgüvenle ilişkili de bir durumdur (Muisse ve diğ., 2009). Kıskançlık, bir başka deyişle doğrudan geribildirim döngüsü ile çalışan döngüsel bir tasarımdır (Marshall ve diğ., 2012). Basit anlamda, bir mesaj gönderildiğinde, mesajın alıcısı sabit bir döngü hareketi yaratan geribildirim ile cevap verir. Facebook da, kullanıcılarına sunduğu bilgilerle, çiftler arasında bu döngüyü kurarak kıskançlığa yol açabilmektedir. Ayrıca, çiftler birbirleri ve ilişkileri hakkında daha fazla bilgi edinmek için Facebook'ta daha fazla zaman geçirebilmektedir (Marshall ve diğerleri, 2012). Diğer yandan çiftlerin Facebook üzerinden birbirleri hakkında elde ettikleri bilgilerin boyutuna bağlı olarak, kıskançlık seviyelerinde de artış görülebilmektedir (Muisse ve diğ., 2009).

Güvensizliğe oldukça benzer bir şekilde, kıskançlık da “sessizce takip etme” (lurking) ile belirgin bir şekilde ilişkilidir. Berscheid ve Fei (1977), yapmış oldukları çalışmada, güvensizliğin (belirsizlikle birlikte) tipik olarak kıskançlık şeklinde kendini gösterdiğini öne sürmüşlerdir. Buna istinaden hem güvensizliğin hem de kıskançlığın “sessizce takip etme” ile ilişkilendirilmesi oldukça mantıklı gözükmektedir. Kıskançlık, kişinin endişe, korku ve güvensizlik duygularını besleme eğilimiyle birlikte genellikle bireylerin partnerlerini gözetlemelerine ve onları sosyal ağlar üzerinden “sessizce takip etmelerine” sebep olmaktadır. Günümüzde, bireylerin yaşamış oldukları güvensizlik ve kıskançlık duygularına cevap bulabildikleri en ideal yer sosyal paylaşım ağları olmuştur. Facebook ise hem en fazla kullanıcı sayısına sahip olmasıyla hem de sosyal ağların öncüsü olmasıyla bu cevaplara rahatlıkla ulaşabilecekleri yerlerin başında gelmektedir. Facebook'ta başka bir kullanıcıyı “sessizce takip etmek” başlıca duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlıkla

(stalk) bağdaştırılmıştır (Lindner, 2012). Güvensizlik duyguları Facebook aracılığıyla bilgi edinebilmek için takip etme eğilimlerini arttırabiliyor olsa da, buldukları bilgilerin kıskançlıklarını körüklemesi (ve kaçınılmaz olarak takiplerini arttırması) muhtemeldir. Bu bağlantılar son derece periyodiktir ve bir diğerinden ayrılması imkânsız görünmektedir. Güvensizlik, kıskançlık ve tehlikeleri doğrulamak için kullanılan kanallar, ilişkinin zaman içinde yıpranmasıyla sonuçlanan bir döngü oluşturmaktadır. Burada önemli olan, sıradan bir düzenin kurulu olmadığıdır. Çünkü, ilişkiler başlı başına periyodik olan organik varlıklardır (Lindner, 2012).

Utz ve Beukeboom (2011), yapmış olduğu çalışmada, Facebook'ta romantik partnerinin başkasına sarıldığı bir fotoğrafı gören kişinin verdiği tepkileri incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre, bu fotoğraf yüzlerce kişi tarafından görülebildiğinden dolayı, gözetleyen kişi için ilişkisinde tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Facebook'taki diğer insanlar da bu fotoğrafı gördüklerinde, bu durum kişide kıskançlık yaratması beklenen bir durum haline gelmektedir (Marshall ve diğ., 2011). Bu tür fotoğraflar, “masumca” olsa bile, gözetleyen kişiyi romantik partnerinin onu aldattığını düşünmesine sebep olacak bir kıskançlık krizine sokabilmektedir (Helsper ve Whitty, 2010; Whitty, 2008). Buna ek olarak, yapılan araştırmalara göre kadınlar, bu türden siber aldatmalara erkeklerden daha fazla maruz kaldığını bildirmiştir (Helsper ve Whitty, 2010).

Yapılan bir diğer araştırmaya göre, ilişki tatmininde düşüş yaşayan bireylerin partnerlerinin Facebook hesaplarına giriş yapmak veya Facebook'ta gözlemledikleri davranışlarıyla ilgili partnerlerini doğrudan sorgulamak gibi gözetleme davranışlarında bulunmaya daha yatkın oldukları bulunmuştur (Lindner, 2012). Bu durum Pfeiffer ve Wong'un (1989) davranışsal kıskançlık ve mutluluğun ters orantılı olduğu yönündeki bulgularıyla da uyusmaktadır. Takip etme davranışları daha pasif ve hatta zararsız olsa bile, davranışsal kıskançlık endeksini oluşturan davranışlar (stalk) çok daha aktif ve agresiftir ve ilişki tatminindeki düşüşle belirgin bir şekilde bağlantılıdır. Bu tür davranışlar açıkça daha uç noktadadır ve takip etme merakının çok daha ötesindeki patolojik kıskançlıkla ilişkilidir.

Bu bilginin ışığında Facebook “stalk”u ve “sessizce takip etme” (lurking) eyleminin çiftlerin ne sıklıkla ayrıldıklarıyla da ilişkili olduğunu bilmek

şaşırtıcı değildir. Bu durum, bize Facebook'un romantik bir ilişkiyi sürdürmede ne kadar etkili olduğunu ve kavga veya ayrılmaların kaynağı olabileceğini göstermektedir.

2.6.3 Sessizce takip etme ve gizlilik

Gizlilikle alakalı hususlar ve kişisel bilgilerin ifşası sosyal paylaşım ağlarındaki gözetleme ve “sessizce takip etme” (lurking) davranışıyla ilgili tartışmalarda hayati öneme sahiptir. Çünkü tipik bir sosyal medya kullanıcısının profili, yalnızca klasik kimlik bilgileri (Cinsiyeti, yaşı, doğum tarihi vs.) içermemekte ve birçoğunun profili aynı zamanda şahsi tercihlerine ve kendisiyle ilgili hassas bilgilere ulaşılmasını mümkün kılmaktadır. Burada önemli olan nokta, kullanıcının tüm bu bilgileri diğer kullanıcılara kendi rızasıyla teşhir etmesi durumudur. Özellikle de bazı kullanıcıların kişisel bilgi detaylarını, miktarını ve mahiyetini hesaba kattığımızda ve bu bilgi paylaşımının ne kadar bilinçli yapıldığını düşündüğümüzde, bu olgu çok daha şaşırtıcı bir hal almaktadır (Acquisti ve Gross, 2006). Daha önce de belirtildiği gibi, başkalarının sayfalarını “sessizce takip eden” kişiler, kendi sayfalarının da aynı şekilde takip edildiğinin oldukça farkındadır ve bunun bilincinde olarak benliğini sürekli yeniden şekillendirip izini sürenlerin eline teslim etmektedir (Akmeşe ve Deniz, 2017).

Sosyal paylaşım ağlarının herbiri, kullanıcının ne kadar kişisel bilgi girmesi gerektiğine (ya da girmesinin tavsiye edildiğine), kullanıcının ne kadar kolay teşhis edilebilir olduğuna ve bilginin herkes tarafından ne kadar görülebildiğine göre değişiklik göstermektedir (Lindner, 2012). Yapılan araştırmalara göre görünen o ki, çoğu kullanıcı mümkün olduğunca çok kişiye mümkün olduğunca çok bilgi ifşa etmekten mutluluk duymaktadır (Gross ve Acquisti, 2005). Buna istinaden, belirli sosyal ağların değerini yükseltmek ve kullanıcı sayısını artırmak için bu kişisel bilgi paylaşımı ve güvenlik ayarlarını kasten karışık ve zayıf bıraktığı, üye kaydının ve kişisel bilgi paylaşımını daha basit hale getirildiği düşünülürse durum çok daha karmaşık bir hal almaktadır (Acquisti ve Gross, 2006; akt: Lindner, 2012).

Darvell ve diğerleri de (2011), artık bilgiye kolay erişilebildiğinden dolayı romantik partnerler birbirlerini gözetlemelerinin daha cazip hale geldiğini öne

sürmüştür. Elbette ki, kişinin gizlilik ayarlarının da bu durumla oldukça ilgisi bulunmaktadır (Tokunaga, 2011). Gizlilik ayarları, kullanıcıların kişisel bilgilerinin ne kadarını karşı tarafa göstermek istediklerini belirleyebildiği kişisel bir ayardır. Buradan çıkarılacak en temel anlam, en gizli sosyal ağlarda bile kullanıcıların kişisel bilgilerinin korunmuyor olabileceği durumudur. Bu durumda, kullanıcıları kimliklerini korumak konusunda harekete geçirmek için gerekli önlemlerin alınması gerekliyken, Acquisti ve Gross (2006), Facebook üyelerinin genelde gizlilikleri konusunda kayda değer bir şekilde endişelerini dile getirseler de, Facebook üzerindeki gizlilikleri konusuna özel bir ilgi göstermediklerini ortaya koymuşlardır. Bu konu, Facebook'un gizlilik ayarlarının karmaşıklığıyla daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Bazı kullanıcılar gizlilikleriyle özellikle ilgilenmese de ilgilenen fakat bilginin derhal ulaşılabilir olmamasından ve fazla karmaşık olmasından dolayı gizlilik ayarlarını nasıl değiştireceklerini bilmeyen hala pek çok kullanıcı vardır (Lindner, 2012).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine dair bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın modeli, evren ve seçilen örnekleme, araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanma süreci, verilerin işleme ve istatistiksel veri analizleri bu bölümde açıklanmaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Nicel yöntem ilişkisine dayalı araştırma deseni kullanılarak araştırma soruları çevrimiçi anket formu (surveymonkey) aracılığıyla uygulamada seçilmiştir. Araştırma soruları gerek kamu gerekse özel her kesimdeki üniversite öğrencilerine, çalışanlara ve yöneticilere uygulanmıştır. Bu çalışmada, kişilere özellikle Facebook ve Facebook'un romantik ilişkilerde oynadığı rol üzerinde duran akademik tartışmalardan oluşan konu başlıklarını kapsayan anket soruları yöneltilmiştir.

Anket soruları özellikle literatür kısmında geçen sosyal nüfuz etme teorisi, karşılıklı bağımlılık kuramı, kendini açma, romantik ilişkiler, kıskançlık, güven, kişisel gizlilik ve gizlice takip etme vs. olgularını inceleyecek niteliktedir. Çalışmada bağımsız değişkeni kamu-özel alandaki öğrenciler, çalışanlar ve işverenler temsil etmiştir. Bağımlı değişkende ise Facebook'un romantik ilişkilerde üzerindeki rolünü inceleyen faktörler ele alınmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Çalışma 334'ü (%49,3) kadın, 344'ü (%50,7) erkek olmak üzere toplam 678 Facebook hesabı olan katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcıların 294'ü (%43,4) 18-24 yaş arasında, 325'i (%47,9) 25-34 yaş arasında, 43'ü (%6,3) 35-44 yaş arasında, 14'ü (%2,1) 45-54 yaş arasında ve 2'si (%0,3) 55 yaş ve üzerindedir. Facebook kullanmayan katılımcılar veri toplama süreci esnasında doğrudan

elenmiş ve bu katılımcıların verileri analize herhangi bir şekilde dahil edilmemiştir.

Katılımcılara “Facebook Kıskançlığı Ölçeği” uygulanmış ve uygulama sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,953 olarak oldukça yüksek bulunmuştur.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada dört ana bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anketin ilk bölümü yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu gibi demografik sorulardan oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümü ise, katılımların Facebook kullanım modellerine göre oluşturulmuştur. Sorular, “Facebook’ta yaklaşık olarak kaç arkadaşınız bulunmaktadır?” ve “Facebook’ta ortalama kaç saat geçiriyorsunuz?” gibi öğeleri içermektedir. Üçüncü aşamada katılımcıların ilişki durumlarını ölçen soruların yanı sıra “Hoşlandığınız kişiyle Facebook’ta arkadaş mısınız?” ve “İlişki durumunuz Facebook sayfanızda yer alıyor mu?” şeklinde Facebook üzerinde romantik ilişkilerinin nasıl yer aldığıyla ilgili sorular yer almaktadır.

Araştırmanın son bölümünde ise orijinali Muise ve diğ. (2009) tarafından üretilmiş olan Facebook Kıskançlık Ölçeği kullanılmıştır. Muise ve diğerleri (2009) bu ölçekle romantik ilişkilerde Facebook kullanımı ve kıskançlığın birlikteliğini incelemek istemiştir. Yapılan araştırmaya göre de Muise ve diğerleri (2009), Facebook ile ilgili ortaya çıkan kıskançlığın Facebook kullanımı ile ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Ölçek de bu bulgular üzerinden geliştirilmiştir. Araştırma sürecinde mevcut anketin oluşturulması konusunda çeşitli otoritelerin gözlemleri sayesinde anket soruları oluşturulmuş, analizler sayesinde dört konu başlığı bulunmuş ve ölçek bu dört konu etrafında şekillendirilmiştir. Birinci konu, bilgi erişilebilirliği olarak bulunmuştur. Bu konuyla alakalı cümleler kişilerin başkalarıyla ilişkileri üzerine Facebook aracılığıyla verdiği bilgilerin artmışlığını temsil etmektedir. İkinci konu, ilişkide kıskançlık üzerine ve Facebook kullanımının romantik partnerine karşı duyduğu kıskançlıkla ilişkisi üzerine şekillendirilmiştir. Üçüncü ana başlık, kişilerin Facebook’ta partnerinin sayfasında ve genel olarak Facebook’ta geçirdiği zamanı sınırlandırmaması üzerinden Facebook bağımlılığını incelemiştir.

Dördüncü başlık ise, Facebook'un doğasındaki belirsizlikleri inceleyen bağlam eksikliği üzerine şekillenmiştir. Bütün bunlara ek olarak bu çalışmada Türkiye örneklemini kullanılacağı için ölçeğin Türkiye uyarlamasına ihtiyaç duyulmuştur. Ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda örnekleme uyumlu, Demirtaş-Madran (2016) tarafından düzenlenen Türkiye uyarlaması olan "Facebook Kıskançlık Ölçeği" kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel bilgi formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan kişilerin sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formu, yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumu ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Kıskançlık, güvensizlik ve "sessizce takip etme" (lurking) davranışını etkileyen faktörler oldukları düşünüldüğünden dolayı araştırma için büyük önem taşımaktadır.

3.3.2 Facebook kıskançlık ölçeği

Sosyal paylaşım ağlarının romantik ilişkiler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğu uzun zamandır tartışılan bir konudur (Andrejevic, 2005; Attridge, 2013). Bu ağların içerisinde dünyada aylık 2.19 milyara ulaşan aktif kullanıcı sayısı ile en büyük sosyal medya sitesi olan Facebook'un daha güçlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle son dönemlerde Facebook kullanımı ve yakın ilişkilere etkileri üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Christofides, 2009; McAndrew, 2013; akt., Demirtaş, 2016). Yapılan çalışmalar, Facebook kullanımının yakın ilişkiler üzerinde birçok açıdan olumsuz etkilerinin bulunduğunu, özellikle de kıskançlık davranışını tetikleyerek birçok ilişkiyi olumsuz yönde etkilediği, hatta ilişkilerin bitmesine ve boşanmalara dahi yol açtığını ortaya koymaktadır (Clayton, 2014; Valenzuela ve diğ., 2014). Bu nedenle birçok çalışma, "Facebook kıskançlığı"ni ilişkileri etkileyen önemli bir sorun olarak ele almıştır. Bu kıskançlık türünün ölçülmesi amacıyla Muise ve diğerleri (2009,) romantik ilişkilerde Facebook kullanımı ve kıskançlığın birlikteliğini incelemek istemiş ve Facebook Kıskançlığı Ölçeği'ni (Facebook Jealousy Questionnaire) geliştirmişlerdir.

Yirmi yedi maddeden oluşan Facebook Kıskançlık Ölçeği, yedi aralıklı (1: hiçbir zaman, 7: her zaman) şeklinde likert türü ölçme aracından oluşmaktadır

(Ek 1). Ölçek, kullanıcıların Facebook kullanırken yaşadıkları duygusal ve cinsel kıskançlık düzeylerini ölçmeyi hedeflemektedir (örneğin, 'Eşim/sevgilim eskiden ilişki yaşamış olduğu birini arkadaş olarak eklerse bundan rahatsız olurum.' 'Eşim/sevgilim karşı cinsten birinin duvarına bir mesaj gönderirse kıskanırım.')

Facebook Kıskançlık Ölçeği'nin özgün formunun faktör yapısını belirlemek üzere Muişe ve arkadaşları (2009) açıklayıcı faktör analizi yapmışlar ve öz değeri 12.68 olan, faktör yükleri 0.43-0.82 arasında değişen maddelerden oluşan tek faktörlü bir yapıya ulaşmışlardır. Ölçeğin özgün formunun iç tutarlılık katsayısı 0.96'dır. Bunun haricinde, Facebook üzerinde yaşanan kıskançlıkta cinsiyet bazında bir farklılık olup olmadığı incelenmiş ve kadınların erkeklere göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıklarını ortaya koymuşlardır (Demirtaş, 2016).

Demirtaş'ın (2016) hazırlamış olduğu uyarlamanın güvenirliği ise, orijinal ölçekte olduğu gibi yüksek çıkmıştır (Cronbach's alpha=0,95). Geçerlilik korelasyonu ise 0,79 olarak tespit edilmiştir. Çalışma, genç yetişkinler için uygulanabilir. Uyarlamada örneklem olarak genç yetişkin üniversite öğrencileri kullanılmıştır. Buna bağlı olarak, Demirtaş (2016) testin uygulama sonuçlarının genellenmesinde sıkıntılar oluşabileceğini, bunun uyarlamanın geliştirilmeye açık bir yönü olarak görülebileceğini belirtmektedir.

3.4 Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için IBM SPSS Statistics 22 (IBM SPSS, Türkiye) programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken parametrelerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilks testi ile değerlendirilmiş ve verilerin normal dağılıma uygunluk gösterdiği saptanmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların (Ortalama, Standart sapma, Frekans) yanı sıra niceliksel verilerin iki grup arası karşılaştırmalarında Student-t testi kullanılmıştır. Verilerin ikiden fazla grup arası karşılaştırmalarında Tek Yönlü ANOVA, farklılığa neden olan grubun tespitinde ise Tukey HSD ve Tamhane T2 testleri kullanılmıştır. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Ki-Kare testi,

Continuity (Yates) Düzeltmesi ve Fisher Kesin Ki-Kare testi kullanılmış ve anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda araştırma grubundan toplanan anketlerden elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır. Bulgular bölümünde, önce örnekleme grubunun genel yapısını tanıtıcı frekans ve yüzde dağılımlarına kısa açıklamaları ile birlikte yer verilmiş daha sonra elde edilen veriler, araştırmanın amaçları ve bu amaçların sunuluş sırasına göre istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Aşağıdaki Çizelge 4.1’de anket uygulamasına katılan ve Facebook hesabı olan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.1: Katılımcılara ilişkin genel özelliklerin dağılımı (N=678)

		n	%
Cinsiyet	Kadın	334	49,3
	Erkek	344	50,7
Yaş grubu	18-24 yaş	294	43,4
	25-34 yaş	325	47,9
	35-44 yaş	43	6,3
	45-54 yaş	14	2,1
	55 yaş ve üzeri	2	0,3
Medeni durum	Bekar	572	84,4
	Boşanmış	88	13,0
	Evli	16	2,4
	Dul	2	0,3
Eğitim durumu	Okur-yazar	4	0,6
	Ortaokul mezunu	7	1,0
	Lise mezunu	57	8,4
	Ön lisans mezunu	29	4,3
	Lisans mezunu	377	55,6
	Lisansüstü mezunu	204	30,1

Çizelge 4.1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 334’ü (%49,3) kadın, 344’ü ise (%50,7) erkektir.

Katılımcıların 294’ü (%43,4) 18-24 yaş arasında, 325’i (%47,9) 25-34 yaş arasında, 43’ü (%6,3) 35-44 yaş arasında, 14’ü (%2,1) 45-54 yaş arasında ve 2’si (%0,3) 55 yaş ve üzerindedir.

Katılımcıların 572’si (%84,4) bekâr, 88’i (%13) boşanmış, 16’sı (%2,4) evli ve 2’si (%0,3) duldur.

Katılımcıların 4’ü (%0,6) okur-yazar, 7’si (%1) ortaokul mezunu, 57’si (%8,4) lise mezunu, 29’u (%4,3) ön lisans mezunu, 377’si (%55,6) lisans mezunu ve 204’ü (%30,1) lisansüstü mezundur.

4.2 Katılımcıların Facebook Hesaplarının Kullanımına İlişkin Veriler

Aşağıdaki Çizelge 4.2’de ise katılımcıların Facebook hesabı kullanımına ilişkin nitelikleri, anket sorularına verilen cevaplara dayanılarak verilmiştir.

Çizelge 4.2: Katılımcıların Facebook hesabına ilişkin kullanım özelliklerinin dağılımı (N=678)

		n	%
Facebook’ta yaklaşık arkadaş sayısı	50 kişiden az	14	2,1
	50-200 kişi	142	20,9
	200-500 kişi	285	42,0
	500-1000 kişi	179	26,4
	1000’den fazla kişi	50	7,4
	Bilinmiyor	8	1,2
Facebook’ta ortalama geçirilen süre	1 saatten az	271	40,0
	1-2 saat	229	33,8
	3-4 saat	118	17,4
	5-6 saat	25	3,7
	6 saatten fazla	35	5,2
İkinci bir Facebook hesabı	Evet	92	13,6
	Hayır	586	86,4

Çizelge 4.2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 14’ü (%2,1) 50 kişiden az, 142’si (%20,9) 50-200 kişi arasında, 285’i (%42) 200-500 kişi arasında, 179’u (%26,4) 500-1000 kişi arasında, 50’si (%7,4) 1000’den fazla kişi ile Facebook’ta arkadaşır. Katılımcıların 8’inin ise (%1,2) Facebook’taki arkadaş sayısı hakkında herhangi bir fikri yoktur.

Katılımcıların 271'i (%40) ortalama 1 saatten az, 229'u (%33,8) ortalama 1-2 saat, 118'i (%17,4) ortalama 3-4 saat, 25'i (%3,7) ortalama 5-6 saat ve 35'i (%5,2) ortalama 6 saatten fazla Facebook'ta zaman geçirmektedir.

Katılımcıların 92'sinin (%13,6) ikinci bir Facebook hesabı bulunurken, 586'sının (%86,4) bulunmamaktadır.

Aşağıdaki Çizelge 4.3'de ise katılımcıların Facebook kullanımları hakkındaki kişisel verilere yer verilmiştir. Bu veriler arasında Facebook'u kullanım amaçlarına ilişkin sorular mevcuttur.

Çizelge 4.3: Katılımcıların Facebook kullanımları hakkındaki tanımlarının dağılımları (N=678)

	n	%
Güncel durumunu değiştirmek	124	18,3
Fotoğraf ve video paylaşmak	328	48,4
Hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşların Facebook sayfalarına göz atmak	279	41,2
Arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletilere yorum yapmak	162	23,9
Arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletileri beğenmek	347	51,2
Özel mesaj veya Facebook Chat yoluyla arkadaşlarla konuşmak	261	38,5
Yeni arkadaşlar eklemek	73	10,8
Arkadaşların duvarlarında ileti paylaşmak	27	4,0
Listedeki kişilerin arkadaşlarına göz atmak	51	7,5
Oyun oynamak	78	11,5
Diğer	97	14,3

Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çizelge 4.3'te görüldüğü üzere, örnek grubunu oluşturan katılımcıların 124'ü (%18,3) Facebook kullanımlarını güncel durumunu değiştirme, 328'i (%48,4) fotoğraf ve video paylaşma, 279'u (%41,2) hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşların Facebook sayfalarına göz atma, 162'si (%23,9) arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletilere yorum yapma, 347'si (%51,2) arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletileri beğenme, 261'i (%38,5) özel mesaj veya Facebook Chat yoluyla arkadaşlarla konuşma, 73'ü (%10,8) yeni arkadaşlar edinme, 27'si (%4) arkadaşların duvarında ileti paylaşma, 51'i (%7,5) listedeki kişilerin arkadaşlarına göz atma, 78'i (%11,5) oyun oynama ve 97'si (%14,3) diğer durumlar olarak tanımlamaktadır. Diğer durumlar olarak tanımlayan katılımcıların 54'ü (%55,7) Facebook kullanımlarını haberleri ve gündemi takip etme, 43'ü (%44,3) sayfaları takip etme olarak tanımlamaktadır.

Aşağıdaki Çizelge 4.4'te ikinci bir Facebook hesabı olan katılımcıların ikinci hesabı kullanım amaçlarının dağılımları verilmiştir.

Çizelge 4.4: İkinci bir Facebook hesabı olan katılımcıların ikinci hesabı kullanım amaçlarının dağılımları (N=92)

	n	%
Güncel durumunu değiştirmek	51	55,4
Fotoğraf ve video paylaşmak	51	55,4
Hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşların Facebook sayfalarına göz atmak	61	66,3
Arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletilere yorum yapmak	52	56,5
Arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletileri beğenmek	53	57,6
Özel mesaj veya Facebook Chat yoluyla arkadaşlarla konuşmak	53	57,6
Yeni arkadaşlar eklemek	55	59,8
Arkadaşların duvarlarında ileti paylaşmak	50	54,3
Listedeki kişilerin arkadaşlarına göz atmak	50	54,3
Oyun oynamak	61	66,3
Diğer	34	37,0

Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çizelge 4.4'te görüldüğü üzere, örnek grubunu oluşturan ve ikinci bir Facebook hesabı olan katılımcıların 51'i (%55,4) güncel durumunu değiştirme, 51'i (%55,4) fotoğraf ve video paylaşma, 61'i (%66,3) hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşların Facebook sayfalarına göz atma, 52'si (%56,5) arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletilere yorum yapma, 53'ü (%57,6) arkadaşların paylaştıkları fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletileri beğenme, 53'ü (%57,6) özel mesaj veya Facebook Chat yoluyla arkadaşlarla konuşma, 55'i (%59,8) yeni arkadaşlar edinme, 50'si (%54,3) arkadaşların duvarında ileti paylaşma, 50'si (%54,3) listedeki kişilerin arkadaşlarına göz atma, 61'i (%66,3) oyun oynama ve 34'ü (%37) diğer amaçlarla ikinci hesaplarını kullanmaktadır. Diğer amaçlarla ikinci Facebook hesabını kullanan katılımcıların 28'i (%82,4) ticaret yapmak, 6'sı (%17,6) yedek hesap olması amacıyla ikinci hesaplarını kullanmaktadır.

4.3 Katılımcıların Facebook Hesapları ve İlişki Durumunu Belirten Veriler

Aşağıdaki Çizelge 4.5'de katılımcıların ilişki durumları ile Facebook kullanım durumlarına ilişkin özelliklerinin dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.5: Katılımcıların ilişki durumları ile Facebook kullanım durumlarına ilişkin özelliklerinin dağılımı (N=678)

		n	%
Biriyle ilişkisi olma	Evet	319	47,1
	Hayır	290	42,8
	Emin değil	69	10,2
Hoşlanılan biri olması (n=259)	Evet	163	45,4
	Hayır	143	39,8
	Emin değilim	53	14,8
Hoşlanılan kişiyle Facebook'ta arkadaş olma (n=163)	Evet	97	59,5
	Hayır	66	40,5
İlişki durumunun Facebook sayfasında yer alması	Evet	218	32,2
	Hayır	460	67,8
Facebook'ta ilişki durumu ifadesi (n=218)	İlişkisi var	77	35,3
	İlişkisi yok	49	22,5
	Nişanlı	18	8,3
	Evli	70	32,1
	Medeni birlikteliği var	2	0,9
	Eşinden ayrı	1	0,5
	Dul	1	0,5
İlişki süresi (n=319)	1 yıldan az	117	36,7
	1-3 yıl	105	32,9
	3-5 yıl	37	11,6
	5 yıldan fazla	60	18,8
İlişki varken Facebook'ta zaman geçirme süresi (n=319)	1 saatten az	134	42,0
	1-2 saat	123	38,6
	3-4 saat	48	15,0
	5-6 saat	8	2,5
	6 saatten fazla	6	1,9
Romantik partnerle Facebook'ta arkadaş olma (n=319)	Evet	259	81,2
	Hayır	60	18,8
Facebook hesabını romantik partnerle ortak kullanma (n=319)	Evet	18	5,6
	Hayır	301	94,4
Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma	Evet	99	31,0
	Hayır	196	61,4
	Onunki var, benimki yok	13	4,1
	Benimki var, onunki yok	11	3,4

Çizelge 4.5'te görüldüğü üzere, örnek grubunu oluşturan katılımcıların 319'unun (%47,1) ilişkisi varken, 290'ının (%42,8) ilişkisi yoktur. Katılımcıların 69'u (%10,2) ise ilişki durumu hakkında emin değildir.

Katılımcıların 163'ünün (%45,4) hoşlandığı biri varken, 143'ünün (%39,8) yoktur. Katılımcıların 53'ü (%14,8) ise hoşlandığı birinin olup olmamasında emin değildir.

Katılımcıların 97'si (%59,5) hoşlandığı kişi ile Facebook'ta arkadaşken, 66'sı (%40,5) arkadaş değildir.

Katılımcıların 218'inin (%32,2) ilişki durumu Facebook sayfasında yer alırken, 460'ının (%67,8) yer almamaktadır.

Facebook sayfasında ilişki durumu yer alan katılımcıların 77'si (%35,3) ilişkisi var, 49'u (%22,5) ilişkisi yok, 18'i (%8,3) nişanlı, 70'i (%32,1) evli, 2'si (%0,9) medeni birlikteliği var, 1'i (%0,5) eşinden ayrı ve 1'i (%0,5) dul olarak ilişki durumunu belirtmiştir.

İlişkisi olan katılımcıların 117'si (%36,7) 1 yıldan az, 105'i (%32,9) 1-3 yıl arası, 37'si (%11,6) 3-5 yıl ve 60'ı (%18,8) 5 yıldan fazla süredir ilişki yaşamaktadır.

İlişkisi olan katılımcıların 134'ü (%42) 1 saatten az, 123'ü (%38,6) 1-2 saat, 48'i (%15) 3-4 saat, 8'i (%2,5) 5-6 saat ve 6'sı (%1,9) 6 saatten fazla süreyle Facebook'ta zaman geçirmektedir.

İlişkisi olan katılımcıların 259'u (%81,2) romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş iken, 60'ı (%18,8) arkadaş değildir.

İlişkisi olan katılımcıların 18'i (%5,6) Facebook hesabını romantik partneriyle ortak kullanırken, 301'i (%94,4) ortak kullanmamaktadır.

İlişkisi olan katılımcıların 99'u (%31) romantik partneriyle Facebook şifresini paylaşıırken, 196'sı (%61,4) paylaşmamaktadır. Katılımcıların 13'ünün (%4,1) şifresi karşı tarafta bulunmazken, karşı tarafın şifresi katılımcıda bulunmaktadır. Katılımcıların 11'inin ise (%3,4) şifresi karşı tarafta bulunurken, karşı tarafın şifresi katılımcıda bulunmamaktadır.

Aşağıdaki Çizelge 4.6'da katılımcıların Facebook hesapları ile ilişki durumları arasındaki ilişkiyi belirten veriler verilmiştir. Bu verilerde Facebook uygulamasının ilişkiler üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çizelge 4.6: Katılımcıların ilişki durumları ile Facebook kullanım durumlarına ilişkin diğer özelliklerinin dağılımı (N=678)

		n	%
Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünme	Evet	336	49,6
	Hayır	232	34,2
	Emin değil	110	16,2
Facebook durumunun değiştirilmesinin romantik partnerle soruna yol açması	Evet	124	18,3
	Hayır	535	78,9
	Emin değil	19	2,8
Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunma	Hiçbir zaman	287	42,3
	Nadiren	215	31,7
	Bazen	129	19,0
	Çoğu zaman	32	4,7
	Her zaman	15	2,2
Facebook'un ilişkide soruna yol açması	Evet	244	36,0
	Hayır	405	59,7
	Emin değil	29	4,3
Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerinin erişememesi için değiştirme	Evet	162	23,9
	Hayır	516	76,1
Daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabı silme	Evet	100	14,7
	Hayır	578	85,3
Romantik partnerinin Facebook profilini gözetleme	Evet	557	82,2
	Hayır	121	17,8
Romantik partnerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	495	73,0
	Hayır	183	27,0
Eski romantik partnerle Facebook'ta arkadaş olma	Evet	205	30,2
	Hayır	424	62,5
	Eski romantik partner yok	49	7,2
Eski romantik partnerinin Facebook hesabını görüntüleme sıklığı (n=629)	Hiçbir zaman	250	39,7
	Nadiren	242	38,5
	Bazen	91	14,5
	Çoğu zaman	35	5,6
	Her zaman	11	1,7
İlişki bittikten sonra eski romantik partneri Facebook'tan engelleme (n=629)	Evet	310	49,3
	Hayır	319	50,7

Çizelge 4.6'da görüldüğü üzere, örnek grubunu oluşturan katılımcıların 336'sı (%49,6) Facebook'un ilişkilerinin bitmesini yol açtığı düşünürken, 232'si (%34,2) düşünmemektedir. Katılımcıların 110'u (%16,2) Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynaması konusunda emin değildir.

Katılımcıların 124'ü (%18,3) Facebook durumunu değiştirme durumunda romantik partneriyle sorun yaşarken, 535'i (%78,9) yaşamamaktadır.

Katılımcıların 19'u (%2,8) Facebook durumunu değiştirme durumunda romantik partneriyle sorun yaşayacağı konusunda emin değildir.

Katılımcıların 287'si (%42,3) hiçbir zaman Facebook'ta ilişkisi ile ilgili paylaşımlarda bulunmazken, 215'i (%31,7) nadiren, 129'u (%19) bazen, 32'si (%4,7) çoğu zaman ve 15'i (%2,2) her zaman paylaşmaktadır.

Katılımcıların 244'ü (%36) Facebook'un ilişkide soruna yol ağtığını düşünürken, 405'i (%59,7) düşünmemektedir. Katılımcıların 29'u (%4,3) Facebook'un ilişkide soruna yol açması konusunda emin değildir.

Katılımcıların 162'si (%23,9) Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerinin erişmemesi için değiştirmişken, 516'sı (%76,1) değiştirmemiştir.

Katılımcıların 100'ü (%14,7) daha önce ilişkisinden dolayı Facebook hesabını silmişken, 578'i (%85,3) silmemiştir.

Katılımcıların 557'si (%82,2) romantik partnerinin profilini gözetlerken, 121'i (%17,8) gözetlememektedir.

Katılımcıların 495'i (%73) romantik partnerinin kendi profilini gözetlediğini düşünürken, 183'ü (%27) düşünmemektedir.

Katılımcıların 49'unun (%7,2) eski romantik partneri yoktur. Eski romantik partneri olan katılımcıların 205'i (%30,2) eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaşen, 424'ü (%62,5) arkadaş değildir.

Eski romantik partneri olan katılımcıların 250'si (%39,7) hiçbir zaman eski romantik partnerinin Facebook hesabını görüntülemezen, 242'si (%38,5) nadiren, 91'i (%14,5) bazen, 35'i (%5,6) çoğu zaman ve 11'i (%1,7) her zaman görüntülemektedir.

Eski romantik partneri olan katılımcıların 310'u (%49,3) ilişkisi bittikten sonra eski romantik partnerini Facebook'tan engellemişken, 319'u (%50,7) engellememiştir.

Çizelge 4.7'de ise, katılımcıların romantik partneriyle tartıştıktan veya ayrıldıktan sonra Facebook'ta buldukları aktivitelerin dağılımına yer verilmiştir.

Çizelge 4.7: Katılımcıların romantik partneriyle tartıştıktan veya ayrıldıktan sonra Facebook'ta bulunduğu aktivitelerin dağılımı (N=678)

	n	%
Romantik partnere göndermede bulunarak durum güncellemeleri yapmak	84	12,4
Birlikte yer alınan fotoğrafları kaldırmak	125	18,4
Hiçbir şey yokmuş gibi davranmak	437	64,5
Başka arkadaşlarla eğlenilen fotoğrafları koymak	88	13,0
Hiçbir şey paylaşmadan partnerinin profilini ve paylaşımlarını kontrol etmek	255	37,6
İlişki durumunu değiştirmek veya kaldırmak	103	15,2
Diğer	38	5,6

Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çizelge 4.7'de görüldüğü üzere, örnek grubunu oluşturan katılımcıların 84'ü (%12,4) Facebook'ta romantik partneriyle tartıştıktan veya ayrıldıktan sonra partnere göndermede bulunarak durum güncellemesi yapma, 125'i (%18,4) birlikte yer alınan fotoğrafları kaldırma, 437'si (%64,5) hiçbir şey yokmuş gibi davranma, 88'i (%13) başka arkadaşlarla eğlenilen fotoğrafları koyma, 255'i (%37,6) hiçbir şey paylaşmadan romantik partnerinin profilini ve paylaşımlarını kontrol etme ve 38'i (%5,6) diğer şekillerde aktivitelerde bulunmaktadır.

4.4 Facebook Uygulamasının Romantik İlişkiler Üzerindeki Etkisine İlişkin Faktörlerin İncelenmesi

Aşağıdaki Çizelge 4.8'de, katılımcılara uygulanan Facebook Kıskançlık Ölçeği'ne ait verilere yer verilmiştir.

Çizelge 4.8: Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının dağılımı

	Facebook Kıskançlığı Ölçeği
Min-Maks	27-189
Ort±SS	91,05±36,37
Medyan	89

Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanları 27 ile 189 arasında değişmekte olup, ortalaması 91,05±36,37, medyanı 89'dur.

Aşağıdaki Çizelge 4.9'da genel özelliklere göre Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının değerlendirilmesi, student t-test ve tek yönlü ANOVA testi ile yapılmıştır. İki seçenekli olan değerlendirmelerde student t-test, ikiden fazla seçenekli olan parametrik değerlerde ise tek yönlü ANOVA testi hesaplamaları yapılmıştır. Anlam ilişkisi $p<0,05$ eşitliğine göre değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.9: Genel özelliklere göre Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının değerlendirilmesi

		Facebook Kıskançlığı Ort±SS	t/F; p
¹ Cinsiyet	Kadın	84,87±35,61	-4,417; 0,001**
	Erkek	97,05±36,15	
² Yaş grubu	18-24 yaş	89,20±34,28	2,964; 0,052
	25-34 yaş	94,16±37,66	
	35 yaş ve üzeri	83,19±37,99	
¹ Medeni durum	Bekar	91,60±36,27	0,908; 0,364
	Boşanmış ve diğer	88,10±36,93	
² Eğitim durumu	Lise mezunu ve altı	92,31±39,63	1,740; 0,157
	Ön lisans mezunu	86,55±36,64	
	Lisans mezunu	88,73±35,47	
	Lisansüstü mezunu	95,56±36,65	
¹ Student t Test	² Tek Yönlü ANOVA	**p<0,01	

Çizelge 4.9’da görüldüğü üzere, erkeklerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, kadınlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir (p:0,001; p<0,01).

Yaş grupları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Medeni durumlara göre Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Eğitim durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Çizelge 4.10’da kullanıcıların Facebook kullanım özelliklerine göre Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının değerlendirilmesi, student t-test ve tek yönlü ANOVA testi ile yapılmıştır. İki seçenekli olan değerlendirmelerde student t-test, ikiden fazla seçenekli olan parametrik değerlerde ise tek yönlü ANOVA testi hesaplamaları yapılmıştır. Anlam ilişkisi p<0,05 eşitliğine göre değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.10: Facebook hesabına ilişkin kullanım özelliklerine göre Facebook Kıskançlığı Ölçeği puanlarının değerlendirilmesi

		Facebook Kıskançlığı Ort±SS	t/F; p
¹ Facebook'taki yaklaşık arkadaş sayısı	200 kişiden az	90,88±37,17	0,022; 0,996
	200-500 kişi	90,94±35,14	
	500-1000 kişi	90,99±35,42	
	1000'den fazla kişi	92,22±43,35	
¹ Facebook'ta ortalama geçirilen süre	1 saatten az	85,89±32,98	3,328; 0,019*
	1-2 saat	94,53±38,79	
	3-4 saat	92,69±36,98	
	5 saatten fazla	97,85±38,13	
² İkinci bir Facebook hesabı	Evet	99,37±41,27	2,368; 0,018*
	Hayır	89,74±35,40	
¹ Tek Yönlü ANOVA	² Student t Test	*p<0,05	

Çizelge 4.10'da görüldüğü üzere, Facebook'taki yaklaşık arkadaş sayısı dağılımları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook'ta ortalama geçirilen süre dağılımları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,019$; $p<0,05$). Farklılığın hangi süreden kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tamhane T2 testi sonucunda; ortalama 1-2 saat Facebook'ta zaman geçirenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, ortama 1 saatten az vakit geçirenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,048$; $p<0,05$). Diğer Facebook'ta ortalama geçirilen süre dağılımları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İkinci bir Facebook hesabı olma durumlarına göre Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Kullanıcıların Facebook kıskançlık durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili özelliklerin değerlendirilmesi Çizelge 4.11'de verilmiştir. İki seçenekli olan değerlendirmelerde student t-test, ikiden fazla seçenekli olan parametrik değerlerde ise tek yönlü ANOVA testi hesaplamaları yapılmıştır. Anlam ilişkisi $p<0,05$ eşitliğine göre değerlendirilmiştir. Tek yönlü ANOVA hesaplamasında Tukey HSD hesaplama yöntemi baz alınarak gösterilmiştir.

Çizelge 4.11: Facebook Kıskançlık Ölçeği puanlandırılmasına göre şu anki ilişkiyle ilgili özelliklerin değerlendirilmesi

		Facebook Kıskançlığı	t/F; p
		Ort±SS	
¹ Biriyle ilişkisi olma	Evet	88,97±34,10	0,983; 0,375
	Hayır	92,93±38,46	
	Emin değil	92,74±37,51	
¹ Hoşlanılan biri olması (n=259)	Evet	99,88±38,35	5,453; 0,005**
	Hayır	88,47±37,76	
	Emin değilim	83,37±35,85	
² Hoşlanılan kişiyle Facebook'ta arkadaş olma (n=163)	Evet	97,57±37,38	-0,932; 0,353
	Hayır	103,27±39,77	
² İlişki durumunun Facebook sayfasında yer alması	Evet	90,38±35,61	-0,333; 0,739
	Hayır	91,37±36,76	
¹ Facebook'ta ilişki durumu ifadesi (n=218)	İlişkisi var	94,66±35,94	0,701; 0,553
	İlişkisi yok	85,57±41,84	
	Evli	89,01±32,61	
	Diğer	90,41±28,35	
¹ İlişki süresi (n=319)	1 yıldan az	88,03±34,07	2,634; 0,049*
	1-3 yıl	95,50±34,84	
	3-5 yıl	78,81±25,58	
	5 yıldan fazla	85,67±35,94	
¹ İlişki varken Facebook'ta zaman geçirme süresi (n=319)	1 saatten az	85,46±32,30	2,126; 0,121
	1-2 saat	89,16±35,12	
	3 saatten fazla	96±21±35,19	
² Romantik partnerle Facebook'ta arkadaş olma (n=319)	Evet	88,20±32,91	-0,838; 403
	Hayır	92,30±38,94	
² Facebook hesabını romantik partnerle ortak kullanma (n=319)	Evet	81,83±27,71	-0,915; 0,361
	Hayır	89,40±34,43	
¹ Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma	Evet	93,44±34,06	3,407; 0,034*
	Hayır	85,31±33,15	
	Tek taraflı	100,50±38,37	
¹ Tek Yönlü ANOVA	² Student t Test	*p<0,05	**p<0,01

Çizelge 4.11'de görüldüğü üzere, biriyle ilişkisi olma durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Hoşlanılan birinin olması durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,005$; $p<0,01$). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucunda; hoşlandığı birisi olanların Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, hoşlandığı biri olmayan ($p:0,024$) ve

birinden hoşlandığından emin olmayanlardan ($p:0,017$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İlişki durumunun Facebook sayfasında yer alma durumlarına göre Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook'ta ilişki durumu ifadesinin bulunma durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İlişki süresi dağılımları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,049$; $p<0,05$). Farklılığın hangi süreden kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucunda; ilişki süresi 1-3 yıl olanların Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, ilişki süresi 1 yıldan az olanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,048$; $p<0,05$). Diğer ilişki süresi dağılımları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İlişki varken Facebook'ta zaman geçirme süreleri arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Romantik partnerle Facebook'ta arkadaş olma durumlarına göre Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook hesabını romantik partnerle ortak kullanma durumlarına göre Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Romantik partnerle Facebook şifresini paylaşma durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,034$; $p<0,05$). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucunda; romantik partneriyle Facebook şifresini tek taraflı olarak paylaşanların Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, romantik partneriyle Facebook şifresini paylaşmayanlardan anlamlı

şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,039$; $p<0,05$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.12’de ise Facebook kıskançlık durumu ile şu anki ilişkiyle ilgili yaşanan diğer durumların değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu durumlarda profil gözetleme, ilişki bitimi, profil hesabı silme gibi faktörler değerlendirilmiştir. İki seçenekli olan değerlendirmelerde student t-test, ikiden fazla seçenekli olan parametrik değerlerde ise tek yönlü ANOVA testi hesaplamaları yapılmıştır. Anlam ilişkisi $p<0,05$ eşitliğine göre değerlendirilmiştir. Tek yönlü ANOVA hesaplamasında Tukey HSD hesaplama yöntemi baz alınarak gösterilmiştir.

Çizelge 4.12: Facebook Kıskançlık Ölçeği Puanlandırılmasına göre şu anki ilişkiyle ilgili diğer özelliklerin değerlendirilmesi

		Facebook Kıskançlığı Ort±SS	t/F; p
¹ Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünme	Evet	97,48±37,17	14,775;
	Hayır	81,01±33,16	0,001**
	Emin değil	92,59±35,98	
¹ Facebook durumunun değiştirilmesiyle romantik partnerle sorun yaşama	Evet	108,60±36,31	20,192;
	Hayır	86,63±35,16	0,001**
	Emin değil	101,00±35,36	
¹ Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunma	Hiçbir zaman	91,95±36,81	0,770;
	Nadiren	89,29±35,35	0,545
	Bazen	89,63±35,98	
	Çoğu zaman	100,59±42,43	
	Her zaman	90,93±32,69	
¹ Facebook'un ilişkide soruna yol açması	Evet	104,89±37,08	34,079;
	Hayır	82,04±33,80	0,001**
	Emin değil	100,41±25,18	
² Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerin erişememesi için değiştirme	Evet	104,18±39,63	4,985;
	Hayır	86,93±34,30	0,001**
² Daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabı silme	Evet	109,06±35,42	5,477;
	Hayır	87,94±35,65	0,001**
² Romantik partnerin Facebook profilini gözetleme	Evet	96,02±35,47	7,974;
	Hayır	68,19±31,45	0,001**
² Romantik partnerin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	94,27±35,70	3,831;
	Hayır	82,34±36,83	0,001**
¹ Eski romantik partnerle Facebook'ta arkadaş olma	Evet	82,76±35,41	7,791;
	Hayır	94,61±36,67	0,001**
	E. partner yok	94,94±32,49	
¹ Eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklığı (n=629)	Hiçbir zaman	82,12±34,43	11,858;
	Nadiren	90,26±36,04	0,001**
	Bazen	103,98±34,79	
	Çoğu zaman	114,94±39,68	
	Her zaman	111,09±36,85	
¹ İlişki bittikten sonra eski romantik partneri Facebook'tan engelleme (n=629)	Evet	96,86±36,24	4,174;
	Hayır	84,81±36,14	0,001**

¹Tek Yönlü ANOVA

²Student t Test

**p<0,01

Çizelge 4.12'de görüldüğü üzere, Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünme durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p:0,001; p<0,01). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucunda; Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünmeyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, Facebook'un ilişkilerin

bitmesinde rol oynadığını düşünenlerden ($p:0,001$) ve emin olmayanlardan ($p:0,001$) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ($p<0,01$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook durumunun değiştirilmesiyle romantik partnerle sorun yaşama durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,001$; $p<0,01$). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucunda; Facebook durumunun değiştirilmesiyle romantik partneriyle sorun yaşayanların Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, sorun yaşamayanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunma durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook'un ilişkide soruna yol açma durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,001$; $p<0,01$). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tamhane T2 testi sonucunda; Facebook'un ilişkide soruna yol açtığını düşünmeyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, Facebook'un ilişkide soruna yol açtığını düşünenlerden ($p:0,001$) ve emin olmayanlardan ($p:0,002$) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ($p<0,01$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerinin erişmemesi için değiştirenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerini erişmemesi için değiştirmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,001$; $p<0,01$).

Daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabını silenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabını silmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,001$; $p<0,01$).

Romantik partnerinin Facebook profilini gözetleyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, romantik partnerinin Facebook profilini gözetlemeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,001$; $p<0,01$).

Romantik partnerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, romantik partnerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,001$; $p<0,01$).

Eski romantik partner ile arkadaş olma durumları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,001$; $p<0,01$). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda; eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanların Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklıkları arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,001$; $p<0,01$). Farklılığın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda; eski romantik partnerinin Facebook profilini hiçbir zaman görüntülemeyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, eski romantik partnerinin Facebook profilini bazen ($p:0,001$) ve çoğu zaman ($p:0,001$) görüntüleyenlerden anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ($p<0,01$). Eski romantik partnerinin Facebook profilini çoğu zaman görüntüleyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, eski romantik partnerinin Facebook profilini nadiren görüntüleyenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Diğer durumlar arasında Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İlişki bittikten sonra eski romantik partnerini Facebook'tan engelleyenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, ilişki bittikten sonra eski romantik partnerini Facebook'tan engellemeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,001$; $p<0,01$).

Aşağıdaki Çizelge 4.13'te ise niteliksel verilerin kendileri arasındaki anlamsal ilişki durumlarını karşılaştırmak amacıyla Pearson Ki-Kare testi uygulanmış ve veriler aşağıda gösterilmiştir. Bu hesaplamalarda anlamsal ilişki $p < 0,05$ eşitliğiyle değerlendirilmiştir. " χ^2 " eşitliği Pearson Ki Kare değerini göstermektedir.

Çizelge 4.13: Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili özelliklerin değerlendirilmesi

		Eski romantik partner ile Facebook'ta Arkadaş Olma			χ^2 ; p
		Evet n (%)	Hayır n (%)	E. Partner Yok n (%)	
Biriyle ilişkisi olma	Evet	80 (%39)	217 (%51,2)	22 (%44,9)	12,012; 0,017*
	Hayır	95 (%46,3)	171 (%40,3)	24 (%49)	
	Emin değil	30 (%14,6)	36 (%8,5)	3 (%6,1)	
Hoşlanılan biri olması (n=259)	Evet	63 (%50,4)	91 (%44)	9 (%33,3)	12,558; 0,014*
	Hayır	38 (%30,4)	88 (%42,5)	17 (%63)	
	Emin değil	24 (%19,2)	28 (%13,5)	1 (%3,7)	
Hoşlanılan kişiyle Facebook'ta arkadaş olma (n=163)	Evet	46 (%73)	46 (%50,5)	5 (%55,6)	7,860; 0,020*
	Hayır	17 (%27)	45 (%49,5)	4 (%44,4)	
İlişki durumunun Facebook sayfasında yer alması	Evet	56 (%27,3)	140 (%33)	22 (%44,9)	5,992; 0,049*
	Hayır	149 (%72,7)	284 (%67)	27 (%55,1)	
Facebook'ta ilişki durumu ifadesi (n=218)	İlişkisi var	11 (%19,6)	61 (%43,6)	5 (%22,7)	31,321; 0,001**
	İlişkisi yok	26 (%46,4)	20 (%14,3)	3 (%13,6)	
	Evli	14 (%25)	44 (%31,4)	12 (%54,5)	
	Diğer	5 (%8,9)	15 (%10,7)	2 (%9,1)	
İlişki süresi (n=319)	1 yıldan az	35 (%43,8)	75 (%34,6)	7 (%31,8)	10,730; 0,097
	1-3 yıl	24 (%30)	77 (%35,5)	4 (%18,2)	
	3-5 yıl	7 (%8,8)	77 (%35,5)	2 (%9,1)	
	5 yıldan fazla	14 (%17,5)	28 (%12,9)	9 (%40,9)	
İlişki varken Facebook'ta zaman geçirme süresi (n=319)	1 saatten az	35 (%43,8)	37 (%17,1)	9 (%40,9)	0,188; 0,996
	1-2 saat	30 (%37,5)	90 (%41,5)	4 (%18,2)	
	3 saatten fazla	15 (%18,8)	84 (%38,7)		
Romantik partnerle Facebook'ta arkadaş olma (n=319)	Evet	62 (%77,5)	43 (%19,8)	18 (%81,8)	0,959; 0,619
	Hayır	18 (%22,5)	179 (%82,5)	4 (%18,2)	
Facebook hesabını romantik partnerle ortak kullanma (n=319)	Evet	5 (%6,3)	10 (%4,6)	3 (%13,6)	3,132; 0,209
	Hayır	75 (%93,8)	207 (%95,4)	19 (%86,4)	
Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma	Evet	19 (%23,8)	68 (%31,3)	12 (%54,5)	11,498; 0,021*
	Hayır	57 (%71,3)	132 (%60,8)	7 (%31,8)	
	Tek taraflı	4 (%5)	17 (%7,8)	3 (%13,6)	
<i>Ki-Kare Test</i>	<i>*p < 0,05</i>	<i>**p < 0,01</i>			

Çizelge 4.13'e göre, katılımcıların eski romantik partnerleri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile şu anda ilişkilerinin olması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,017$; $p<0,05$). Eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olanların %46,3'ünün ilişkisinin olmadığı, eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olmayanların %51,2'sinin ilişkisinin olduğu ve eski romantik partneri olmayanların %49'unun şu anda da bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Katılımcıların eski romantik partnerleri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile hoşlanılan biri olması durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,014$; $p<0,05$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %50,4'ünün hoşlandığı birinin olduğu, eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olmayanların %44'ünün de hoşlandığı birinin olduğu ve eski romantik partneri olmayanların %63'ünün hoşlandığı birinin olmadığı saptanmıştır.

Eski romantik partneriyle ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile hoşlanılan kişiyle Facebook'ta arkadaş olunması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,020$; $p<0,05$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %73'ünün, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanların %50,5'inin ve eski romantik partneri olmayanların %55,6'sının hoşlandığı kişi ile Facebook'ta arkadaş olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile ilişki durumunun Facebook sayfasında yer alması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,049$; $p<0,05$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %72,7'sinin, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanların %67'sinin ve eski romantik partneri olmayanların %55,1'inin ilişki durumunun Facebook sayfasında yer almadığı saptandı.

Katılımcıların eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile Facebook'taki ilişki durumları ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,001$; $p<0,01$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %46,4'ünün Facebook'taki ilişki durumunun ilişkisi yok, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanların

%43,6'sının ilişkisi var ve eski romantik partneri olmayanların %54,5'inin evli olduğu saptandı.

Katılımcıların eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile şu anki ilişki süresi dağılımları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile ilişki varken Facebook'ta geçirilen süreler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile şu anki romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile Facebook hesabını şu anki romantik partnerle paylaşma durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Katılımcıların eski romantik partnerleri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile şu anki partnerleriyle Facebook şifresinin paylaşılması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,021$; $p<0,05$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %71,3'ünün şu anki partneriyle Facebook şifresini paylaşmadığı, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanların %60,8'inin şu anki partneriyle Facebook şifresini paylaşmadığı ve eski romantik partneri olmayanların %54,5'inin şu anki partneriyle Facebook şifresini paylaştığı saptandı.

Çizelge 4.14'te ise katılımcıların eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarına ile şu anki ilişkiyle ilgili diğer özelliklerin değerlendirilmesi için Pearson Ki-Kare testine göre hesaplama yapılmıştır.

Çizelge 4.14: Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili diğer özelliklerin değerlendirilmesi

		Eski Romantik Partneri ile Facebook'ta Arkadaş Olma			χ^2 ; p
		Evet	Hayır	Eski Romantik Partner Yok	
		n (%)	n (%)	n (%)	
Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynamasını düşünme	Evet	101 (%49,3)	221 (%52,1)	14 (%28,6)	40,705; 0,001**
	Hayır	85 (%41,5)	134 (%31,6)	13 (%26,5)	
	Emin değil	19 (%9,3)	69 (%16,3)	22 (%44,9)	
Facebook durumunun değiştirilmesinin ilişkide soruna yol açması	Evet	42 (%20,5)	80 (%18,9)	2 (%4,1)	15,898; 0,003**
	Hayır	162 (%79)	330 (%77,8)	43 (%87,8)	
	Emin değil	1 (%0,5)	14 (%3,3)	4 (%8,2)	
Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunma	Hiçbir zaman	91 (%44,4)	168 (%39,6)	28 (%57,1)	17,655; 0,024*
	Nadiren	72 (%35,1)	138 (%32,5)	5 (%10,2)	
	Bazen	34 (%16,6)	83 (%19,6)	12 (%24,5)	
	Çoğu zaman	6 (%2,9)	24 (%5,7)	2 (%4,1)	
	Her zaman	2 (%1)	11 (%2,6)	2 (%4,1)	
Facebook'un ilişkide soruna yol açması	Evet	69 (%33,7)	172 (%40,6)	3 (%6,1)	23,962; 0,001**
	Hayır	125 (%61)	237 (%55,9)	43 (%87,8)	
	Emin değil	11 (%5,4)	15 (%3,5)	3 (%6,1)	
Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerinin erişememesi için değiştirme	Evet	52 (%25,4)	102 (%24,1)	8 (%16,3)	1,793; 0,408
	Hayır	153 (%74,6)	322 (%75,9)	41 (%83,7)	
Daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabı silme	Evet	21 (%10,2)	78 (%18,4)	1 (%2)	14,088; 0,001**
	Hayır	184 (%89,8)	346 (%81,6)	48 (%98)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetleme	Evet	175 (%85,4)	344 (%81,1)	38 (%77,6)	2,453; 0,293
	Hayır	30 (%14,6)	80 (%18,9)	11 (%22,4)	
Romantik partnerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	158 (%77,1)	306 (%72,2)	31 (%63,3)	4,231; 0,121
	Hayır	47 (%22,9)	118 (%27,8)	18 (%36,7)	

Ki-Kare Test

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Çizelge 4.14'te de görüldüğü üzere, eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynamasını düşünme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,001$; $p < 0,01$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %49,3'ünün Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığı

düşündüğü, eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olmayanların %52,1'inin Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığı düşündüğü ve eski romantik partneri olmayanların %44,9'unun Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığı konusunda emin olmadığı saptanmıştır.

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında Facebook durumunun değiştirilmesiyle romantik partner ile sorun yaşanması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p.0,003; $p < 0,01$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %79'unun, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanların %77,8'inin ve eski romantik partneri olmayanların %87,8'inin Facebook durumunun değiştirilmesi sonucu partneriyle herhangi bir sorun yaşamadığı saptanmıştır.

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunulması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p.0,024; $p < 0,05$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %44,4'ünün, eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olmayanların %39,6'sının ve eski romantik partneri olmayanların %57,1'inin Facebook'ta ilişkisi ile ilgili hiçbir zaman paylaşımda bulunmadığı saptandı.

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında Facebook'un ilişkide soruna yol açması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p.0,001; $p < 0,01$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %61'inin, eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olmayanların %55,9'unun ve eski romantik partneri olmayanların %87,8'inin Facebook'un ilişkilerinde soruna yol açmadığı saptandı.

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında Facebook güvenlik ayarlarını partnerinin erişmemesi için değiştirme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabını silme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p.0,001; $p < 0,01$). Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların %89,8'inin, eski romantik partneriyle Facebook'ta arkadaş olmayanların %81,6'sının ve eski romantik partneri

olmayanların %98'inin daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabını hiç silmediği saptanmıştır.

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında partnerini Facebook profilini gözetleme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları arasında partnerinin kendi Facebook profilini gözetlediğini düşünme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.15'te ise katılımcıların romantik partneri ile Facebook şifrelerini paylaşma durumlarına ile şu anki ilişkiyle ilgili diğer özelliklerin değerlendirilmesi için Pearson Ki-Kare testine göre hesaplama yapılmıştır.

Çizelge 4.15: Romantik partneriyle Facebook şifresi paylaşma durumlarına göre şu anki ilişkiyle ilgili sorun yaşama durumlarının değerlendirilmesi

		Romantik Partnerle Facebook Şifresi Paylaşma			χ^2 ; P
		Evet n (%)	Hayır n (%)	Tek Taraflı n (%)	
Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynamasını düşünme	Evet	41 (%41,4)	86 (%43,9)	8 (%33,3)	5,136; 0,274
	Hayır	42 (%42,4)	80 (%40,8)	8 (%33,3)	
	Emin değil	16 (%16,2)	30 (%15,3)	8 (%33,3)	
Facebook durumunun değiştirilmesiyle romantik partnerle sorun yaşama	Evet	17 (%17,2)	31 (%15,8)	6 (%25)	1,962; 0,743
	Hayır	79 (%79,8)	161 (%82,1)	17 (%70,8)	
	Emin değil	3 (%3)	4 (%2)	1 (%4,2)	
Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunma	Hiçbir zaman	19 (%19,2)	67 (%34,2)	6 (%25)	22,491; 0,004**
	Nadiren	29 (%29,3)	76 (%38,8)	9 (%37,5)	
	Bazen	34 (%34,3)	44 (%22,4)	6 (%25)	
	Çoğu zaman	10 (%10,1)	6 (%3,1)	2 (%8,3)	
	Her zaman	7 (%7,1)	3 (%1,5)	1 (%4,2)	
Facebook'un ilişkide soruna yol açması	Evet	36 (%36,4)	75 (%38,3)	11 (%45,8)	3,437; 0,487
	Hayır	61 (%61,6)	111 (%56,6)	13 (%54,2)	
	Emin değil	2 (%2)	10 (%5,1)	0 (%0)	
Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerinin erişememesi için değiştirme	Evet	15 (%15,2)	32 (%16,3)	5 (%20,8)	0,457; 0,796
	Hayır	84 (%84,8)	164 (%83,7)	19 (%79,2)	
Daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabı silme	Evet	13 (%13,1)	32 (%16,3)	1 (%4,2)	2,755; 0,252
	Hayır	86 (%86,9)	164 (%83,7)	23 (%95,8)	

Ki-Kare Test

** $p<0,01$

Çizelge 4.15'te görüldüğü üzere, örnek grubunu oluşturan katılımcıların romantik partnerleriyle Facebook şifresi paylaşma durumları arasında Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynamasını düşünme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma durumları arasında Facebook durumunun değiştirilmesiyle partnerle sorun yaşanması açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma durumları arasında Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunulması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0,004$; $p<0,01$). Romantik partneriyle Facebook şifresini paylaşanların %34,3'ünün bazen, partneriyle Facebook şifresini paylaşmayanların %38,8'inin nadiren ve partneriyle Facebook şifresini tek taraflı olarak paylaşanların %37,5'inin nadiren Facebook'ta ilişkisi ile ilgili paylaşımda buldukları saptandı.

Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma durumları arasında Facebook'un ilişkide soruna yol açması açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma durumları arasında Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerin erişmemesi için değiştirme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma durumları arasında daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabını silme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

4.5 Facebook Kullanımı ve Profil Gözetlemeye İlişkin Veriler Ve İlişki Durumları

Aşağıdaki Çizelge 4.16'da Facebook'ta profil görüntülenmesinin cinsiyetlere göre dağılımı verilmiştir. Bu değerlendirmede Pearson Ki-Kare testi kullanılmıştır. Anlamsal ilişki ise $p<0,05$ eşitliğine göre değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.16: Cinsiyete göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi

		Cinsiyet		χ^2 ; p
		Kadın n (%)	Erkek n (%)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetleme	Evet	282 (%84,4)	275 (%79,9)	2,329; 0,127
	Hayır	52 (%15,6)	69 (%20,1)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	232 (%69,5)	263 (%76,3)	4,205; 0,040*
	Hayır	102 (%30,5)	81 (%23,5)	
Eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklığı (n=629)	Hiçbir zaman	132 (%40,5)	118 (%38,9)	0,655; 0,957
	Nadiren	125 (%38,3)	117 (%38,6)	
	Bazen	44 (%13,5)	47 (%15,5)	
	Çoğu zaman	19 (%5,8)	16 (%5,3)	
	Her zaman	6 (%1,8)	5 (%1,7)	
<i>Ki-Kare Test</i>				<i>*p<0,05</i>

Çizelge 4.16’da görüldüğü üzere, cinsiyete göre romantik partnerin Facebook profilini gözetleme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Cinsiyete göre romantik partnerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p:0,040$; $p<0,05$). Kadınların %69,5’inin, erkeklerin ise %76,3’ünün romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetlediğini düşündüğü saptanmıştır.

Cinsiyete göre eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Aşağıdaki Çizelge 4.17’de ise Facebook’ta profil gözetleme durumlarının ikinci bir Facebook profil hesabının olup olmamasına göre değerlendirilmiş hesaplamalara Ki-Kare Testine ek olarak Continuity (Yates) Düzeltmesi eklenmiştir.

Çizelge 4.17: İkinci bir Facebook hesabı olma durumlarına göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi

		İkinci Bir Facebook Hesabı		χ^2 ; p
		Evet n (%)	Hayır n (%)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetleme	Evet	81 (%88)	476 (%81,2)	2,075; 0,150
	Hayır	11 (%12)	110 (%18,8)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	70 (%76,1)	425 (%72,5)	0,347; 0,556
	Hayır	22 (%23,9)	161 (%27,5)	
Eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklığı (n=629)	Hiçbir zaman	30 (%33,7)	220 (%40,7)	2,196; 0,700
	Nadiren	39 (%43,8)	203 (%37,6)	
	Bazen	14 (%15,7)	77 (%14,3)	
	Çoğu zaman	4 (%4,5)	31 (%5,7)	
	Her zaman	2 (%2,2)	9 (%1,7)	

Ki-Kare Test ve Continuity (Yates) Düzeltmesi

İkinci bir Facebook hesabı olma durumlarına göre romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetleme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İkinci bir Facebook hesabı olma durumlarına göre romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İkinci bir Facebook hesabı olma durumlarına göre eski romantik partnerlerinin Facebook hesabını görüntüleme sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Aşağıdaki Çizelge 4.18’de ise Facebook’ta profil gözetleme durumları ilişki süresine göre değerlendirilmiş hesaplamalar Ki-Kare Testine göre yapılmıştır.

Çizelge 4.18: İlişki süresine göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi

		İlişki Süresi				χ^2 ; p
		1 yıldan az	1-3 yıl	3-5 yıl	5 yıldan daha fazla	
		n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetleme	Evet	95 (%81,2)	84 (%80)	27 (%73)	42 (%70)	3,681; 0,298
	Hayır	22 (%18,8)	21 (%20)	10 (%27)	18 (%30)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	91 (%77,8)	80 (%76,2)	27 (%73)	27 (%61,7)	5,827; 0,120
	Hayır	26 (%22,2)	25 (%23,8)	10 (%27)	23 (%38,3)	
Eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklığı (n=629)	Hiçbir zaman	47 (%42,7)	48 (%47,5)	18 (%51,4)	32 (%62,7)	15,372; 0,222
	Nadiren	43 (%39,1)	38 (%37,6)	16 (%45,7)	13 (%25,5)	
	Bazen	14 (%12,7)	12 (%11,9)	1 (%2,9)	3 (%5,9)	
	Çoğu zaman	4 (%3,6)	3 (%3)	0 (%0)	2 (%3,9)	
	Her zaman	2 (%1,8)	0 (%0)	0 (%0)	2 (%3,9)	

Ki-Kare Test

Çizelge 4.18'deki ilişki süresi dağılımları arasında romantik partnerin Facebook profilini gözetleme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İlişki süresi dağılımları arasında romantik partnerin Facebook profilini gözetlediğini düşünme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

İlişki süresi dağılımları arasında eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklıkları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.19'de ise Facebook'ta ortalama geçirilen süreye göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi verilmiştir.

Çizelge 4.19: Facebook'ta ortalama geçirilen süreye göre profil gözetleme durumlarının değerlendirilmesi

		Facebook'ta Ortalama Geçirilen Süre					χ^2 ; p
		1 saatten az	1-2 saat	3-4 saat	5-6 saat	6 saatten fazla	
		n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetleme	Evet	210 (%77,5)	185 (%80,8)	106 (%89,8)	22 (%88)	34 (%97,1)	15,000; 0,005**
	Hayır	61 (%22,5)	44 (%19,2)	12 (%10,2)	3 (%12)	1 (%2,9)	
Romantik partnerin Facebook profilini gözetlediğini düşünme	Evet	195 (%72)	162 (%70,7)	91 (%77,1)	17 (%68)	30 (%85,7)	4,946; 0,293
	Hayır	76 (%28)	67 (%29,3)	27 (%22,9)	8 (%32)	5 (%14,3)	
Eski romantik partnerin Facebook hesabını görüntüleme sıklığı (n=629)	Hiçbir zaman	112 (%45)	73 (%34,3)	44 (%40,7)	12 (%48)	9 (%48)	24,695; 0,075
	Nadiren	92 (%36,9)	94 (%44,1)	37 (%34,3)	7 (%28)	12 (%35,3)	
	Bazen	31 (%12,4)	33 (%15,5)	18 (%16,7)	2 (%8)	7 (%20,6)	
	Çoğu zaman	10 (%4)	11 (%5,2)	7 (%6,5)	2 (%8)	5 (%14,7)	
	Her zaman	4 (%1,6)	2 (%0,9)	2 (%1,9)	2 (%8)	1 (%2,9)	

Ki-Kare Test ** $p < 0,01$

Çizelge 4.19'deki Facebook'ta ortalama geçirilen süre dağılımları arasında romantik partnerin Facebook profilini gözetleme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,005$; $p < 0,01$). Ortalama 1 saatten az Facebook'ta zaman geçirenlerin %77,5'inin, ortalama 1-2 saat Facebook'ta zaman geçirenlerin %80,8'inin, ortalama 3-4 saat Facebook'ta zaman geçirenlerin %89,8'inin, ortalama 5-6 saat Facebook'ta zaman geçirenlerin %88'inin ve ortalama 6 saatten fazla Facebook'ta zaman geçirenlerin %97,1'i romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetlediği saptanmıştır.

Facebook'ta ortalama geçirilen süre dağımları arasında romantik partnerlerinin Facebook profilini gözetlediğini düşünme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Son olarak, Facebook'ta ortalama geçirilen süre dağımları arasında eski romantik partnerlerinin Facebook hesabını görüntüleme sıklıkları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, “sessizce takip etme” (lurking) eyleminin romantik ilişkiler üzerinde etkisinin olup olmadığına, bir sosyal paylaşım ağı örneği olarak Facebook’un bu süreçteki rolünün ne olduğuna ve Facebook kıskançlığının sosyo-demografik ve Facebook kullanımı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin sonuçlar tartışılmış, son olarak da bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

5.1 Bulguların Analizi

Araştırmanın bu bölümünde, bir sosyal paylaşım ağı olarak Facebook üzerinde romantik ilişkilerin yaşanma şekli ile “sessizce takip etme” eylemi arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının yanı sıra, Facebook kıskançlığı ile “sessizce takip etme” eylemi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Buna ek olarak, Facebook kullanımının ilişkileri nasıl etkilediğine dair çıkarımlara varabilmek için Facebook kıskançlığının ve “sessizce takip etme” eyleminin cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisinin yanı sıra “Facebook’ta ortalama kaç saat geçiriyorsunuz?” gibi Facebook kullanım modellerine ve Facebook üzerinde ilişkilerinin yaşanma durumlarını ölçen değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucu Facebook kullanımının Türkiye’de birçok ülkeye göre çok daha yaygın olduğu görülmektedir. Fakat, araştırmanın anket aşamasında kadın katılımcılara ulaşılmakta zorlanılmış ve örneklem yoğunluklu olarak erkeklerden oluşmuştur. Yine de, üçüncü hipotezde “sessizce takip etme” eyleminin cinsiyet ile olan ilişkisi incelendiğinden dolayı cinsiyetlerin birbirlerine yakın olmasına dikkat edilmiş ve sonrasında internet üzerinden sadece kadınlar hedeflenerek yüksek lisans öğrenci gruplarına ulaşılmış ve araştırmaya katılan Facebook kullanıcılarının sayıları neredeyse birbirine denk

hale getirilmiştir. Ankete yanıt verenlerin 334'ü (%49,3) kadın, 344'ü ise (%50,7) erkektir.

Öncelikli olarak, katılımcıların Facebook kullanım amaçlarını incelediğimizde, %41,2 gibi yüksek bir kitlenin hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşlarının Facebook sayfalarına göz attığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi, büyük ölçüde takip etmenin dijital kültürümüzde her an her yerde karşılaşılabılır olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bir Facebook kullanıcısı, romantik veya arkadaşlık ilişkisi içerisinde kendini mutlu ve tatmin olmuş hissediyor olsa bile “sessizce takip etme” davranışında bulunabilmektedir. Çoğunlukla da arkadaşları ve tanıdıklarıyla ilgili daha fazla bilgi edinmek için takip etmektedir. Burada asıl dikkat çeken nokta ise, bu sosyal araştırma sürecinde bireylerin arkadaşlarını ve tanıdıklarını düzenli olarak gözetlemeye alışkın hale gelmiş olmalarıdır. Artık bireyler, her an her yerde görünür olmak, gözetlerken de “gözetlenmek” istemektedir. Ayrıca, gözetleme kişiye rahatsızlık veren belirsizlik duygularının giderilmesine yardımcı olmakta ve kişilerin kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Bu durum ise, gözetlemeyi daha kabul edilir hale getirmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda da görüldüğü üzere, çevrimiçi topluluklarda “sessizce takip etme” (lurking) kavramının yarattığı olumsuz çağrışımların tamamen kaybolduğu görülmektedir. Takip etmek, özellikle Facebook'un Haber Kaynağı ve Haber Bandı gibi gelişmeleriyle, artık “anlayış gösterilen” ve hatta sosyal ağın temel bir parçası olarak teşvik edilen bir durum haline gelmiştir. Bu gelişmeler de, “sessizce takip etme”nin Facebook kullanımında en önemli etken olduğunu ortaya koymaktadır. Pempek, Yermolayeva ve Calvert'in (2009) yapmış olduğu çalışmada da araştırmaya katılan kişilerin yaklaşık %70'inin diğer kullanıcıların profillerine sık sık baktıklarını belirtmesi, “sessizce takip etme”nin Facebook'taki en yaygın eylemlerden biri olduğunu desteklemektedir. Ayrıca, Facebook'un yapısı gereği kullanıcılar, Facebook içerisinde yer alan “zaman tüneli” üzerinden diğer kullanıcıları takip etmek için herhangi bir çaba sarf etmeden kolaylıkla arkadaşlarının düşüncelerinden, eylemlerinden, resimlerinden ve tercihlerinden haberdar olabilmektedir.

Bir ilişki içerisinde olan katılımcıların ilişkilerini Facebook'a nasıl yansıttıkları incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun (% 67,8) ilişki durumlarının

Facebook'ta yer almadığını görülmektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda, kullanıcının Facebook üzerinden “bir ilişki içerisinde” olduğunu ilan etmesinin, ilişkiye olan bağlılığının arkadaşlarına ve ailesine açıklaması anlamına geldiği savunulmuştur (Bowe, 2010). Özellikle Facebook'un yoğun olarak kullanıldığı yıllarda, çoğu kişi, yeni bir ilişki içerisinde olduğunu sözlü olarak paylaşmak yerine Facebook gibi çevrimiçi paylaşım ağlarından duyurmayı tercih etmekteydi. Fakat bugünkü sonuçlara bakıldığında, kullanıcıların artık bunu çok fazla tercih etmedikleri görülmektedir. Yine aynı şekilde, ilişki yaşayan çiftlerin birbirleriyle ilgili fazla paylaşım yapmadıkları (katılımcıların %42,3'ü hiçbir zaman paylaşım yapmadığını, %31,7'si ise nadiren paylaşım yaptığını belirtmiştir) ve partnerleriyle Facebook'ta ortak paylaşımlarda (Facebook hesabını ortak kullanma, şifre paylaşımı vs.) fazla bulunmadıkları görülmektedir. Facebook hesabını ortak olarak kullanan katılımcıların oranı %5,6 iken, şifre paylaşımında bulunan katılımcıların oranı %38,6'dır. Bu sonuçtan, Facebook'ta kendini ifşa etmenin tehlikeleri konusunda kullanıcıların daha çok bilinçlendikleri veya bu durumun ilişkileri olumsuz anlamda etkilediğinin bilincine varıldığı sonucuna varabiliriz. Keza araştırmaya katılanların %49,6'sı Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünmektedir.

Araştırmada, ikinci bir Facebook hesabı olanların kullanım amaçları incelenmiş ve katılımcıların %66,3'ünün hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşlarının Facebook sayfalarına göz attığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, hipotezin çıkış noktası olarak görülen Kang, Brown ve Kiesler (2013) tarafından yapılan çalışma ile de örtüşmektedir. İkinci Facebook hesabı kullanımı, her ne kadar kişiden kişiye farklılık gösterse de, çoğunluklu olarak kullanıcıların anonim olarak kalmayı tercih etmelerinden kaynaklı kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Kang, Brown ve Kiesler (2013) “sessizce takip etme” üzerine yapmış oldukları araştırmada, “sessizce takip edenlerin” gerçek isimleriyle kullandıkları bir hesaplarının olmasının yanı sıra bir de kurgusal isimlerle oluşturdukları ikinci bir Facebook hesaplarının olduğunu ve bu sayede de anonim kalarak gizlice gözetleme yapabildiklerini aktarmıştır. Buna istinaden bu araştırmada da, ikinci bir Facebook hesabı olan katılımcıların mevcut partnerlerini daha fazla gözetlediği, partnerlerinin onları daha fazla

gözetlediğini düşündüğü ve eski partnerlerin Facebook hesaplarını daha çok gözetlediği varsayımlarında bulunulmuştur.

Daha önce yapılan çalışmalara rağmen, ikinci bir Facebook hesabına sahip olma ve “sessizce takip etme” (lurking) eylemi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum ikinci bir Facebook hesabı açma konusunda kişilerin motivasyonunun ve hesabın kullanım amaçlarının açıklanmasıyla daha anlamlı bir hale gelebilir. Ayrıca, araştırmaya katılan kişilerin sadece %13,6’sının ikinci bir Facebook hesabına sahip olması, araştırma sonucuna etki etmiş olabilir.

Eşinin veya romantik partnerinin profilini gözetleyen katılımcıların oranına bakıldığında, %82,2’sinin partnerini Facebook üzerinden “sessizce takip ettiği” (lurking) ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre katılımcılar yalnızca mevcut ilişkilerindeki partnerini gözetlemeyi değil; eski romantik partnerlerini veya eşlerini de gözetlemeyi tercih etmektedir. Katılımcılardan sadece %39,7’si eski partnerini hiçbir zaman Facebook üzerinden gözetlemediğini belirtmiştir. Bu araştırmayı destekleyecek şekilde, Tokunaga da (2011) yapmış olduğu çalışmada, romantik partneri gözetlemenin, Facebook’ta en yaygın ikinci durum olduğunu raporlarıyla belirtmiştir. Yine bir başka çalışmada Elphinston ve Noller (2011), eşlerin birbirlerini kontrol etmek için büyük oranda sosyal ağları kullandığını belirtmiştir.

Pempek, Yermolayeva ve Calvert (2009) ise yapmış oldukları çalışmada, katılımcıların %69.57’sinin çoğunlukla diğerlerinin profillerine baktığını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, kullanıcıların Facebook’ta aktif davranışlardan çok “sessizce takip etme” şeklinde pasif davranışlar sergilemeye daha meyilli oldukları ortaya çıkmıştır. Yaptıkları araştırmada, Facebook kullanıcılarının %20’si “oldukça” ve sadece %9’u “çok fazla” aktif davranış sergilerken; %45’i “oldukça”, %20’si “çok fazla” “sessizce takip etme” şeklinde pasif davranışta bulduklarını belirtmiştir. Bunu destekleyecek şekilde, ilişkileri bittikten sonra Facebook üzerinde hiçbir şey yokmuş gibi davrananların oranı %64,5 olarak belirlenmiştir. Bunun belki de en büyük nedeni ise, kullanıcıların hiçbir gönderi etkileşiminde bulunmadan neredeyse sonsuz bir bilgi akışı elde edebilmeleridir. Facebook profilleri kullanıcılarına istedikleri kişisel bilgilere ulaşma imkânı verir. Bundan dolayıdır ki Facebook, istenen bir kişinin yaptıklarını “sessizce

takip etmek” ve hakkında bilgi edinmek için oldukça uygun bir mekândır (Tokunaga, 2011).

Diğer yandan Utz ve Beukeboom (2011) çalışmasında, eş veya romantik partneri Facebook üzerinden “sessizce takip etme”nin sosyal olarak “neredeysel” kabul edilebilir bir yol olduğundan bahseder. Çünkü sosyal paylaşım siteleri, kullanıcılarına güven ihlali yapmadan partnerini izlemenin pratik bir yolunu sunar. Ayrıca daha önce de bahsedildiği gibi, sosyal paylaşım sitelerindeki gözetleme, geleneksel gözetleme davranışının aksine kasıtlı bir davranış değildir.

Çalışmada aynı zamanda “sessizce takip etme” (lurking) eyleminin oranlarının kadınlarda daha çok olduğu iddia edilmiştir. Bu hipotezin oluşturulmasının sebebi, Mullen, Pathé ve Purcell (2001) tarafından yapılan çalışmada “sessizce takip etme” oranlarının cinsiyete göre değiştiğinin belirtilmiş olmasındandır. Buna ek olarak, Tjaden ve Thoennes (1998) de yapmış oldukları çalışmada bu durumu desteklemiş; hatta çalışmayı daha da genişletip cinsiyete göre gözetlendiğini düşünen kişilerin de farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Fakat yapılan analizler sonucunda, katılımcılar arasında sessizce takip etme durumlarının cinsiyete göre değişmediği tespit edilmiştir.

Diğer yandan, katılımcıların cinsiyetlerinin partnerlerinin Facebook profillerini takip ettiğini düşünmesi konusunda belirleyici etken olduğu bulunmuştur. Bulgulara göre, partnerlerinin onları gözetlediğini düşünen erkeklerin oranı kadınlara oranla daha fazladır. Yapılan çalışmada, kadınların %69,5’inin, erkeklerin ise %76,3’ünün romantik partnerinin veya eşinin Facebook profilini gözetlediğini düşündüğü saptanmıştır. Bu durum yine başka bir bulgu ile paralellik göstermektedir. Facebook kıskançlığının daha fazla yaşandığı cinsiyet mensupları erkeklerken, gizlice gözetlendiğini düşünen kişiler de yine erkekler olarak tespit edilmiştir. Bu durum, kadınların erkeklere nazaran daha güvensiz görülmesinden kaynaklanıyor olabilir (Mead, 1977). Bu güvensizliğin ise, kişisel eksikliklerinden değil, toplumdaki görece güçsüzlüklerinden kaynaklandığı belirtilmektedir (Mathes, 1992; akt: Demirtaş, 2004).

Yapılan literatür çalışmasına göre, romantik partnerinin veya eşinin Facebook profilini gözetleyen kullanıcıların Facebook’ta daha fazla zaman geçirecekleri

düşünülmüştür. Darvell ve arkadaşları (2011) yapmış oldukları çalışmada, Facebook veya sosyal ağlarda daha fazla zaman geçiren kişilerin eşlerini daha fazla gözetlediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın sonuçlarına göre de Facebook'ta ortalama geçirilen süre dağılımları arasında romantik partnerin veya eşin Facebook profilini gözetleme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,005$; $p<0,01$). Araştırmanın sonuçlarına göre, Facebook'ta ortalama 1 saatten az zaman geçirenlerin partnerlerinin Facebook profilini gözetleme oranı %77,5 iken; ortalama 6 saatten fazla geçirelerde bu oranı %97,1'e çıkmaktadır. Bunun nedeni, Tokunaga'nın (2011) da çalışmasında belirttiği gibi, gözetleyen kişilerin karşısındakiyle ilgili yeterli bilgiye ulaşması durumunda bunu yüksek olasılıkla tekrar tekrar yapmak istediklerinden kaynaklı olabilir. Çünkü Facebook'ta geçirilen zaman arttıkça, diğer kullanıcılar hakkında toplanan bilginin genişliği de artmaktadır. Bu durum da daha fazla bilgiye ulaşma isteğini tetikliyor olabilir.

Katılımcıların eski romantik partnerleri ile Facebook arkadaşı olma durumlarına bakıldığında, %30,2'sinin eski partneri ile Facebook üzerinde arkadaş kalmaya devam ettikleri görülmektedir. Eski partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarının incelenmesinin sebebi, bu durumun yeni ilişkilerini etkileyebileceğini ve sonuç olarak ilişkilerinin bitme noktasına gelebileceği düşünüldüğü içindir. Aynı zamanda ilişkide çıkan sorunların ve tartışmaların eski romantik partneriyle Facebook arkadaşlığı sebebiyle meydana gelebileceğini belirten çok sayıda katılımcı bulunmaktadır.

Araştırmanın sonucuna göre, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Buna göre, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olmayanlar, Facebook'un ilişkilerin bitmesinde daha fazla rol oynadığını düşünmektedir. Bunun nedeni daha önce bu durumdan dolayı ilişkilerinde sorun yaşamalarından ve bundan dolayı eski romantik partnerleri ile artık Facebook'ta arkadaş olmayı tercih etmiyor olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Yine bunu destekleyecek şekilde, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumu ile Facebook'un ilişkide soruna yol açtığını düşünme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Eski

romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların (%44,1) diğerlerine göre daha fazla Facebook'un ilişkilerinde soruna yol açtığını düşündüğü belirlenmiştir. Özellikle eski romantik partneri hiç olmayanlarda bu oranın sadece %12,2 olması, bu bulguları daha çok desteklemektedir.

Araştırmanın bir başka sonucuna göre ise, katılımcıların eski romantik partnerlerinin Facebook hesaplarını görüntüleme sıklıkları ile Facebook kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Buna göre, eski romantik partnerlerinin Facebook profilini daha fazla görüntüleyen kişilerin Facebook kıskançlığı puan ortalaması, daha az görüntüleyenlere göre anlamlı şekilde düşük bulunmuştur. Bu durum, kıskançlık duygusunu daha fazla yaşayan kişilerin eski ilişkilerini dahi daha fazla kontrol etme ihtiyacı hissettiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların eski romantik partnerleri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile bu durumun diğer Facebook kullanımları ile olan ilişkisi incelendiğinde, yine birtakım farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Örneğin, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların (%44,4) olmayanlara göre (%39,6) Facebook'ta şu anki ilişkisiyle ilgili daha az paylaşımda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Yine benzer şekilde, eski romantik partneri ile Facebook arkadaşı olan kullanıcıların (%72,7) olmayanlara (%67) göre şu anki ilişki durumlarının Facebook sayfasında daha çok yer almadığı saptanmıştır.

Başka bir sonuca göre de, katılımcıların eski romantik partnerleri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile şu anki romantik partnerleri veya eşle Facebook şifresinin paylaşılması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,021$; $p<0,05$). Buna göre, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların (%28,7) olmayanlara (%39,2) göre şu anki romantik partneri veya eşiyile Facebook şifresini daha az paylaştıkları belirlenmiştir. Özellikle eski romantik partneri olmayanların şimdiki romantik partnerleri ile Facebook şifresini paylaşma oranının (%54,5) diğerlerine nazaran oldukça yüksek olması da bu durumu daha çok desteklemektedir.

Son olarak, eski romantik partnerleri ile Facebook'ta arkadaş olma durumları ile daha önceki ilişkiden dolayı Facebook hesabını silme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Bu sonuca

göre, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olanların Facebook hesabını silme oranlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Tüm bu sonuçlar, eski romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumunun şu anki ilişkilerini de etkilediği sonucunu ortaya koymakta ve bu durumdan dolayı Facebook kullanım şekillerinde de farklılaşmalar olduğunu göstermektedir.

Facebook'ta yer alan gizlilik ve hesap ayarları, kullanıcılarına paylaştıkları içeriklerin kimler tarafından görülmesine izin vereceğinden kimleri engeleyeceğine kadar geniş bir seçenek yelpazesi sunmaktadır. Karaoğlu (2015), yapmış olduğu çalışmada kullanıcıların birçoğunun gizlilik ayarlarını Facebook hesabını ilk açtıkları sırada yaptıklarını ve sadece arkadaşlarının görebileceği bir gizlilik seviyesinde tuttuklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, daha sonrasında tekrar kontrol etme gereği duymadıklarını ve gizlilik ayarları sorulduğunda ilk akla gelenin “başkasının gözünden gör” olarak adlandırılan, bir kişinin adı yazıldığında kullanıcının sayfasını nasıl gördüğünün öğrenilmesini sağlayan buton olduğunu belirtmektedir. Bu durum, kullanıcıların, Facebook gizliliğini nasıl yorumladıklarını anlamamız için güzel bir örnektir.

Bu çalışmada da, kullanıcıların romantik partnerlerinin erişmemesi için güvenlik ayarlarını değiştirme durumları incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, katılımcıların sadece %23,9'u güvenlik ayarlarını değiştirme ihtiyacı hissetmektedir. Bunun yanı sıra, Facebook üzerinden güvenlik ayarlarını romantik partnerlerinin erişmemesi için değiştirenlerin Facebook kıskançlığı puan ortalaması, Facebook güvenlik ayarlarını romantik partnerlerinin erişmemesi için değiştirmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Çünkü daha öncede belirtildiği üzere, çoğu zaman Facebook üzerinden bir arkadaşlık teklifini kabul etmek veya etmemek, bir sayfayı veya iletiyi beğenmek, romantik ilişkinin Facebook sayfasında yer almaması gibi örnekler çiftlerin ilişkilerinde kıskançlık yaşamaları için başlı başına birer sebep olarak gösterilebilmektedir (Williams, 2012). Bunu destekleyecek şekilde çoğu çalışmada, Facebook kullanımından kaynaklı bilgi ifşasının artmasıyla beraber, romantik ilişkilerin bu durumdan olumsuz anlamda etkilendiğini ve bu durumun kıskançlık, tatminsizlik gibi duygulara sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Hatta Muscanell ve arkadaşları tarafından yapılan bir

çalışmada, Facebook kullanımında dikkat edilmesi gereken gizlilik ayarları nedeniyle ilişkilerde çoğu zaman tartışmaların çıktığı, kıskançlık oranlarını artırdığı, bunun da ilişkileri olumsuz etkilediği vurgulanmıştır.

Kullanıcıların ilişkileri bittikten sonra romantik prtnerlerini Facebook üzerinden engelleme oranlarına baktığımızda ise, %49,3'ünün partnerlerini engellemeyi tercih ettiği görülmektedir. Bunun nedeni, bir ilişkide herhangi bir sıkıntı söz konusu olduğunda, bunu yüz yüze konuşmak yerine o kişiyi Facebook listesinden silerek veya engelleyerek tepki vermeyi daha çok tercih etmemizden kaynaklı olabilmektedir.

Sosyal ağların hayatımıza girmesiyle birlikte bir bakıma ilişkilerin ilerleyişi ve bitişi de daha farklı bir hal almıştır. Ayrıca Gershon'un (2010) yapmış olduğu çalışmada da, bir kişiden ayrılmanın en iyi yönteminin yüz yüze değil; daha çok sosyal ağlardan engelleyerek veya silerek gerçekleştiğini ortaya koyulmuştur. Bir kişiyi sosyal ağlarımızdan engellediğimizde veya sildiğimizde, karşı tarafa o kişiyi artık hayatımızda istemediğimizin ve o kişiyi hayatımızdan dışladığımızın sinyalini vermekteyiz. Birçoğuna göre bu yöntem, yüz yüze bir ilişkiyi bitirmekten daha az acı verici bulunmakta ve ayrılık sırasında yaşanan o sancılı süreci daha kolay hale getirmektedir.

Kullanıcıların ilişkileri bittikten sonra romantik partnerlerini engelleme durumlarının Facebook kıskançlığı ile ilişkisi incelenmiş ve ilişki bittikten sonra eski romantik partnerini Facebook'tan engelleyenlerin Facebook kıskançlığı puan ortalaması, ilişki bittikten sonra eski romantik partnerlerini Facebook'tan engellemeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Bu sonuç, Facebook kıskançlığını daha yüksek yaşayan kişilerin Facebook ilişkilerini tamamen bitirmeyi daha çok tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların daha önceki ilişkilerinden dolayı Facebook hesaplarını silme durumları incelendiğinde, sadece %14,7'sinin daha önce Facebook hesabını sildiği gözükmektedir. Facebook hesabını silmenin engellemeye kıyasla daha az tercih edilmesinin sebebi, hesabı silmenin daha zor bir karar olmasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü çoğu kullanıcı, Facebook hesabını silindiğinde Facebook'taki diğerleriyle olan tüm bağlantılarını da yok ettiğini düşünmektedir

(Karaoğlu, 2015). Bir kullanıcı Facebook hesabını sildiğinde diğer hiçbir kullanıcı kişinin profilini artık goremeyecektir. Belki bundan dolayı, Facebook hesabını silmek çok değerli görülmekte ve silenlerin büyük bir çoğunluğu kısa bir süre sonra tekrar hesabını açmaktadır (Karaoğlu, 2015).

Kullanıcıların Facebook hesaplarını silememelerinin bir başka sebebi ise, hemen silememelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bir kullanıcı, Facebook hesabını silmek istediğinde, diğer insanlar o kişinin profilini göremezler; fakat yine de tüm verilerin silinmesi için doksan güne kadar beklenmesi gerekmektedir. Ayrıca, Facebook hesabını silme işlemi sonrası 2 hafta boyunca hesabın hiçbir Şekilde açılmaması gerekmektedir. Aksi takdirde, hesap kapatma işlemi sıfırlanır ve hesap tekrar aktif hale gelir. Fakat hesap pasif hale gelse bile, daha önce yapılan mesajlaşmalar gibi birçok bilgi başka hesaplarda kayıtlı kalmaya devam eder (Facebook, 2018). Bu durum, Facebook'tan ayrılırsanız bile kişisel bilgilerinizin korunacağının asla garantisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada ise, daha çok eski ilişkilerinde yaşadıkları sorunlardan dolayı Facebook hesabını silmeyi tercih eden kişiler incelenmiştir ve sonuçlara göre daha önce ilişkisinden dolayı Facebook hesabını silenlerin Facebook kıskançlığı puan ortalamasının daha önce ilişkiden dolayı Facebook hesabını silmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Ayrıca eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaş olma durumu ile daha önceki ilişkiden dolayı Facebook hesabını silme durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p.0,001$; $p<0,01$). Bu sonuçlara göre, Facebook'u tamamen kapatmayı tercih eden kişilerin daha yoğun bir Facebook kıskançlığı yaşadığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, eski romantik partneri ile Facebook'ta arkadaşlığını devam ettiren kullanıcıların Facebook hesaplarını silmeyi daha az tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu durum, bu kişilerin gerçek hayattaki ilişkileri bitse bile Facebook'taki arkadaşlıklarının bundan etkilenmediğini ve bu durumun Facebook hesabını silmek için bir sebep olmadığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların romantik partneri veya eşiyle Facebook Şifresini paylaşma durumları incelendiğinde, toplamda Şifre paylaşımında bulunan katılımcıların oranının %38,6 olduğu görülmektedir. Bunlardan %31'i karşılıklı olarak Şifre paylaşımında bulunurken, %4,1'i partnerinin Őifresine sahip fakat kendi Şifresini

paylaşmamakta, %3,4'ü ise kendi şifresini partneriyle paylaşmasına rağmen kendisinde partnerinin şifresi bulunmamaktadır.

Şifre paylaşımı ile ilgili çiftlerle karşılıklı yapılan çalışmalarda, bazı Facebook kullanıcılarının ilişkilerinde koruyucu bir metot olarak karşılıklı şifre paylaşımında buldukları ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaya göre, karşılıklı şifre paylaşımında bulunmak ilişkide saklayacak hiçbir şeyin olmadığını kanıtlamanın yanı sıra ilişki için büyük bir güven unsuru oluşturmaktadır (Williams, 2012). Bunun yanı sıra, bazı kullanıcılar Facebook hesaplarının paylaşılmasının güvenilir bir ilişki demek olduğunu belirtirken, bir kısmı da bunun oldukça saçma ve tam bir güvensizlik örneği olduğunu belirtmektedir.

Tüm bu araştırmalar göz önüne alınarak, bu çalışmada da şifre paylaşımı ile Facebook kıskançlığı arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmış ve şifre paylaşımı ile Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,034$; $p<0,05$). Bu farkın hangi durumdan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucunda; romantik partneriyle Facebook şifresini tek taraflı olarak paylaşanların Facebook Kıskançlığı puan ortalaması, romantik partneriyle Facebook şifresini paylaşmayanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,039$; $p<0,05$). Bu durum, tek taraflı şifre paylaşımında bulunanların Facebook kıskançlığı sonucu yaşadıkları güvensizlik duygusu ile açıklanabilir.

Şifre paylaşımı ve mevcut ilişkilerinin durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, bulgulara göre katılımcılar ilişkilerinde şifre paylaşımı ve şifre paylaşımı sonucu oluşabilecek durumlarla ilgili sorun yaşamadıklarını ve bu durumun ilişkilerini olumsuz etkilemediğini belirtmiştir. Buna ek olarak yapılan analizlerde ise daha fazla bilgiye ulaşılmıştır. Örneğin, romantik partnerle Facebook şifresi paylaşma durumu ile Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunulması durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Daha öncesinde yapılan bir başka analizde ise, romantik partner ile Facebook'ta arkadaş olma durumlarıyla Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunulması açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, eski romantik partneri ile Facebook üzerinde arkadaş olanların

şifre paylaşımında daha az buldukları ve şifre paylaşımında bulunanların da Facebook'ta ilişkileriyle ilgili daha fazla paylaşımında buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle, kullanıcıların romantik partnerleri ile şifre paylaşması, kullanıcıların Facebook kullanım davranışlarını da etkilemektedir, fakat yine de bu ilişkiyi olumsuz etkiliyor olarak yorumlanmamalıdır. Bu veriler, diğer çalışmalara bir çıkış noktası sağlayabilmekte ve gelecek çalışmalar için değerli olarak görülebilmektedir.

Bunun yanı sıra, Facebook hesabının romantik partner veya eşle ortak kullanılması ile Facebook kıskançlığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu düşünülmüş; fakat yapılan araştırma sonucunda Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Fakat, Facebook hesabını ortak olarak kullanan katılımcıların oranı sadece %5,6'dır ve bu oran üzerinden böyle bir sonuca varmak çok da sağlıklı gözükmemektedir.

Katılımcılara anketin en sonunda Muise ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilmiş olan "Facebook Kıskançlık Ölçeği" uygulanmıştır. Demirtaş'ın (2016) hazırlamış olduğu Türkçe uyarlama çalışmasında cinsiyete göre farklılaşmaların olduğu ortaya konulmuştur. Birçok çalışmada (McAndrew ve Shah, 2013; Muscanell ve Guadagno, Mead (1977) olduğu gibi, Muise ve arkadaşlarının çalışmasında da kadınların "Facebook Kıskançlık Ölçeği"nden erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat mevcut çalışmada uygulanan "Facebook Kıskançlık Ölçeği"nde, erkek katılımcıların sonuçlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre, erkeklerin kadınlardan daha çok Facebook kıskançlığı gösterdiği söylenebilir. Bu durum, örneklemelerin farklı ülkelere olması, mevcut kültürel yaşamın, ilişkilerin ve toplumsal cinsiyet rollerinin farklı olmaları ve farklı algılanmaları durumuyla açıklanabilir (Buunk ve diğ., 1996).

Demirtaş'ın (2016) bulguları, farklı sektörlerde çalışan ve daha büyük örneklemli bir araştırma grubu ile cinsel ve duygusal kıskançlık tetikleyicileri de hesaba katılarak yeni araştırmalarla tartışılıp geliştirilebilir. Ayrıca Demirtaş'ın (2016) da belirttiği gibi, özellikle evrimsel yaklaşım çerçevesinde yapılan çalışmalarda, cinsiyetler arası kıskançlık düzeyi açısından belirgin bir farklılığının olmadığı; kadınların duygusal, erkeklerinse cinsel aldatılma

durumu (veya kuşkusu) söz konusu olduğunda daha yüksek kıskançlık yaşadıkları savunulmuştur (Buunk ve diğ., 1996). Aynı durumun Facebook kıskançlığı için de geçerli olduğu yönünde bulgulara rastlanmıştır (Hudson ve diğ., 2015). Önceki çalışmalarla yapılan karşılaştırma bir kenara bırakıldığında hipotezleri incelemek, yorumlamak ve bunu Türkiye örneklemini üzerinden gerçekleştirmek bu bakımdan önem kazanmaktadır.

Bütün bu durumlara ek olarak, katılımcıların medeni durumları ve eğitim durumlarına göre kıskançlık değerlerinin anlamlı şekilde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu çalışmanın genellenebilirliği açısından sınırlılıkları vardır. Bundan dolayı sonraki çalışmalarda mevcut örneklemin dışında daha farklı yaş grupları ve meslek gruplarını içeren daha büyük bir örneklem ile çalışmalar yapılabilir.

Daha önceden de yapılan araştırmalar dikkate alınarak, Facebook kıskançlığı ile yaş arasında anlamlı bir ilişkinin olabileceği düşünülmüştür. Örneğin, Demirtaş'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada Facebook kıskançlığı puanları ile yaş ve çeşitli ilişkisel değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmış ve yalnız yaşla ters yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre, yaş ilerledikçe Facebook kıskançlığının puanı düşmektedir. Bunun gibi yapılan birçok çalışma da, bu sonucu desteklemiş ve bu durumu, olgunlaşmayla ve aynı zamanda yaşla birlikte artan ilişki deneyimi ile açıklamaktadır (Mathes, 1992; akt: Demirtaş, 2016).

Buna bağlı olarak yapılan analizler sonucu, bu çalışmada Facebook kıskançlığı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu durum, yüksek olasılıkla katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (% 91,3) 18-34 yaş grubu aralığında olmasından kaynaklanıyor olabilir. Katılımcıların sadece %8,7'si 35 yaş üzerinde olması ve asıl büyük örneklem kitlesinin (18-34) teknolojinin var olduğu bir dönemde büyüyen gelişimlerinin büyük bir kısmında Facebook ile yaşamalarından kaynaklı olarak sonuçlar etkilenmiş olabilir. Yaş ile Facebook kıskançlığı arasındaki ilişkiyi öğrenme merakıyla yapılan bu çalışmada katılımcılara ait diğer özellikler de sorgulanmıştır. Fakat cinsiyet haricinde, katılımcıların medeni durumları ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Yapılan araştırmalar sonucu, artan teknolojik gelişmeler ve teknolojik iletişim yollarının yüz yüze görüşme yöntemleriyle entegrasyonu sonucu Facebook kullanımının da arttığı, buna bağlı olarak ilişkilerin ve ilişki süreçlerinin de değişime uğradığı daha önce belirtilmişti. Bu bağlamda, romantik ilişkiler ve yaşantılar düşünüldüğünde, daha önce kurulmuş olan “Facebook kullanımı ile kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi yapılan analizler sonucu detaylı olarak ele alınmıştır. Bu durum Facebook’taki arkadaş sayıları, Facebook’ta ortalama geçirilen süre ve ikinci bir Facebook hesabı kullanımı gibi bir durumu ve iki davranışı temsil eden üç ana madde ile incelenmiştir. Bu üç maddenin de ayrı ayrı Facebook kıskançlık değerleriyle ilişkisi irdelenmiştir.

Öncelikli olarak, Facebook’ta sahip olunan arkadaş sayısının Facebook kıskançlığı ile anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığına bakılmıştır. Daha önce yapılan çalışmalar, daha çok romantik partnerlerin sosyal paylaşım ağlarındaki ortak arkadaş sayısını incelemişlerdir. Bu araştırmalara göre, ortak arkadaş sayısının daha fazla olduğu ilişkilerde çiftlerin birbirlerine daha fazla bağladığını ve ilişkilerindeki istikrarın daha fazla olduğu ortaya koyulmuştur (Agnew, Loving ve Drigotas, 2001). Ayrıca, ilişkinin ilerleyen süreçlerinde çiftler birbirleriyle daha fazla zaman geçirmeyi tercih ettiklerinden sosyal ağlarında geçirdikleri süre de azalmaktadır (Can, 2009). Bu araştırmaların yanı sıra, Muise ve arkadaşları (2009) ise, Facebook’ta geçirilen zaman ve sosyal medya kıskançlığıyla ilgili duygu ve davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, Muise ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışma sonucunda, Facebook’ta harcanan zamanın kıskançlığı arttırıp arttırmadığı, bireylerin onları kıskanç kılan bilgiler bulup bulmadıkları veya daha fazla bilgi edinmek için daha fazla zaman harcadıkları saptanamamıştır.

Araştırmada sunulan niteliksel veriler, her iki seçeneğin de iç içe geçtiği fikrini desteklemiştir. Sonuç olarak, Facebook kullanan romantik partnerlerin birbirleri hakkında bilgi edinmek için daha çok Facebook gibi sosyal paylaşım ağlarından faydalandıkları bir gerçektir. Çünkü, bu ağlardan istenilen bilgilere ulaşmak hem daha kolay hem de sosyal açıdan daha etik bulunmaktadır. Çiftlerin birbirleriyle ilgili derin araştırmalar yapmak için Facebook karşısında daha fazla zaman geçirmeleri ise bireylerde daha fazla merak ve bunun sonucunda kıskançlığa yol açabilmektedir. Bir başka deyişle, Facebook bir bireyin partneri

hakkında potansiyel olarak kıskançlığa sebep olabilecek bir bilgiyi ortaya çıkarmasına yardımcı olabilmekte; bu da artan kıskançlığın, partnerinin Facebook sayfasının gözetlemesine yol açtığı bir geri bildirim döngüsü yaratmaktadır.

Yapılan araştırmalar neticesinde, Facebook'ta sahip olunan arkadaş sayısının Facebook kıskançlığı ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Fakat, yapılan araştırma sonucu, Facebook'ta sahip olunan arkadaş sayısının Facebook kıskançlık değerleriyle ilişkilendirilemeyeceği ortaya çıkmıştır. Facebook'ta arkadaş olma durumu ve arkadaşların sayısının doğrudan Facebook kıskançlık değerleriyle bağlı olmaması birçok şekilde açıklanabilir. Bunlar arkadaş ekleme ya da arkadaşlık isteği alma gibi eylemlerin çoğunlukla yüz yüze kurulan ilişkilerle temellendirilmiş olabilmesinden kaynaklanabilir. Buna ek olarak, Facebook kullanımını doğrudan temsil eden Facebook'ta geçirilen sürenin Facebook kıskançlığıyla ilişkilendirilmesi kişilerin genel zamanlarını nasıl değerlendirdiğini açıklayarak ya da kişilerin bu eylemleri gerçekleştirme amaçlarını açıklayarak anlamlandırılabilir. Bunun yanı sıra, yapılan araştırmalarda ilişkinin ilerleyen süreçlerinde çiftler birbirleriyle daha fazla zaman geçirmeyi tercih ettiklerinden dolayı sosyal ağlarında daha az zaman geçirmeye başladıkları belirtilmiştir (Can, 2009). Bu araştırmada da, katılımcıların Facebook'ta geçirdikleri zaman ile ilişki durumu arasındaki ilişki incelenmiş ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, ilişkisi varken 2 saatten fazla Facebook'ta zaman geçirenlerin oranı %19,4 iken ilişkisi yokken 2 saatten fazla Facebook'ta zaman geçirenlerin oranı %26,3 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ilişkisi olan kişilerin Facebook'ta daha az zaman geçirdiklerini desteklemektedir.

Facebook kıskançlığının Facebook kullanımı ile ilişkisinin incelendiği bölümde, Facebook'ta ortalama geçirilen süre ile Facebook kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,019$; $p<0,05$). Bu sonuca göre, Facebook'ta ortalama 1 saatten az vakit geçiren kullanıcıların Facebook kıskançlık puanları ortalama 1-2 saat vakit geçirelere göre göre anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Fakat diğer süreler ile Facebook kıskançlığı puan ortalaması açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum, Facebook'ta daha fazla vakit geçiren kullanıcıların daha fazla gözetleme

davranışında bulunduğu bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu sonucu, Facebook'ta daha fazla zaman geçirmeyle birlikte ulaşılan bilginin yoğunluğuna bağlı olarak kıskançlığın da artış gösterdiği şeklinde açıklamak mümkündür. Çünkü, daha önce de belirtildiği üzere, Facebook üzerinde bir arkadaşlık teklifini kabul etmek, bir paylaşımı beğenmek, ilişki durumunu değiştirmek gibi eylemler çiftlerin ilişkilerinde kıskançlık yaşamaları için başlı başına birer sebep olarak gösterilebilmektedir (Williams, 2012).

Facebook kıskançlığı puan ortalamalarının romantik ilişkiler üzerindeki etkisi incelendiğinde, birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünmeyenlerin Facebook kıskançlığı puan ortalaması, Facebook'un ilişkilerin bitmesinde rol oynadığını düşünenlerden ($p:0,001$) ve emin olmayanlardan ($p:0,001$) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ($p<0,01$). Yine aynı şekilde, Facebook'un ilişkide soruna yol açtığını düşünenlerin Facebook Kıskançlığı puan ortalamaları düşünmeyen ve emin olmayanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, kıskançlığın ilişkide olumsuz sonuçlar doğurduğunu iddia eden literatürdeki çoğu araştırma ile paralellik göstermektedir. Çünkü, kıskançlık çiftlerde ilişki ve partnerleri hakkında olumsuz düşüncelerin oluşmasına neden olmakta, bu olumsuz düşünceler de ilişkide kaygıya sebep olabilmektedir. Bu durum ise, çiftleri birbirlerine daha az güven duymasına ve buna bağlı olarak ilişkideki tatminlerinin de azalmasına sebep olmaktadır (Elphinston ve Noller, 2011; Marshall ve diğ., 2012).

Araştırmanın önemli değişkenlerinden biri olan ilişki süresinin Facebook kıskançlığı ve "sessizce takip etme" (lurking) eylemi ile anlamlı bir ilişkisi olduğu düşünülmüştür. Bu konuyla ilgili daha önceki çalışmalar incelendiğinde, Buunk (1980) romantik ilişkinin süresi ile kıskançlık arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu durumu da, bireylerin yaşları ilerledikçe daha az kıskanç olmaya başlamalarına ya da ilişkinin süresi arttıkça çiftlerin birbirlerini daha az çekici bulmaya başlamalarına bağlamaktadır (Demirtaş, 2004). Bunun yanı sıra, ilişki süresinin artmasıyla beraber, bireylerin ilişki içinde kendine ve romantik partnerine olan güveninin artması ve karşılığında çıkan sorunlara karşı ilişkilerini devam ettirebileceklerine olan inancın

güçlenmesi de kıskançlık seviyesinin azalmasında önemli bir etken olarak görülmektedir.

Demirtaş'ın kıskançlık ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, ilişkinin süresiyle beraber bireylerin ilişkiye yaptıkları yatırımın da büyük oranda arttığını, bu yatırımın artmasına bağlı olarak da kıskançlıkta da artış görüldüğü belirtilmektedir (Bringle ve Buunk, 1985; White, 1981d; akt: Demirtaş, 2004). Yine aynı şekilde, Aune ve Comstock (1991) yapmış oldukları çalışmada, ilişkinin süresiyle kıskançlık arasında olumlu bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Meloy (1998) ise, “sessizce takip etme” üzerine yapmış olduğu çalışmada farklı ilişki sürelerine göre “sessizce takip etme” eyleminin de anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Diğer yandan, Davis ve Frieze'nin (2001) bulguları da bu düşüncüyü desteklemiştir. Bu çalışmalara göre, ilişki ilerledikçe sessizce takip etme eyleminde azalma görülmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmalar referans alınarak ilişki süresinin Facebook kıskançlığı ve “sessizce takip etme” eylemi ile anlamlı bir ilişkisi olduğu düşünülmüştür. Fakat yapılan araştırma sonucunda, “sessizce takip etme” eylemi ile ilişki süresi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, ilişki süresi ile ne romantik partnerini “sessizce takip etme” eylemi arasında, ne romantik partnerinin bu eylemi ona karşı yaptığını düşünmesi arasında, ne de eski romantik partnerinin Facebook hesabını “sessizce takip etmesi” arasında herhangi bir ilişki kurulamamıştır.

Yapılan araştırma sonucu, ilişki süresi dağılımları arasında Facebook kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p:0,049$; $p<0,05$). Bu farklılığın hangi süreden kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan Tukey HSD testi yapılmış olup, sonucunda ilişki süresi 1-3 yıl arasında olanların Facebook kıskançlığı puan ortalamasının ilişki süresi 1 yıldan az olanlardan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur ($p:0,048$; $p<0,05$). Bunun yanı sıra, diğer ilişki süresi dağılımları arasında Facebook kıskançlığı puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu sonuç, daha önceki araştırmalardaki bulgular ile çelişmekle beraber, araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun (%69,6) beş yıl veya daha uzun süreli ilişkilerinin olmayışından kaynaklı olarak da net bir sonuç vermiyor olabilir. Örneklem grubunun sadece %30,4'ünün ilişkileri üç yıl

veya daha uzun süredir devam etmektedir. Bu durum ise, yüksek ihtimalle Facebook kullanım amaçlarını ve sürelerini etkileyecek bir değişkendir.

Buunk (1980), yapmış olduğu çalışmada, bekar kadınların evli kadınlara kıyasla daha fazla kıskançlık belirtileri gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bunun nedenini ise, evli olmayan kadınların partnerlerine daha az güveniyor olmalarına ve evliliğin kadınlar için bir güven teşkil ediyor olduğuna bağlamaktadır. Fakat, bu araştırmada medeni durumlara göre Facebook kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Fakat, örneklem grubunda evli olan kişilerin sadece %2,4'lük bir kesimi kapsamasından dolayı net bir sonuca varmak mümkün görünmemektedir.

Daha önce yapılan araştırmaların büyük bir kısmı, Facebook'ta "sessizce takip etme" (lurking) davranışının kıskançlığı tetiklediğini ve bunun da ilişkide ciddi sorunlara yol açtığını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan bakıldığında ise, kıskançlığın kişideki güvensizlik, endişe ve korku duygularını besleme eğilimiyle birlikte, bireyleri romantik partnerlerini gözetlemeye teşvik ettiği bilinen bir gerçektir. Çünkü, günümüzde bireylerin kıskançlık ve güvensizlik duygularına cevap bulabildikleri en ideal yer sosyal paylaşım ağlarıdır. Facebook ise, hem en fazla kullanıcı sayısına sahip olmasıyla hem de sosyal ağların öncüsü olmasıyla bu cevaplara rahatlıkla ulaşabilecekleri yerlerin en başında gelmektedir. Burada kilit soru şudur: bireylerin tehlikeleri doğrulamak için Facebook'ta sessizce takip etmelerinin sebebi güvensiz ve kıskanç olmaları mıdır, yoksa Facebook'ta buldukları sıradan takip etme eylemleri onları güvensiz ve kıskanç mı yapmaktadır? Yapılan çalışmalar, her iki tarafın da doğru orantılı olarak birbirini etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır.

Birçok çalışma, Facebook'ta başka bir kullanıcıyı "sessizce takip etme" (lurking) davranışını duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlıkla (Facebook "stalk"u) bağdaştırmıştır (Lindner, 2012). Daha önce de bahsedildiği gibi, duygusal kıskançlık, kendini çoğu zaman güvensizlikle göstermekte ve içerisinde partnerini sürekli gözetleyip sorgulamayı barındırmaktadır (Pfeiffer ve Wong, 1989). Bilişsel kıskançlık ise, genel olarak bir kişinin ilişkisinde olabilecek bir tehdidin farkına varıp kendisine ve ilişkisine gelecek zararları hesapladığı bir durum olarak görülen sadakatsizlik şüphesini barındırmaktadır

(Knobloch, Solomon ve Cruz, 2001; Pfeiffer ve Wong, 1989). Başka bir deyişle, ilişkide tehdit unsuru olarak görülen bir rakibin ortaya çıkması sonucu yaşanan kıskançlık durumudur. Andrejeviç'e (2005) göre ise, bireyin eşinin güvenilmez olduğundan şüphelendiği veya algılanan bir risk olduğunda gözetleme ortaya çıkar. Davranışsal kıskançlık ise, daha çok ilişkide tehdit unsuru olarak görülen durumları doğrulayacak, güvensizliği besleyecek bilgilere ulaşmak için partnerini "stalklamayı" ifade etmektedir (Lindner, 2012).

Araştırmanın sonuçları, literatürdeki araştırmalarla paralellik göstermektedir. Romantik partnerlerinin veya eşinin Facebook profilini gözetleyenlerin Facebook kıskançlığı puan ortalaması, gözetlemeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Yine benzer şekilde, romantik partnerlerinin veya eşinin Facebook profilini gözetlediğini düşünenlerin Facebook kıskançlığı puan ortalaması, düşünmeyenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,001$; $p<0,01$). Bu durum, yüz yüze bir iletişim olmadan, Facebook gibi sosyal ağlar üzerinden yanlış yorumlanabilecek çok sayıda bilgiye ulaşılabilmesinin kıskançlığa yol açtığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, her ne kadar yoğunluklu olarak Facebook'un ilişkiler üzerinde olumsuz etkilerine odaklanmış olsa da, Facebook kullanımının ilişkiler üzerinde olumlu etkilerinin de olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Örneğin, yapılan çalışmalarda, yaşanan bir romantik ilişkiyi Facebook üzerinden (durum güncellemesi, ilişki durumu, profil fotoğrafı, fotoğraf ve video paylaşımı vb.) duyurmak, ilişkideki tatmin artışı ile yüksek derecede ilişkilendirilmiştir. Bu durum, PDA (public display of affection) kavramında bahsedildiği gibi sosyal ağlar üzerinden sevgi gösterisinde bulunmanın ilişkiye destek sağladığını bize göstermektedir. Çiftlerin ilişkilerini Facebook'un oldukça şeffaf olan ortamında yaşadıkları gerçeği, sürekliliği arttırmakta ve aynı zamanda ilişkileri yabancılara ve arkadaşlara bildirmektedir. Başka bir deyişle, Facebook, romantik ilişkiyi diğerleriyle pekiştirmede büyük rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalar da, Facebook'ta yer alan kullanıcıların verdikleri tepkilerin çiftlerin bağlılıklarını sağlamlaştırdığını ortaya koymaktadır (Felmlee, 2001).

Genellikle Facebook'ta ilişki durumunu değiştirmekle başlayan, toplumun haberdar olması ve onaylanması süreci söz konusu birlikteliği

somutlaştırmaktadır ve ilişki tatmininde olumlu bir etki yarattığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, yapılan çalışmalar (Cozby, 1972) Facebook profillerindeki karşılıklılığın ilişki tatminindeki artışla sıkı bir bağlantısı olduğu yönündedir. Bu durumun görülme sebebinin Facebook profillerindeki karşılıklılığın bir noktaya kadar ilişkinin internet dışındaki boyutuna bir dereceye kadar yansımakta olması muhtemeldir. Karşılıklılık ve ilişki tatmini çevrimdışı ortamda olumlu bir şekilde ilişkilendiği takdirde, çevrimiçi ortamda da ilişkili olması anlamlı görülmektedir. Bu çalışmada, karşılıklı ilişki durumu paylaşımında bulunma veya karşılıklı yaşadıkları ilişkiyle ilgili paylaşımlarda bulunma durumlarını incelenmediğinden dolayı, bu durumun ilişkiyi ne yönde etkileyebileceği üzerine bir fikir yürütülememektedir.

Bu çalışma, her ne kadar Facebook'un ilişki tatmini ile ilişkisini incelememiş olsa da, ilişkilerin Facebook üzerinden diğer kullanıcılara açılmasının kıskançlık ile ilişkisini incelemeyi amaçlanmıştır. Fakat ilişkilerin Facebook üzerinden duyurulmasının kıskançlık ile ilişkisinin incelendiği bölümde, ilişki durumunun Facebook sayfasında yer alma durumlarına göre Facebook kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Yine benzer şekilde, Facebook'ta ilişki ile ilgili paylaşımlarda bulunma durumları arasında Facebook kıskançlığı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Bunun yanı sıra, araştırmanın sonucuna göre, Facebook durumunun değiştirilmesi sonucu romantik partner veya eşle sorun yaşayanların Facebook kıskançlığı puan ortalaması, sorun yaşamayanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p:0,001$; $p<0,01$). Araştırmada her ne kadar Facebook durumunu değiştirmenin ilişkiyi olumsuz yönde etkilediğini düşününlerin sayısı daha az olsa da (%18,3), bu durumun kıskançlıkla ilişkili olduğu açıktır.

Son olarak, araştırmaya katılan örneklem grubunun büyük bir kısmı her ne kadar romantik ilişkilerini sürdürmede Facebook'un önemli olmadığını belirtmiş olsa da (katılımcıların %34,2 Facebook'u ilişkilerin bitmesinde rol oynamadığını, %59,7'si ise Facebook'un ilişkilerde soruna yol açmadığını belirtmiştir) katılımcıların Facebook'u çoğu zaman günlük süreçte bir araç veya kaynak olarak kullandıkları ve romantik ilişkilerinde Facebook'un önemli bir etkisi olduğu bu çalışma sürecinde açığa çıkmıştır. İlişki düzenlerinde

Facebook'un fazla etkisi bulunmadığını iddia etmelerine rağmen, özellikle de bireylerin Facebook kullanımına ayırdıkları vakit göz önünde bulundurulduğunda, Facebook'un romantik ilişkileri üzerinde hiçbir etkisi olmaması olası değildir. İlişkilerinin ortamdaki doğrudan etkilendiğine inanmasalar bile, bu araştırma Facebook kullanımıyla ilgili çıkarımların kullanıcıların tahmin edebileceklerinden daha kayda değer olduğunu ortaya koymaktadır. Bireylerin Facebook'u romantik ilişkileri için önemli bir etken olarak görmemeleri, çevrimiçi ortamla çevrimdışı ortam arasında kopukluk yaratmaktadır. Özellikle güvensiz ve kıskanç bireyler bir yandan Facebook'un önemini göz ardı edip diğer yandan Facebook'u tehditleri doğrulamak için araç olarak kullandıkça, bu araştırmada varlığı ortaya çıkan bu kopukluk internet ortamı dışında yankı bulabilmektedir (Lindner, 2012).

5.2 Sonuç ve Tartışma

Sosyal paylaşım ağları, bir iletişim alanı olmanın ötesinde, toplumsal bir mekân olarak da işlev görmektedir. Bu yeni toplumsal mekân, özel ve kamusal alanların kesiştiği, yaşanan ilişkilerin kamusal olduğu yeni bir iletişim alanıdır ve beraberinde yeni bir kültür doğurmuştur.

Sosyal paylaşım ağlarının hayatımıza girmesiyle birlikte, sevgi, aşk, romantizm, kıskançlık, bağlılık ve güven gibi bireylerin özel alanlarının birer parçası olarak kabul edilen kavramlar da yeni boyutlar kazanmıştır. Çünkü günümüzde sosyal paylaşım ağları, ilişkinin her aşamasını etkileyen, ona yön veren ve ilişki sürecinde belirli işlevleri olan önemli bir faktör haline gelmiştir. Sosyal paylaşım ağlarının insan ilişkilerinde bu derece önemli bir rol haline gelmesi ise beraberinde sevgi ve romantik ilişkilerin yaşanma şeklini, ilerleyişini ve bitişini de değiştirmiştir. Günümüzde ilişkiler artık sosyal ağlarda başlayıp sosyal ağlar ile bitmekte veya çevrimdışı hayatta başlayıp yine sosyal ağlarda bitmektedir. Örneğin, Facebook profilinde ilişki durumunu belirtmek, romantik bir ilişkinin sonu veya başlangıcının işareti olarak düşünülebilir. Aynı şekilde, Facebook üzerinden birisini engellemek, o kişiyi artık hayatımızda istemediğimiz anlamına gelebilmektedir. Çünkü, Facebook'ta bir kişiyi arkadaş listesine eklemek, o kişiyi özel alana dahil etmek ile aynı anlama gelmektedir.

Sosyal paylaşım ağıları, geleneksel yaşam tarzlarından ve iletişim alışkanlıklarından uzaklaşıp kullanıcılarına yeni bir yaşam tarzı kurgulamaktadır. Bu sanal ağlarda, her ne kadar geleneksel yaşam tarzlarından birçoğu kullanılsa da geleneksel dünyada ifade ettiği anlamlardan çok başka anlamlara da işaret edebilmektedir. Örneğin, sosyal ağlarda “görölmek” veya “görünür olmak” denetleniyor olmakla değil; “var olmak” ile eşdeğerdir. Bir başka deyişle, sosyal paylaşım ağlarında “var olmak” için bir miktar gözetlenmeyi de göze almak gerekmektedir. Çünkü bu sanal dünyada, görölmeyen, göz önünde olmayan şey, yok hükmündedir. Bu görünürlük, yalnızca kullanıcının kendisinin değil; gittiği yerlerin, yediği yemeklerin, aldığı eşyaların veya okuduğu kitapların sosyal medyada paylaşılmasıyla da ortaya çıkabilmektedir.

Her an her şeyin kayıt altına alındığı ve paylaşılabilirdiği bu sosyal ağlarda, neyin mahrem neyin kamusal olduğu da belirsizlik kazanmaktadır. Çünkü, bizim için eskiden özel konumda olan “mahrem” ilişkilerimizi yaşama biçimlerimiz de dönüşüme uğramaktadır. Sosyal paylaşım ağlarıyla beraber özel ve kamusal alan ayrımı iyice ortadan kalkmış ve birbirinin içine geçmiştir. Eskiden “mahrem” olarak görölen özel hayatlar, bugün sosyal paylaşım ağlarında sergilenerek kamuya açılmaktadır. Burada ilgi çeken nokta ise, sosyal paylaşım ağlarının mahremiyetin tanımını değiştirerek kişinin kendini sosyal ağlarda sergilemesini sosyal ağlara katılımın gerekli bir parçası olarak göstermesidir. Bu durum ise hem kullanıcıların kendilerini sergilemelerini normalleştirmek de hem de gözetlemeyi ve gözetlenmeyi meşrulaştırmaktadır.

“Gözetleme” (surveillance) veya bir kişiyi “sessizce takip etme” (lurking), elbette ki yeni bir kavram değildir. İnsanlar doğaları gereği meraklı varlıklardır ve sadece hayatta kalmak için değil, sosyal ihtiyaçlarını tahmin etmek için de çevresini sürekli olarak gözetlemektedir. Gözetleme ayrıca toplumun norm, değer ve geleneklerine uygun birer üye olmamızı sağlayacak temel bilgileri de edinmemize yardımcı olduğundan dolayı sosyalleşmenin bütünleyici bir ögesi olduğunu söylemek de mümkündür. Sosyal paylaşım ağlarının yoğun olarak kullanılmasıyla beraber, gözetleme kendisine yeni bir mekân bulmuştur. Sosyal paylaşım ağları üzerinden yapılan gözetleme, geleneksel gözetleme davranışına göre “daha kabul edilebilir” ve “masum” bir durumdur. Çünkü sosyal paylaşım

siteleri, kullanıcıya güven ihlali yapmadan istediği kişiyi izlemenin pratik bir yolunu sunar. Ayrıca, sosyal ağlardaki gözetleme, geleneksel gözetleme davranışının aksine, “kasıtlı” bir davranış değildir. Sosyal medya arkadaşlarının faaliyetleri, otomatik olarak kullanıcıların haber akışına gelir.

Sosyal paylaşım ağlarının kendi içerisinde bir “mahalle kültürü” yarattığını söyleyebiliriz. Bir zamanlar yüzyüze yapılan dedikodu ve gözetlemenin yerini şimdi sosyal ağlardaki dedikodu ve gözetleme almıştır. Zamanında toplumsal yapıyı ayakta tutmak için mahallelilerin birbirlerini gözetmesi gibi, sosyal paylaşım ağlarında da kullanıcılar sürekli olarak birbirlerini gözetlemektedir. Her iki gözetlemede de mahrem alan kamusal alanın içerisine dahil edilmektedir. Diğer yandan, mahalle kültüründe mahallelilerin birbirini gözetmesi, toplum kültürünün ve insan ilişkilerinin bir parçası ve yapıştırıcısı olarak görülmekteydi. Sosyal paylaşım ağlarındaki gözetleme de buna aracılık etmekte ve bir bakıma mahallelinin “göz”ünün yerini almaktadır. Yine aynı şekilde, tıpkı mahalle kültüründe olduğu gibi sosyal ağların da kullanıcılarına bazı normlar sağladığını söylemek mümkündür. Evli veya ilişkisi olan çiftler, diğer kullanıcılara sosyal ağlar üzerinden nasıl davranmaları veya hissetmeleri gerektiğiyle ilgili belirli normlar sağlarlar. Bu ağlardan elde edilen bilgiler, diğer çiftler için bir bakıma ilişkilerini karşılaştırmada birer referans noktası oluşturur. Çiftler, bu şekilde partneriyle olan ilişkisini değerlendirebilir veya ilişkilerinden beklentilerini irdeleyebilirler.

Sosyal paylaşım ağları, kullanıcılarına özel hayatlarını dijital ortamda yeniden kurabilme imkânı vermektedir. Böylece, kullanıcılar kendileriyle ilgili ne kadar bilgi paylaşıp paylaşmayacaklarına karar verebilmekte ve bir tür “kimlik stratejisi” belirleyebilmektedir. Yüz yüze iletişimde kendini açıkça ifade edemeyen kişiler, sanal ortamda beden sınırları içinde kesintiye uğramadan düşüncelerini ve duygularını kolaylıkla ifade edebilmektedir. Yine aynı şekilde, sosyal ağlarda ilişkilerini devam ettirmeye çalışan çiftler, karşılıklı olarak “ilişki stratejileri” geliştirirler.

Sosyal ağlarda romantik ilişki, aşk ve romantik partner söylemi de değişmektedir. Romantik partnerlerin ilişkileri, gerçek dünyadan sanal dünyaya göç eder ve bu sanal dünyada belirli bir “aşk sahnesi” oynanır. Burada yaşanan romantik ilişki, başkaları tarafından da izlenecek, onaylanacak veya

onaylanmayacak bir “performans” haline gelir. Burada çiftler birbirleri için dolaylı/dolaysız veya alegorik mesajlar paylaşırlar, bu ağlar üzerinden romantik ilişkilerini devam ettirebilmek için yeni bağlanma veya kaçış stratejileri belirlerler. Bu stratejiler, romantik partnerinin çevrimiçi olmasını bekleme, son görülmesini kontrol etme, romantik partnerinin mesajına geç cevap verme veya cevap vermeme, ilk mesajı karşıdan bekleme, birbirlerini sosyal medya şifrelerini paylaşmaya zorlama, romantik partnerini sosyal medyada görmezden gelme, romantik ilişkilerini sosyal ağlar üzerinde sergileme (aşk performansı), gündelik olarak romantik partnerini sosyal ağlardan “sessizce takip etme” (lurking), romantik partnerinin paylaşımlarına müdahil olma, yeni romantik partner arayışına girme, romantik partneri ile ilgili dolaylı paylaşımlarda bulunma gibi birbirinden farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu stratejiler, elbette ki kişinin yaşamış olduğu ilişkinin durumuna olarak ve partnerlerin ilişkiyi nasıl algıladıklarına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Fakat, sosyal paylaşım ağlarının romantik ilişkilerin yaşanma şeklini değiştirdiği ve çiftlerin yeni “ilişki stratejileri” geliştirdikleri bir gerçektir.

Yine aynı şekilde, bundan yaklaşık on beş yıl önce, insanlar romantik partnerleriyle ilgili herhangi bir kıskançlık veya güvensizlik yaşadıklarında yüz yüze bir iletişimde yer almak zorundaydı. Ancak, sosyal paylaşım ağlarının hayatımıza girmesiyle beraber kıskançlık ve güvensizlik duygularının yaşanma şekli de değişmeye başlamıştır. Örneğin, bir ilişkide herhangi bir sıkıntı söz konusu olduğunda, bunu yüz yüze konuşmak yerine, o kişiyi Facebook listesinden silerek/engelleyerek, sosyal paylaşım ağları üzerinden o durumla ilgili alegorik mesajlar göndererek veya romantik partnerin mesajlarına cevap vermeyerek tepki vermeyi daha çok tercih etmekteyiz. Birçoğuna göre bu yöntem, yüz yüze tartışmaktan daha az acı verici bulunmakta ve o sancılı süreci daha kolay hale getirmektedir. Bunun dışında, günümüzde bireylerin kıskançlık ve güvensizlik duygularına cevap bulabildikleri en ideal yer sosyal paylaşım ağları olmuştur. Artık insanlar birbirleriyle e-posta ve anlık mesajlaşma yoluyla kolayca iletişim kurabilmekte ve duygularını bu kanallar aracılığı ile kolaylıkla ifade edebilmektedirler. Diğer yandan, sosyal paylaşım ağları kullanıcılarına fiziksel dünyanın sınırlılıklarının çok daha ötesinde bir dünya yaratmakta ve zaman, mekân, hız gibi sınırları ortadan kaldırmaktadır. Bu sanal dünya,

çiftlerin her an, her yerde birbirleriyle iletişime geçebilmelerine olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar adeta, hareketli birer “mobil kimliğe” bürünmüştür. Romantik ilişkilerin bu derece mobil hale gelmesi ise çiftlerin romantik partnerini cepte taşımalarına benzemektedir. Bu durum ise, çiftlerin yeni bağlanma ve kaçış stratejileri geliştirmelerine neden olur.

Sosyal paylaşım ağları, kullanıcılarına sınırsız ilişki seçenekleri sunar ve burada yüz yüze iletişim olmadan yanlış yorumlanabilecek çok fazla bilgi bulunmaktadır. Sosyal ağlarda, potansiyel partner olarak görülebilecek birinin arkadaş olarak eklenmesi, birinin paylaşımını beğenmek, romantik partnerinin mesajına geç cevap vermek veya geç saatte sosyal medyada aktif olmak gibi örnekler çiftlerin ilişkilerinde kıskançlık ve güvensizlik yaşamaları için başlı başına birer sebep olarak gösterilebilmektedir. Burada kilit soru şudur: bireylerin tehlikeleri doğrulamak için Facebook’ta “sessizce takip etme”lerinin (lurking) sebebi güvensiz ve kıskanç olmaları mıdır, yoksa Facebook’ta buldukları sıradan takip etme eylemleri onları güvensiz ve kıskanç mı yapmaktadır? Yapılan çalışmalar, her iki tarafın da doğru orantılı olarak birbirini etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır.

Son olarak, Facebook’un romantik ilişkiler üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmak için birçok sebep olmasına rağmen, bu çalışmanın Facebook veya genel olarak sosyal paylaşım ağları için suçlama niteliği taşımadığını belirtmekte fayda vardır. Tam tersine bu çalışma, teknolojik yeniliklerin, sıradan ve hatta daha önemli olarak en yakın ilişkilerimizi temelden değiştirmesinin yollarını keşfetmeyi amaçlamakta ve insanların sosyal ağ sitelerini neden, nasıl kullandıklarını, son olarak da bu kullanımın olası sonuçlarına dikkat çekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Facebook romantik ilişkileri hem olumlu hem olumsuz etkileyebilme olasılığına sahiptir. Burada önemli olansa, bireylerin Facebook’u veya diğer sosyal paylaşım ağlarını ilişkilerine dahil etmeyi ne kadar tercih ettiklerini doğru değerlendirebilmektir. Facebook’un yarattığı bu sahne, ilişkilerini Facebook aracılığıyla sergileyen ve hatta sergilemeyen bireylerin her biri için önemlidir. Çünkü, bizler artık hayatlarımızı çevrimiçi dünyada halka açık olarak yaşamaktayız.

5.3 Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın sonuçları dikkate alınarak araştırma sonuçlarına dayalı öneriler ve araştırmacılara yönelik öneriler sıralanmıştır.

5.3.1 Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

Çalışmanın sonuçları yorumlandığında, hem içerik hem de yöntem olarak güçlü ve zayıf yönlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmanın en güçlü yönlerinden biri olarak verilerin kapsamlı olması ve sonuçların çok yönlü incelenebiliyor olması görülebilir. Oldukça kapsamlı olan ve birçok konuda fikir üretilmesine olanak sağlayabilecek olan bu çalışma, gelecekteki birçok çalışma için kaynaklık edebilir. Bu çalışma, aynı zamanda geçerliliği ve güvenilirliği yüksek bir anket kullanarak ulaşılan verilerle çalışmanın doğruluğunu yüksek tutmuştur. Bu durum, çalışmanın anlamlı bir şekilde gerçekleştiğinin bilinmesini sağlamıştır.

Ayrıca, son yıllarda yakın ilişkilerle ilgili yapılan çalışmaların büyük ilgi gördüğü göz önüne alındığında bu çalışmanın güncel ve önemli bir konuyu araştırdığı ve gelecek çalışmalara öncü olabileceği söylenebilir. Daha önce belirtildiği gibi, çıkış noktası olabilecek seviyede fazla veriye sahip bu çalışma güncelliği sebebiyle dikkat çekicidir.

Türkiye’de Facebook’un romantik ilişkiler üzerindeki farklı etkilerini inceleyen çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Ayrıca yapılan araştırmalar da belirli değişkenlerle ilişkilerini görmek için sınırlı bir çerçevede araştırmalar yapmıştır. Bu nedenle, Facebook’un romantik ilişkiler üzerindeki etkilerini tanımından ilgili kuramsal yaklaşımlara kadar kapsamlı açıklayan araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu bakımdan, bu çalışma bu eksikliği gidermede katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Facebook’un romantik ilişkiler üzerindeki etkilerini gösteren bu çalışmanın başarısının yanı sıra, elbette ki ele alınması gereken bazı eksiklikler ve sınırlılıklar da mevcuttur. Araştırmanın zaman kısıtlaması olması ve araştırmacı doğası gereği anket sorularının internet üzerinden surveymonkey aracılığıyla kişilere ulaştırılarak bilgi toplaması daha uygun bir yöntem olarak belirlenmiştir. Ancak, anket soruları oldukça karmaşık bir süreç olan romantik

ilişkileri anlamada yeterli bir yöntem olmayabilir. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi, romantik ilişkiler biliş, duygu ve davranışları içeren karmaşık ve dinamik bir sistemi içermektedir. Tek boyutlu bir olgu, bir tutum ya da basit bir fizyolojik uyarılma değildir; biyolojik temellere ve işlevlere sahiptir. Bundan dolayı, katılımcılardan hazırlanmış bir dizi anket sorularıyla derin ilişkilerini azaltmalarını istemek, daha derin araştırmaların ortaya çıkarabileceği o büyüleyici farkları ortadan kaldırmaktadır. Toplanan verilerin analiz için verimli olduğunu ispatlanmasına rağmen, romantik ilişki ve Facebook ilişkisi üzerine çalışmak sadece mütevazî bir başlangıç olarak görülebilir.

Bunun yanı sıra, çok fazla verisi bulunan bu çalışma daha doğru, daha kabul edilebilir, daha önce kurulmamış hipotezlerle desteklenebilirdi. Mevcut çalışmada kurulan hipotezlerin yarısının reddedilmesi “sorunlu” olarak görülmesi de yapılan düzenlemelerle daha iyi bir konuma getirilebilir, daha anlamlı ve kabul edilebilir sonuçlara ulaşılabilirdi. Doğrudan ilişkisi bulunan daha net ve öz hipotezlerle desteklenerek ufak çalışmalar halinde daha özgün sonuçlar meydana getirilebilirdi. Her ne kadar anlamlı ve güncel bir çalışma olsa da veri çokluğu ve çok fazla durumun inceleniyor olması çalışmayı tekrar edebileceklere zorluklar çıkartabilir.

Bunun dışında, anket toplama aşamasında kadın oranının erkek oranına göre oldukça düşük olmasından dolayı internet üzerinden sadece kadınlar hedeflenerek yüksek lisans öğrenci gruplarına ulaşılmıştır. Bundan dolayı, ankete katılan kadınların büyük çoğunluğu lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir. Yine aynı şekilde, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%90) lisans ve lisans üstü eğitime sahiptir. Bu durum, araştırmada daha farklı bulgular elde edilmesini engellemiş olabilir. Ayrıca, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%91,3) 18-34 yaş aralığında olması, bu kişilerin teknolojinin var olduğu dönemde büyümelerinden ve gelişimlerinin büyük çoğunluğunda Facebook kullanmalarından dolayı sonuçları çarpıtmış olabilir. Katılımcıların sadece %8,7’si 35 yaş üzerindedir. Daha çeşitli bir örnekleme, daha farklı bulgular ortaya çıkabilir. Fakat, demografik özelliklerin sonuçları ne kadar etkileyeceği kesin olarak söylenemez.

Facebook’taki romantik ilişkilerin karşılıklı etkileşimleri konusuna değinmek ve daha ileriye taşımak için nitel çalışmalar yapmak, katılımcıların kendiliğinden

cevaplar bulmasına yardımcı olabilir. Bu tarz bir araştırma, bize çiftlerin ilişkilerini yürütmek için Facebook'u nasıl kullandıklarına dair daha doğru bir çerçeve sunabilir. Özellikle de Facebook kullanan çiftlerle yapılan görüşmeler daha da değerli olacaktır. Bu görüşmelerin bireysel ve çift olarak ayrı ayrı yürütülmesi, daha ideal bir yöntem olabilir. Bu görüşmelere ek olarak, “gizlice takip etme” (lurking) davranışlarının araştırılması için daha uygun başka yollar da olabilir. Örneğin, katılımcıların Facebook'ta romantik partnerleri ile ne kadar zaman geçirdiklerini ve partnerlerini “sessizce takip ederken” belirli iletişim kalıplarını gördüklerinde ne gibi duyguların ortaya çıktığını anlamak daha değerli olabilirdi.

Ayrıca, araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun (%69,6) beş yıl veya daha uzun süreli ilişkileri yoktur. Sadece %30,4'ünün ilişkileri üç yıl veya daha uzun süredir devam etmekteydi. Şu anda, on ya da yirmi yıldan beri ilişki içinde olan insanlar muhtemelen Facebook'ta çok aktif değiller; ancak sosyal medya kullanımının uzun vadeli ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemek için ilginç bir araştırma konusu olacağı barizdir.

Tüm bu önerilere rağmen araştırmacıların kısıtlı imkanları göz önünde bulundurulduğunda anketler hem yanıt oranını hem de örneklerin çeşitliliğini en üst düzeye çıkarmak için hala en etkili yol olabilir. Bunun dışında, ilişkilerin dinamiklerini daha iyi ele alabilmemiz açısından açık uçlu cevaplara sahip anketler yer alabilir.

Son olarak, bu çalışma yalnızca Facebook üzerinden yürütülmüştür. Daha kapsamlı bir çalışma için, romantik ilişkiler üzerinde diğer sosyal paylaşım ağlarının da etkilerinin incelenmesinde fayda vardır.

5.3.2 Araştırmacılara yönelik öneriler

Bu çalışma, ulaşabildiği örneklemin genel özellikleri açısından çeşitlilik gösterse de sonuç olarak bulguların genelleşmesi konusunda farklı gruplardan yeteri kadar katılımcıya sahip olamamıştır. Bundan sonraki çalışmalarda katılımcılar farklı yaş gruplarından ve meslek gruplarından oluşturulabilir. Gelecek çalışmalarda, genç yetişkinler yerine farklı gruplarla da çalışılarak daha farklı genellemeler yapılabilir.

Bununla birlikte, yapılacak çalışmalarda kıskançlık gibi kavramlar tek faktörlü Facebook Kıskançlık Ölçeği dışında başka materyaller kullanılarak daha farklı bulgulara ulaşılabilir.

Araştırmanın bulguları, kıskançlığın romantik ilişkilerin bitiminde rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu sorunun altında yatan nedenlerin daha detaylı araştırılması ve sorunun çözümlenmesi için ne gibi önlemlerin alınabileceğinin belirlenmesi için birtakım klinik çalışmaların yapılması etkili olabilir.

SurveyMonkey üzerinden yürütülen anketin sadece Facebook kullanıcılarına odaklanması, Facebook kullanan kullanıcılar ile kullanmayanlar arasında ne gibi bir ilişki farkı olduğunun anlaşılmasını engellemektedir. Bundan dolayı, sonraki araştırmalarda Facebook kullanmayan kişilerin de örneklem grubuna dahil etmesi daha farklı sonuçların elde edilmesinde faydalı olacaktır. Yine aynı şekilde, ankette ilişki içerisindeki partnerlerden sadece birisine odaklanılmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda iki tarafın da ankete dahil edilmesi, verilerde farklı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Ayrıca, çiftlerle yürütülecek bir çalışma da kıskançlığın farklı boyutlarını daha zengin bir şekilde ortaya koyabilir.

Kuramsal yaklaşımlar, kişilik özellikleri, ilişki memnuniyeti, ilişkiden alınan doyum düzeyi, ilişkiden alınan tatmin düzeyi, bağlanma stilleri, ilişkiye duyulan güven gibi bazı ilişki ve bireysel değişkenlerin de kıskançlığı ve “sessizce takip etme” (lurking) davranışını etkileyebileceğine işaret etmektedir. Bu bakımdan “sessizce takip etme”nin bu değişkenler ile ilişkilerini açığa çıkaracak yeni çalışmaların yapılması faydalı olacaktır. Ayrıca, ilişki doyum ve diğer özellikleri ölçmek için yeni ölçeklerin geliştirilmesi ya da uyarlanması yerinde olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acquisti, A. ve Gross, R.** (2006). *Imagined communities: Awareness, information sharing, and privacy on the Facebook*. In 6th Workshop on Privacy Enhancing Technologies, Robinson College, Cambridge University, UK.
- Agnew, C. R., Loving, T. J. ve Drigotas, S. M.** (2001). *Substituting the forest for the trees: social networks and the prediction of romantic relationship state and fate*. *Journal of Personality and Social psychology*, 81(6), 1042-1057.
- Akmeşe, Z. ve Deniz, K.** (2017). *Stalk, Benliğin İzini Sürmek*, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi, 23-32.
- Altman, I. ve Taylor D.** (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. New York: Holt, Rinehart ve Winston.
- Andrejevic, M.** (2005), 'The work of watching one another: lateral surveillance, risk, and governance', *Surveillance and Society*, 2 (4), 479-497.
- Aron, A., Aron, E.N. ve Smollan, D.** (1992). *Inclusion of other in the self-scale and the structure of interpersonal closeness*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 241-253.
- Ashford, S.J. ve Cummings, L.L.** (1983). *Feedback as an individual resource: Personal strategies of creating information*. *Organizational Behavior and Human Performance*, 32, 370-398.
- Atak, H ve Taştan, N.** (2014). *Romantik İlişkiler ve Aşk*. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry*, 4 (4), 520-546. DOI: 10.5455/cap.20120431
- Attridge, M., Berscheid, E. ve Sprecher, S.** (1998). *Dependency and insecurity in romantic relationships: Development and validation of two companion scales*. *Personal Relationships*, 5, 31-57.
- Aune, K. S. ve Comstock, J.** (1991). *Experience and expression of jealousy: Comparison between friends and romantics*. *Psychological Reports*, 69, 315-319.
- Aune, K.S., Buller, D.B. ve Aune, R.K.** (1996). *Display rule development in romantic relationships: Emotion management and perceived appropriateness of emotions across relationship stages*. *Human Communication Research*, 23(1), 115-145.
- Bargh, J. A. ve McKenna, K. Y. A.** (2004). *The Internet and Social Life*. *Annual Review of Psychology*, 55, 573-90.
- Barnes, J. A.** (1954). *Class and committees in a Norwegian island parrish*. *Human Relations*, 7:39-58.
- Baxter, L. ve Bullis, C.** (1986). *Turning points in developing romantic relationships*. *Human Communication Research*, 12(4), p. 469-493.
- Baxter, L.A. ve Weidenmann, S.** (1993). *Revealing and not revealing the status of romantic relationships to social networks*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 321-337.

- Berg, J. H.** (1987). *Responsiveness and self-disclosure*, In.V. J. Derlega ve J. H. Berg (Eds.), *Self-disclosure: Theory, research and therapy*. New York: Plenum.
- Berger, C. ve Calabrese, R.** (1975). *Some explorations in initial interaction and beyond: Toward a developmental theory of interpersonal communication*. *Human Communication Research*, 1, 99-112.
- Berscheid, E., ve Fei, J.** (1977). Romantic love and sexual jealousy. In G. Clanton ve L.G. Smith (Eds.) *Jealousy* (p. 101-109). Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall.
- Bilecen, N.** (2007). *Yakın ilişkilerde stres ve stresle basa çıkma: Yatırım modeline göre bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Binark, M.** (2007). *Yeni Medya Çalışmaları*. Dipnot Yayınları: Ankara.
- Binici-Azizoğlu, S. ve Hovardaoğlu, S.** (1996). *Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeğinin (EKDÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması*. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(38), 66-77.
- Blau, P. M.** (1967). *Exchange and Power in Social Life*. New York: Wiley.
- Bonebrake, K.** (2002). *College students' internet use, relationship formation, and personality, correlates*. *CyberPsychology ve Behavior*, 5(6), 551-557.
- Bowe, G.** (2010). *Reading romance: The impact Facebook rituals can have on a romantic relationship*. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, 1(2), 61-77.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B.** (2007). *Social network sites: Definition, history, and scholarship*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), article 11.
- Boyd, D.M.** (2004). *Friendster and publicly articulated social networking*. In Conference on Human Factors and Computing Systems (CHI 2004), April 24-29, Vienna, Austria.
- Brehm, S.S.** (1992). *Intimate relationships*. NY: McGraw Hill.
- Bringle, R. G. ve Buunk, B.** (1985). *Jealousy and social behavior*, Review of *Personality and Social Psychology*, 6, 241-264.
- Brown, B.B., Feiring, C. ve Furman, W.** (1999). *Missing the love boat: Why researchers have shied away from adolescent romance in*. In W. Furman, B.B. Brown, and C. Feiring, *The Development of Romantic Relationships in Adolescents* (p. 1-18). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bryant, C.M. ve Conger, R.D.** (1999). *Marital success and domains of social support in longterm relationships: Does the influence of network members ever end?* *Journal of Marriage and the Family*, 61(2), 437-450.
- Buunk, B. P. ve Hupka, R. B.** (1987). *Cross-cultural differences in the elicitation of sexual jealousy*. *Journal of Sex Research*, 23, 12-22.
- Buunk, B.P. ve Dijkstra, P.** (2006). *Temptations and threat: Extradynamic relationships and jealousy*. In A.L. Vangelisti ve D. Perlman (Eds), *The Cambridge handbook of personal relationships içinde* (s. 533–556). New York: CambridgeUniversity Press.
- Buunk, B.P., Angleitner, A., Oubaid, V. ve Buss, D.M.** (1996). *Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States*. *Psychological Science*, 7, 359–363.

- Büyükşahin, A.** (2006). *Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri Ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Can, F.** (2009). *Yakın İlişkilerde Sosyal Ağın İlişki Nitelikleri İle Bağlantısı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Caughlin, J. P. ve Sharabi, L. L.** (2013). *A communicative interdependence perspective of close relationships: The connections between mediated and unmediated interactions matter*. Journal of Communication, 63(5), 873-893.
- Chen, S.L.S., G.J. Hall ve Johns M. D.** (2004). "Research Paparazzi in Cyberspace: The Voices of the Researched." Çevrimiçi Social Research: Methods, Issues and Ethics. Mark D. Johns, Shing-Ling Sarina Chen ve G. Jon Hall (der.) içinde. New York: Berg. 157-175.
- Christofides E., Muise A. ve Desmarais S.** (2009). *Information disclosure and control on Facebook: Are they two sides of the same coin or two different processes?* Cyberpsychol Behav, 12(3):341-345.
- Clark, N., Boyer, L. ve Lee, S.** (2007). *A Place of Their Own: An Exploratory Study of College Students' Uses of Facebook*. Proceedings of the Annual Meeting of the International Communication Association, San Francisco.
- Clayton R.B.** (2014). *The third wheel: The impact of Twitter use on relationship infidelity and divorce*. Cyber-psychol Behav Soc Netw; 17:425-430.
- Collins, W.A.** (2003). *More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence*. Journal of Research on Adolescence, 13(1), 1-24.
- Coyle, C.L. ve Vaughn, H.** (2008). *Social networking: Communication revolution or evolution*. Bell Labs Technical Journal, 13(2), 13-18.
- Cozby, P.C.** (1972). *Self-disclosure, reciprocity, and liking*. Sociometry, 35(1), 151-160.
- Darvell, J., Walsh S. P. ve White, K. M.** (2011). *Facebook Tells Me So: Applying the Theory of Planned Behavior to Understand Partner-Monitoring Behavior on Facebook*. Cyberpsychology, Behavior and Social Networking, 14(12), 717-722.
- Davis, K. E. ve Frieze, I. H.** (2001). *Research on Stalking: What Do We. Stalking: Perspectives on victims and perpetrators*, 353.
- Demirel, N.** (2015), *İlişkisi Yok*, Avrupa Yakası Yayınları, İstanbul.
- Demirtaş, H, A. ve Dönmez, A.** (2006). *Yakın İlişkilerde Kıskançlık; Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler*. Türk Psikiyatri Dergisi 17(3): 181 – 191.
- Demirtaş, H. A.** (2016) *Facebook Kıskançlığı Ölçeğinin Türkçe formu: Üniversite öğrencileri üzerinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması*, Anadolu Psikiyatri Dergisi; 17(Ek.1):93-99.
- Demirtaş, H.A.** (2004) *Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler)* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Derlega, V., Metts, S., Petronio, S. ve Margulis, S. T.** (1993). *Self-disclosure*. Newbury Park, CA: Sage.
- DeSteno, D., Valdesolo, P. ve Bartlett, M.Y.** (2006). *Jealousy and the threatened self: Getting to the heart of the green-eyed monster*. Journal of Personality and Social Psychology, 91(4), 626-641.

- Donath, J. ve Boyd, D.** (2004). *Public displays of connection*. BT Technology Journal, 22(4), 71-82.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E.S., Ulusu, Y. ve Kılıç, B.** (2010). *Facebook'tayız. Sosyal Paylaşım Ağlarının Bireylere ve İşletmelere Yönelik İncelenmesi: Facebook Üzerine Bir Çalışma*, Beta Yayınları: İstanbul.
- Ebner, M. ve Holzinger, A.** (2005). *Lurking: An underestimated human-computer phenomenon*. IEEE MultiMedia, 12(4), 70-75.
- Ellison, N., Steinfield, C. ve Lampe, C.** (2006). *Spatially Bounded Çevrimiçi Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook*. Annual Conference of the International Communication Association, 2006.
- Elphinston, R. A. ve Noller, P.** (2011). *Time to Face it! Facebook Intrusion and the Implications for Romantic Jealousy and Relationship Satisfaction*. Cyberpsychology, Behavior and Social Networking, 14(11), 631-635.
- Farrugia, Rianne C.** (2013), *Facebook and Relationships: A Study of How Social Media Use is Affecting Long-Term Relationships*. Thesis, Rochester Institute of Technology.
- Felmlee, D. H.** (2001). *No couple is an island: A social network perspective on dyadic stability*. Social Forces, 79(4), 1259-1287.
- Fisher, B., Aubrey ve Adams, L., Katherina** (1994). *Interpersonal Communication: Pragmatics of Human Relationship*. New York: Mc:Graw-Hill.
- Freud, S.** (1923). *Certain neurotic mechanisms in jealousy, paranoia and homosexuality*. The International Journal of Psycho-Analysis, 4, 1.
- Gershon, I.** (2011). *Un-friend my heart: Facebook, promiscuity, and heartbreak in a neoliberal age*. Anthropological Quarterly, 84(4), 865-894.
- Greene, K., Derlega, V. J. ve Mathews, A.** (2006). *Self-disclosure in Personal Relationships*. In A. L. Vangelisti ve D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 409-427). New York: Cambridge University Press.
- Gross, R. ve Acquisti, A.** (2005). *Privacy and information revelation in çevrimiçi social networks*. In Proceedings of the ACM CCS Workshop on Privacy in the Electronic Society (WPES).
- Gülüm Ş.** (2009). *Türkiye'de Facebook kullanımı araştırması*, XIV. Türkiye'de İnternet Konferansı, 12-13 Aralık 2009, İstanbul Bilgi Üniversitesi, <http://inet-tr.org.tr/inetconf14/bildiri/4.pdf>.
- Halat, M.** (2009). *Yatırım Kuramı Bağlamında Evli Çiftlerde Uyum, Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri ile Yalnızlık Arasındaki Bağlantılar*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamilton, A.** (2007, November 21). *Is Facebook overrated?* TIME. Retrieved from <http://www.time.com>
- Harris, C. R. ve Darby, R. S.** (2010). *Jealousy in adulthood*. S. L. Hart ve M. Legerstee (Ed.), *Handbook of jealousy içinde* (s. 547-571). West Sussex, England: Wiley Blackwell.
- Helsper, E. J. ve Whitty, M. T.** (2010). *Netiquette within married couples: Agreement about acceptable çevrimiçi behavior and surveillance between partners*. Computers in Human Behavior, 26(5), 916-926.
- Henderson, S.** (1977). *The social network, support and neurosis: The function of attachment in adult life*. British Journal of Psychiatry, 131, 185-191.
- Hirschorn, M.** (2007, October). *About Facebook*. The Atlantic. Retrieved from <http://theatlantic.com>

- Homans, G. C.** (1961). *Social Behaviour: Its Elementary Forms*. New York: Harcourt, Brace ve World.
- Hsu, Y. L.** (2012). *Facebook as international eMarketing strategy of Taiwan hotels*. *International Journal of Hospitality Management*, 31(3), 972-980.
- Hudson M.B., Nicolas S.C., Howser M.E., Lipsett K.E., Robinson, I.W., Pope L.J., Hobby, A.F. ve Friedman, D.R.** (2015). *Examining how gender and emoticons influence Facebook jealousy*. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*. 18(2):87-92.
- Johnson, A.J., Haigh, M.M., Becker, J.A.H., Craig, E.A. ve Wigley, S.** (2008). *Long-distance relationships and geographically close relationships*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 381-404.
- Jourard, S.M.** (1959). *Self-disclosure and other-cathexis*. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59, 428-431.
- Jung, G. ve Lee, B.** (2011). *How did Facebook outpace Myspace with open innovation? An analysis of network competition with changes of network topology*, In PACIS 2011 Proceedings, (Brisbane, Australia, 2011).
- Kang, R., Brown, S. ve Kiesler, S.** (2013, April). *Why do people seek anonymity on the internet?: informing policy and design*. In Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (pp. 2657-2666). ACM.
- Karadoğan İsmayilov, E., Sunal, G.** (2012). *Gözetlenen ve Gözetleyen Bir Toplumda, Beden ve Mahremiyet İlişkisi: Facebook Örneği*, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(18), 21-41.
- Karaoğlu, B.** (2015). *Gündelik Hayatta Benlik Sunumunun Sosyal Paylaşım Ağı Facebook Üzerinden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Katz, J.** (1998). *Luring the lurkers*. Retrieved March 08, 2018 from <http://slashdot.org/features/98/12/28/1745252.shtml>
- Katz, J.E., Rice, R.E. ve Aspden, P.** (2001). *The Internet, 1995–2000*. *American Behavioral Scientist*, 45, 405–419.
- Kelley, H. H.** (1979). *Personal relationships: Their structure and processes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kelley, H. H. ve Thibaut, J. W.** (1978). *Interpersonal relationships: A theory of interdependence*. New York: Wiley.
- Kelley, H.H., Berscheid, E., Christensen, A., Harvey, J.H., Huston, T.L., Levinger, G., McClintock, E., Peplau, L.A. ve Peterson, D.R.** (1983). *Analyzing close relationships*. In H.H. Kelley et al., *Close Relationships* (p. 20-67). New York: W.H. Freeman.
- Knobloch, L.K., Solomon, D.H. ve Cruz, M.G.** (2001). *The role of relationship development and attachment in the experience of romantic jealousy*. *Personal Relationships*, 8, 205-224.
- Lampe, C., Ellison, N. ve Steinfield, C.** (2007). *A familiar Face(book): Profile elements as signals in an çevrimiçi social network*. In Conference on Human Factors in Computing Systems, (San Jose, CA), ACM Press.
- LaSalle, J.** (2004). *Social Penetration Theory*. In R. West ve L. Turner (Eds.), *Introducing Communication Theory Analysis and Application* (2nd ed., pp. 171-188). New York, NY McGraw-Hill.
- Lazar, J., Kumin, L. ve Feng, J. H.** (2011, October). *Understanding the computer skills of adult expert users with down syndrome: an exploratory study*. In

- The proceedings of the 13th international ACM SIGACCESS conference on Computers and accessibility (pp. 51-58). ACM.
- Le, B. ve Agnew, C.R.** (2001). *Need fulfillment and emotional experience in interdependent romantic relationships*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(3), 423-440.
- Lindner, Katherine A.** (2012) *The Effects of Facebook "Stalking" on Romantic Partners' Satisfaction, Jealousy, and Insecurity*, Master's Thesis, University of Illinois at Chicago, Illinois.
- Lyndon, A., Bonds-Raacke, J. ve Cratty, A.D.** (2011). *College students' Facebook stalking of expartners*. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(12), 711-716.
- Mansson, D. H. ve Myers, S. A.** (2011). *An Initial Examination of College Students' Expressions of Affection Through Facebook*. *Southern Communication Journal*, 76(2), 155-168.
- Marshall, T. C.** (2012). *Facebook surveillance of former romantic partners: Associations with postbreakup recovery and personal growth*. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(10), 521-526.
- Marshall, T. C., Bejanyan, K., Di Castro, G. ve Lee, R. A.** (2012). *Attachment styles as predictors of Facebook-related jealousy and surveillance in romantic relationships*. *Social Psychology*, 20(1).
- Mathes E. W.** (1992). *Jealousy: The psychological data*. Lanham: University Press of America.
- Mathes, E. W. ve Severa, N.** (1981). *Jealousy, romantic love, and liking: Theoretical considerations and preliminary scale development*. *Psychological Reports*, 49(1), 23-31.
- McAndrew, F.T. ve Shah, S.S.** (2013). *Sex differences in jealousy over Facebook activity*. *Comput Human Behav*, 29(6):2603-2606.
- Mead, M.** (1977). *Jealousy: Primitive and civilized*. G. Clanton ve L. G. Smith (der.), *Jealousy içinde*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Melamed, T.** (1991). *Individual differences in romantic jealousy: The moderating effect of relationship characteristics*. *European Journal of Social Psychology*, 21, 455-461.
- Meloy, J. R.** (1998). *The psychology of stalking*. In *The psychology of stalking* (pp. 1-23).
- Mendelson, A.L. ve Papacharissi, Z.** (2010). *Look at us: Collective narcissism in college student Facebook photo galleries*. In Z. Papacharissi (Ed.), *The networked self: Identity, community and culture on social network sites*. New York: Routledge.
- Milardo, R. M.** (1982). *Friendship networks in developing relationships: Converging and diverging social environments*. *Social Psychology Quarterly*, 45, 162- 172.
- Milardo, R. M.** (1992). *Comparative methods for delineating social networks*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 447-461.
- Milardo, R. ve Lewis, R.** (1985). *Social networks, families, and mate selection: A transactional analysis*. In L. L'Abate (Ed.), *The handbook of family psychology and therapy*, Vol. I (pp. 258-283). Homewood, IL: The Dorsey Press.
- Miller, L. C.** (1990). *Intimacy and liking: Mutual influence and the role of unique relationships*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 50-60.

- Moreno, M. A., Swanson, M. J., Royer, H ve Roberts, L. J.** (2011). *Sexpectations: Male college students' views about displayed sexual references on females' social networking web sites*. Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology, 24(2), 85-89.
- Muise, A., Christofides, E. ve Desmarais, S.** (2009). *More information than you ever wanted: Does Facebook bring out the green-eyed monster of jealousy?* CyberPsychology ve Behavior, 12, 441-444.
- Mullen, P. E., Pathé, M. ve Purcell, R.** (2001). *The management of stalkers*. Advances in Psychiatric Treatment, 7(5), 335-342.
- Muscanell, N. L., Guadagno, R. E., Rice, L. ve Murphy, S.** (2013). *Don't it make my brown eyes green? An analysis of Facebook use and romantic jealousy*. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 16(4), 237-242.
- Nonnecke, B. ve Preece, J.** (2000). *Lurker demographics: Counting the silent*. Paper presented at the CHI 2000 Conference on Human Factors in Computing Systems, The Hague, The Netherlands.
- Nonnecke, B. ve Preece, J.** (2001). *Why lurkers lurk*. Paper presented at the Americas Conference on Information Systems, Boston.
- Nonnecke, B., Preece, J. ve Andrews, D.** (2004) *What lurkers and posters think of each other*, Internet and the Digital Economy Track of the Thirty-Seventh Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS-37).
- Ostroff, C. ve Kozlowski, S.W.J.** (1992). *Organizational socialization as a learning process: The role of information acquisition*. Personnel Psychology, 45, 849-874.
- Papp, L. M., Danielewicz, J. ve Cayemberg, C.** (2012). *Are we Facebook official? implications of dating partners' Facebook use and profiles for intimate relationship satisfaction*. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 15(2), 85-90.
- Park, N., Jin, B. ve Jin, S. A.** (2011). *Effects of self-disclosure on relational intimacy in Facebook*. Computers in Human Behavior, 27(5), 1974-1983.
- Parks, M. R. ve Eggert, L. L.** (1991). *The role of social context in the Dynamics of personal relationships*. W. H. Jones ve D. Perlman (Eds.), Advances in personal relationships (Vol. 2, s. 1-34). London: Jessica Kingsley.
- Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A. ve Calvert, S. L.** (2009). *College students' social networking experiences on Facebook*. Journal of applied developmental psychology, 30(3), 227-238.
- Pfeiffer, S.M. ve Wong. P.T.P.** (1989). *Multidimensional jealousy*. Journal of Social and Personal Relationships, 6, 181-196.
- Pines, A. M.** (1992). *Romantic jealousy: Five perspectives and an integrative approach*. Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 29(4), 675.
- Plunkett, J.W.** (2009). *Plunkett's entertainment and media industry almanac*. Houston, TX: Plunkett Research, Ltd.
- Poster, M.** (1997). *Cyberdemocracy: Internet and the public sphere*. In D. Porter (Ed.), Internet culture (pp. 201-217). New York: Routledge.
- Prager, K.L.** (1995). *The psychology of intimacy*. New York: Guilford.
- Preece, J., Nonnecke, B. ve Andrews, D.** (2004). *The top five reasons for lurking: Improving community experiences for everyone*. Computers in Human Behavior, 20(2), 201-223.

- Pusateri, K. B., Roaché, D. J. ve Wang, N.** (2015). *The role of communication technologies in serial arguments: A communicative interdependence perspective*. *Argumentation and Advocacy*, 52(1), 44-60.
- Rafaeli, S., Ravid, G. ve Soroka, V.** (2004). *De-lurking in virtual communities: A social communication network approach to measuring the effects of social and cultural capital*. In *Proceedings from the 37th Hawaii International Conference on System Sciences*.
- Rau, P., Gao, Q. ve Ding, Y.** (2008). *Relationship between the level of intimacy and lurking in çevrimiçi social network services*. *Computers in Human Behavior*, 24, 2757-2770.
- Reis, H.T. ve Shaver, P.** (1988). *Intimacy as an interpersonal process*. In S. Duck (Ed.), *Handbook of personal relationships: Theory, relationships and interventions*. Chichester, England: Wiley.
- Rogers, C.** (1951). *Client-centered therapy: Its current practice, implications and theory*. London: Constable.
- Rusbult, C. E. ve Buunk, B. P.** (1993). *Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10 (2), 175-204.
- Saks, A.M. ve Ashforth, B.E.** (1997). *Socialization tactics and newcomer information acquisition*. *International Journal of Selection and Assessment*, 5(1), 48-61.
- Sharpsteen, D.J.** (1995). *The Effects of Relationship and Self-Esteem Threats on the Likelihood of Romantic Jealousy*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 89-101
- Shaver P, Hazan C ve Bradshaw D.** (1988). *Love as attachment: the integration of three behavioral systems*. In *Psychology of Love* (Eds RJ Sternberg, ML Barnes):1-36. New Haven, Yale University Press.
- Silva, J. A., Derecho, D. V., Leong, G. B. ve Ferrari, M. M.** (2000). *Stalking behavior in delusional jealousy*, *Journal of Forensic Science*, 45(1), 77-82.
- Similarweb** (Mayıs, 2018). *Top Websites Ranking*. Erişim tarihi 22 Haziran, 2018. <https://www.similarweb.com/top-websites>
- Similarweb** (Nisan, 2018). *Top Websites in Turkey*. Erişim tarihi 17 Mayıs, 2018. <https://www.similarweb.com/top-websites/turkey>
- Soroka, V. ve Rafaeli, S.** (2006). *Invisible participants: How cultural capital relates to lurking behavior*. In *Proceedings of the Fifteenth International Conference on World Wide Web, WWW 2006*. Edinburgh, Scotland, pp. 163–172.
- Stafford, L. ve Canary, D. J.** (1991). *Maintenance strategies and romantic relationship type, gender, and relational characteristics*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 217-242.
- Stafford, L. ve Canary, D. J.** (2006). *Equity and interdependence as predictors of relational maintenance behaviors*. *The Journal of Family Communication*, 6, 227-254.
- Statista** (2018). *Number of monthly active Facebook users worldwide as of 1st quarter 2018*. Erişim tarihi 27 Mayıs, 2018. <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>
- Sütlüoğlu, T.** (2014). *Bir Sosyal Paylaşım Ağı Olarak Facebook'ta Gençlerin Sosyalleşme ve Kimlik İnşası Süreçleri*. F. Alver (Ed.). 1. Uluslararası

- İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi Bildiriler II (ss. 22-34). Kocaeli: Volga Yayıncılık.
- Thibaut, J. W. ve Kelley, H. H.** (1959). *The Social Psychology of Groups*. New York: Wiley.
- Timisi, N.** (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Yayınları.
- Tjaden, P. ve Thoennes, N.** (1998). *Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence against Women: Findings from the National Violence against Women Survey*. Research in Brief.
- Todi, M.** (2008). *Advertising on social networking websites*. Wharton Research Scholars Journal, 1-34.
- Tokunaga, R. S.** (2011). *Social networking site or social surveillance site? Understanding the use of interpersonal electronic surveillance in romantic relationships*. Computers in Human Behavior, 27(2), 705-713.
- Tong, S.T., Van Der Heide, B., Langewell, L. ve Walther, J.B.** (2008). *Too much of a good thing? The relationship between number of friends and interpersonal impressions on Facebook*. Journal of Computer-Mediated Communication, 13, 531-549.
- Toprak, A., Yıldırım A., Aygül E., Binark M., Börekçi S. ve Çomu T.** (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: Görüliyorum Öyleyse Varım*, Kalkedon Yayınları: İstanbul.
- Tortamış, M.** (2014). *Evli Bireylerde Romantik Kıskançlık Düzeyi ve Aldatma Eğiliminin Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tosun, L. P.** (2012). *Motives for Facebook use and expressing "true self" on the internet*. Computers in Human Behavior, 20(4), 1510-1517.
- Tüfekçi Z.** (2008). *Can you see me now? Audience and Disclosure Regulation in Çevrimiçi Social Network Sites*, Bulletin of Science Technology Society, 28; 20, s. 20-36.
- Uğur, M.** (2018, Mayıs). *Facebook'da Temizlik Var! Son 6 Ayda 1,3 Milyar Sahte Hesap Kapatıldı*. Webtekno, Erişim tarihi 14 Haziran 2018 <http://www.webtekno.com/facebook-da-temizlik-var-son-6-ayda-1-3-milyar-sahte-hesap-kapatildi-h46135.html> adresinden alındı.
- Utz, S. ve Bukeboom, C. J.** (2011). *The Role of Social Network Sites in Romantic Relationships: Effects on Jealousy and Relationship Happiness*. Journal of Computer-Mediated Communication, 16(4), 511-527.
- Utz, S., Muscanell, N. ve Khalid, C.** (2015). *Snapchat elicits more jealousy than Facebook: A comparison of Snapchat and Facebook use*. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 18(3), 141-146.
- Valenzuela S, Halpern D. ve Katz J.E.** (2014). *Social network sites, marriage well-being and divorce: Survey and state-level evidence from the United States*. Comput Human Behav; 36:94-101.
- Veroff, J., Young, A. M. ve Coon, H. M.** (1997). *The early years of marriage*. S. Duck (Ed.), *Handbook of Personal Relationships* (2nd ed., s. 431- 450). New York: Wiley.
- Walther, J.B. ve Burgoon, J.K.** (1992). *Relational communication in computer-mediated interaction*. Human Communication Research, 19, p. 50-88.
- Wellman, B. ve Hampton, K.** (1999). *Living networking on and off line*. Contemporary Sociology, 28(6), 658-654.

- Wellman, B. ve Gulia, M.** (1999). *Virtual communities as communities: Net surfers don't ride alone*. In M.A. Smith ve P. Kollock (Eds.), *Communities in cyberspace* (167- 194). London: Routledge.
- Wellman, B., Quan-Haase, A., Witte, J. ve Hampton, K.** (2001). *Does the Internet increase, decrease, or supplement social capital?* *American Behavioral Scientist*, 45, 436–455.
- Wellman, B., Salaff, J., Dimitrova, D., Garton, L., Gulia, M. ve Haythornthwaite, C.** (1996). *Computer Networks as Social Networks: Collaborative Work, Telework, and Virtual Community*. *Annual Review of Sociology*, 22, 2031-2034.
- White, G.L.** (1981). *A Model Of Romantic Jealousy*. *Motivation and Emotion*, 5,(4).
- Williams, Lynessa M.** (2012). *Facebook Ruined My Marriage: Digital Intimacy Interference on Social Networking Sites*, *Media Studies - Theses*. Paper 7.
- Yılmaz, N.** (2017, Ocak). *Sosyal Medyada Canlı Yayın Anlayışı*, *Yeni Medya Elektronik Dergi*. İstanbul Aydın Üniversitesi, 1, 127-136.
- Young, J. R.** (2010). *How social networking helps teaching (and worries some professors)*. *The Chronicle of Higher Education*. Erişim tarihi 13 Mayıs, 2018 <http://chronicle.com/article/How-Social-Networking-Helps/123654/>
- Yum, Y.O. ve Hara, K.** (2006). *Computer-mediated relationship development: A cross-cultural comparison*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11, p. 133-152.
- Zhao, S., Grasmuck, S. ve Martin, J.** (2008). *Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships*. *Computers in Human Behavior*, 24, 1816–1836.

EKLER

Ek 1: Etik Onay Formu

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

Ek 3: Facebook Kullanımı Formu

Ek 4: Romantik İlişkide Facebook Kullanımı Formu

Ek 5: Eski Sevgili ve Facebook Kullanımı Formu

Ek 6: Facebook Kıskançlık Ölçeğinin Türkçe Formu

Ek 7: Facebook Kıskançlık Ölçeği Uygulama İzin Yazısı

EK 1: Etik Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 15/02/2019-943

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Ezgi KÜLLÜK'ün Etik Onay Hk.

Sayın Ezgi KÜLLÜK

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz "Kişisel Bilgi Formu", "Facebook Kullanım Formu" ve "Facebook Kıskançlığı Ölçeğinin Türkçe Formu" konulu anketleriniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 15.01.2019 tarihli ve 2019/01 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

Evrak Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6P9RAH>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: NESLİHAN KUBAL
Unvan: Enstitü Sekreteri

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

EK 2: Kişisel Bilgi Formu

Yaşınız?

- 18-24
- 25-30
- 31-40
- 41-55
- 55 yaş ve üstü

Cinsiyetiniz?

- Kadın
- Erkek

Medeni Durumunuz?

- Evli
- Bekâr
- Dul
- Boşanmış

Eğitim Durumunuz?

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Ön Lisans
- Lisans
- Lisansüstü

EK 3: Facebook Kullanımı Formu

1) Facebook hesabınız var mı?

- Evet
- Hayır

2) İkinci bir Facebook hesabınız var mı?

- Evet
- Hayır

3) Facebook'ta yaklaşık olarak kaç arkadaşınız bulunmaktadır?

- 50 kişiden az
- 50-200
- 200-500
- 500- 1000
- 1000'den fazla

4) Facebook'ta günde ortalama kaç saat geçiriyorsunuz?

- 1 saatten az
- 1-3 saat
- 3-5 saat
- 5 saatten fazla

5) Aşağıdakilerden hangisi Facebook kullanımınızı en iyi tanımlar?

- Güncel durumumu değiştirmek
- Arkadaşlarımın duvarında ileti paylaşmak
- Özel mesaj veya Facebook Chat yoluyla arkadaşlarımla konuşmak
- Arkadaşlarımın fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletilere yorum yapmak
- Yeni arkadaşlar eklemek
- Arkadaşlarımın paylaştığı fotoğraf, durum güncellemesi ve duvarındaki iletileri beğenmek
- Listemdeki kişilerin arkadaşlarına göz atmak
- Hiçbir etkileşimde bulunmadan arkadaşlarımın Facebook sayfalarına göz atmak
- Oyun oynamak
- Diğer _____

EK 4: Romantik İlişkide Facebook Kullanımı Formu

6) Romantik ilişkiniz ne kadar süredir devam ediyor?

- 1 yıldan az
- 1-3 yıl
- 3-5 yıl
- 5 yıldan daha fazla

7) İlişkiniz varken Facebook'ta günde ortalama kaç saat geçiriyorsunuz?

- 1 saatten az
- 1-3 saat
- 3-5 saat
- 5 saatten fazla

8) Sevgilinizle / Eşinizle Facebook'ta arkadaş mısınız?

- Evet
- Hayır

9) Facebook hesabınızı sevgilinizle/ eşinizle ortak isimle mi kullanıyorsunuz?

- Evet
- Hayır

10) İlişki durumunuz Facebook sayfanızda yer alıyor mu?

- Evet
- Hayır

11) (Eğer cevap evet ise) Facebook'ta İlişki durumunuz ne olarak yer alıyor?

- İlişkisi var
- İlişkisi yok
- Nişanlı
- Evli
- Medeni birlikteliği var
- Birlikte yaşadığı biri var
- Serbest bir ilişkisi var
- Karmaşık bir ilişkisi var
- Eşinden ayrı
- Boşanmış
- Dul
- Görüntülenmiyor

12) Sevgilinizle/ eşinizle Facebook şifrelerinizi paylaşıyor musunuz?

- Evet, ikimiz de şifremizi birbirimizle paylaşıyoruz.
- Hayır, ikimiz de şifremizi paylaşmıyoruz.
- Onun şifresi bende var; fakat benim şifrem onda yok.
- Benim şifrem onda var; fakat onun şifresi bende yok.

13) Sizce Facebook ilişkilerin bitmesinde rol oynuyor mu?

- Evet
- Hayır

14) Facebook'ta ilişki durumunuzu paylaşmadığınız veya değiştirdiğiniz için sevgilinizle tartıştığınız oldu mu?

- Evet
- Hayır

15) Romantik ilişkinizle ilgili paylaşımlarda (fotoğraf, durum güncellemesi, duvar iletisi vs.) bulunuyor musunuz?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Her zaman

16) Facebook şu anki ilişkinizde veya daha önceki ilişkilerinizde sorunlara neden oldu mu?

- Evet
- Hayır

17) İlişkiniz sırasında sevgilinizin/ eşinizin bilgilerinize erişmemesi için güvenlik ayarlarınızı değiştirdiğiniz oldu mu?

- Evet
- Hayır

18) Daha önce romantik ilişkinizden dolayı Facebook hesabınızı sildiniz mi?

- Evet
- Hayır

19) Sevgilinize/ eşinizle tartıştığınız veya ayrıldığınız zaman Facebook'ta hangi aktivitelerde bulunuyorsunuz?

- Sevgilime/eşime göndermede bulunarak “anlamlı” durum güncellemeleri yaparım.
- Birlikte yer aldığımız fotoğrafları kaldırırım.
- Hiçbir şey yokmuş gibi davranırım.
- Başka arkadaşlarımla eğlendiğim fotoğraflar koyarım.
- Hiçbir şey paylaşmadan sevgilimin profilini ve paylaşımlarını kontrol ederim.
- İlişki durumumu değiştirir veya kaldırırım.
- Diğer _____

20) Sevgilinizin/ eşinizin sizin profilinizi gözetlediğini düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

EK 5: Eski Sevgili ve Facebook Kullanımı Formu

21) Eski sevgilinizle Facebook'ta arkadaş mısınız?

- Evet
- Hayır

22) Eski sevgilinizin Facebook profilini hangi sıklıkta görüntülüyorsunuz?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Her zaman

23) İlişkiniz bittiği zaman eski sevgilinizi Facebook'tan engellediğiniz oldu mu?

- Evet
- Hayır

EK 6: Facebook Kıskançlığı Ölçeğinin Türkçe Formu: H. Andaç Demirtaş-Madran

Facebook Kıskançlığı Ölçeği	Hiçbir Zaman	Çok Nadir	Nadiren	Ara Sıra	Sıklıkla	Genellikle	Her zaman
1.Eşimin/sevgilimin Facebook'ta karşı cinsten, benim tanımadığım birini arkadaş olarak eklemesi beni kıskandırır.							
2.Sevgilimin/eşimin Facebook hesabında ilişki durumunu olduğu gibi, doğru olarak belirtmemesi beni üzer.							
3.Eşim/sevgilim Facebook'ta eskiden ilişki yaşamış olduğu birini arkadaş olarak eklerse bundan rahatsız olurum.							
4.Eşimin/sevgilimin Facebook hareketlerini izlerim.							
5.Eşim/sevgilim Facebook'ta karşı cinsten birinin duvarına bir mesaj gönderirse kıskanırım.							
6.Eşime/sevgilime Facebook arkadaşları hakkında sorular sorarım.							
7.Eşime/sevgilime karşı cinsten birisi Facebook sayfası üzerinden kişisel bir hediye gönderirse bundan rahatsızlık duyarım.							
8. Eşim/sevgilim Facebook hesabına karşı cinsten bir arkadaşına sarılırken çekilmiş bir fotoğrafını eklerse kıskanırım.							
9.Eşim/sevgilim profiline ulaşımımı sınırlandırırorsa üzülürüm.							
10.Eşim/sevgilim sayfasında eskiden beraber olduğu birisiyle birlikte çekilmiş fotoğraflarını paylaşırsa kıskanırım.							
11.Eşimin/sevgilimin Facebook üzerinden gönderdiği özel mesajlar bende kuşku uyandırır.							
12.Eşimin/sevgilimin Facebook üzerinden bir başkasıyla duygusal bir yakınlık kurmasından korkuyorum.							
13.Karşı cinsten birinin eşimin/sevgilimin duvarına mesaj yazması beni kıskandırır.							
14.Eşim/sevgilim karşı cinsten benim tanımadığım birileriyle çekilmiş fotoğraflarını Facebook'ta paylaşırsa kıskanırım.							

15.Eşimin/sevgilimin Facebook üzerinden bir başkasıyla gizlice bir ilişki yaşıyor olmasından kuşku duyuyorum.							
16.Eşimin/sevgilimin Facebook'u karşı cinsle tanışıp yakınlaşmak için kullanıyor olmasından endişe ediyorum.							
17.Eşim/sevgilim cinsel açıdan kışkırtıcı, seksi sayılabilecek fotoğraflarını paylaşırsa kıskanırım.							
18.Facebook'ta eşimi/sevgilimi çekici bulduğunu ifade eden birisi olursa bu durum beni rahatsız eder.							
19.Eğer eşimin/sevgilimin bazı davranışlarından şüphelenirsem Facebook sayfasına göz atarım.							
20.Eşimle/sevgilimle Facebook yüzünden tartışırım.							
21.Düzenli aralıklarla eşimin/sevgilimin Facebook hesabını kontrol ederim.							
22.Eşimin/sevgilimin Facebook'u kullanarak eski sevgilileriyle tekrar bağlantı kurmasından korkuyorum.							
23.Eşime/sevgilime Facebook hareketleri ile ilgili sorular yöneltirim.							
24.Eşimi/sevgilimi gözetim altında tutabilmek için Facebook arkadaşlarını arkadaş olarak eklerim.							
25.Facebook'u eşimi/sevgilimi kıskandırmak için kullandığım olur							
26.Eşimin/sevgilimin Facebook hesabına ulaşma girişiminde bulunurum.							
27. Zaman zaman Facebook'la ilgili kıskançlık yaşadığım olur.							

EK 7: Facebook Kıskançlık Ölçeği Uygulama İzin Yazısı

Ezgi Küllük <ezgikulluk@gmail.com>

Facebook Kıskançlığı Ölçeğinin Türkçe Formu Hk.

4 İlet

Ezgi Küllük <ezgikulluk@gmail.com>
Alıcı: demirtasmadran@gmail.com, andac@baskent.edu.tr

17 Nisan 2016 12:36

Merhaba Hanife Andaç Hocam,

Adım Ezgi Küllük, İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hakan İşözen hocamın da yardımlarıyla birlikte tez çalışmamı yürütmekteyim.

Tez çalışmamda eğer izin verirsiniz sizin "Facebook Kıskançlığı Ölçeğinin Türkçe Formu"nu kullanmak istiyorum. Ölçeği ve değerlendirmesini bana gönderebilirseniz çok mutlu olurum.

Yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

İyi çalışmalar dilerim.

Ezgi Küllük <ezgikulluk@gmail.com>
Alıcı: andac@baskent.edu.tr, Andaç Demirtaş Madran <demirtasmadran@gmail.com>

20 Nisan 2016 09:15

Tekrar merhaba,

Bu hafta sizin onaylı belgenizi kurula onaylatmam gerekiyor da, o yüzden izin verdiğinizde dair mail atmanız ve ölçeğinizi göndermeniz mümkün müdür?

İyi çalışmalar dilerim.

Ezgi Küllük

17 Nis 2016 12:36 tarihinde "Ezgi Küllük" <ezgikulluk@gmail.com> yazdı:
[Ayrıntılan metin gizlendi]

Andaç Demirtaş Madran <demirtasmadran@gmail.com>
Alıcı: Ezgi Küllük <ezgikulluk@gmail.com>

20 Nisan 2016 12:39

Sayın Küllük,
Ölçeği araştırmanızda kullanmanız uygundur. Az sonra size ölçeğin kullanımı ile ilgili ayrıntıları içeren bir e-posta yönlendireceğim, başarılar dilerim...

Doç. Dr. Andaç Demirtaş Madran
Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi
Bağlıca Kampusu 06810
Etimesgut/Ankara

20 Nisan 2016 09:15 tarihinde Ezgi Küllük <ezgikulluk@gmail.com> yazdı:
[Ayrıntılan metin gizlendi]

Ezgi Küllük <ezgikulluk@gmail.com>
Alıcı: Andaç Demirtaş Madran <demirtasmadran@gmail.com>

20 Nisan 2016 15:06

Merhaba,

Çok teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Ezgi Küllük

Doğum Tarihi ve Yeri: 13.08.1989 / Kadıköy

E-posta : ezgikulluk@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

- Yüksek Lisans:** : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Psikoloji 2013-2019
- Lisans:** : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
: Sosyoloji 2008-2012
- Lise:** : Çamlıca Kız Anadolu Lisesi
2003-2007

MESLEKİ DENEYİM

- FRIDAY İstanbul** : Sosyal Medya Yöneticisi
Ağustos 2017-Haziran 2018
- Metrics34** : Dijital Pazarlama Uzmanı
Nisan 2017-Ağustos 2017
- Türk Havayolları** : Sosyal Medya Uzmanı
Ocak 2016-Mart 2017
- Performans** : Stajyer
Psikiyatri Merkezi : Aralık 2012-Ekim 2013
- TAV Airports** : Stajyer
Ağustos 2013-Eylül 2013

